

แบบสอนอ่านการค้าขาย

เล่ม ๒

เหมาะแก่ชั้นประถมปีที่ ๔ ที่ ๕

และชั้นมัธยมปีที่ ๑ ปีที่ ๒ ปีที่ ๓

ของ

พระยาพิชัยศาสตรวิธาน

พิมพ์ครั้งที่สอง ๑๐,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๓

ราคาเล่มละ ๔๐ สตางค์

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์วัฒนา กรุงเทพฯ ฯ

ป

๔๙๕. ๙๑๘

๗

แบบสอนอ่านการค้าขาย

เล่ม ๒

เหมาะแก่ชั้นประถมปีที่ ๔ ที่ ๕

และชั้นมัธยมบท ๑ บก ๒ บก ๓

ของ

พระยาพณิชยศาสตร์วิธาน

พิมพ์ครั้งที่สอง ๑๐,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๓

ราคาเล่มละ ๔๐ สตางค์

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์ศรีทองดี กรุงเทพฯ ฯ

๗๐๑๘๖๑

คำนำ

ความประสงค์ที่เรียบเรียงหนังสือสอนอ่านการค้าขายเล่มสองขึ้นก็ไม่ผิดแปลกจากที่กล่าวไว้ในคำนำเล่มหนึ่งแล้ว. แต่ควรกล่าวในที่นี้ด้วยว่าตามปกตินักเรียนหนังสือสอนอ่านการค้าขายไม่ว่าของชาติใด ย่อมบรรจุเรื่องซึ่งเกี่ยวแก่การค้าขายทั้งสิ้น. แต่ธรรมดาประเทศไหนมีวัตถุอะไรที่ประกอบขึ้นเป็นสินค้ามาก มีอาชีพสำคัญอย่างไร หนังสือสอนอ่านการค้าขายของประเทศนั้น, ก็ย่อมเต็มไปด้วยเรื่องวัตถุและอาชีพนั้น ๆ. สำหรับประเทศของเรา การกสิกรรมขึ้นหน้ากว่าการค้ากรรม และโดยเหตุนี้หนังสือเล่มนี้ จึงไม่มีเรื่องเกี่ยวแก่เครื่องจักรเครื่องยนตร์หรือวิทยาศาสตร์เช่นของบางประเทศ.

นักเรียนที่เริ่มใช้หนังสือสอนอ่านการค้าขายเล่มหนึ่งมาแล้วในชั้นประถมปีที่ ๓ ถ้าจะเรียนต่อไปในชั้นประถมปีที่ ๔ ที่ ๕ หรือมัธยมปีที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ก็ควรใช้หนังสือสอนอ่านเล่มสองนี้ เพราะเป็นการเพิ่มความรู้ในวิชาอาชีพประเภทนี้ พอเป็นหลัก สำหรับที่จะดำเนินต่อไปในเวลาข้างหน้าได้.

ผู้สอนหรือครูควรพยายามอธิบายข้อความที่ให้นักเรียน
อ่านเพิ่มเติมขยายออกไปอีก จะเป็นการช่วยให้ให้นักเรียน
ได้รับความรู้แน่นแฟ้นกว้างขวางยิ่งขึ้น.

การเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้สำเร็จขึ้นได้ ก็ด้วย
อุปการคุณของแผนกจดหมายเหตุกระทรวงพาณิชย์ และ
คมนาคม ในการที่ได้อนุญาตให้นำเรื่องบางเรื่องของ
จดหมายเหตุสภาเผยแผ่พาณิชย์ลง และบรรดาท่านที่ได้
ช่วยเหลือเรียบเรียงและแก้ไขบางเรื่อง. เหล่านี้ขอ
ได้รับความขอบคุณ ทั้งกัน

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

พระยาพาณิชย์ศาสตรวิธาน

๖๖๕
บัญชีเรื่อง

บทที่ ๑	ความเกี่ยวข้องกับต่างประเทศสมัยก่อน หน้า	๑
๑	น้ำตาล	๕
๒	ผู้ทำการค้าขาย	๑๔
๓	เครื่องเงินเชิงใหม่	๑๘
๔	การเลือกอาชีพ	๒๕
๕	การทำเหมืองแร่ดีบุก	๓๒
๖	จะเริ่มการค้าขายอย่างไร	๓๘
๗	วิธีทำกระดาษ	๔๒
๘	หน้าที่เสมียนขนตำและคนขายของ	๔๕
๙	การทอผ้า	๕๑
๑๐	ขายเหมาและขายปลีก	๕๖
๑๑	การเสียโคกระบือเพราะโรค	๖๓
๑๒	สินค้าและภาษี	๗๐
๑๓	เนื่องจากเข็มเล่มหนึ่ง	๗๗
๑๔	การโฆษณา	๘๒
๑๕	สัตว์น้ำที่เป็นอาหาร	๘๗
๑๖	การเพาะปลา	๙๔

บทที่ ๑๘	เมืองท่า	หน้า ๘๘
„ ๑๙	เกี่ยวกับการเงิน	„ ๑๐๒
„ ๒๐	เกี่ยวกับการเงิน (ต่อ)	„ ๑๐๘

บทที่ ๑. ตามเค้าปาฐกถา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

บทที่ ๒, ๔, ๑๐, ๑๒, ๑๖, ๑๗ จากเรื่องในจดหมายเหตุ
ของสภาเผยแผ่พาณิชย์

บทที่ ๑

ความเกี่ยวข้องกับต่างประเทศสมัยก่อน

(ตามเค้าโครงของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ)

สยามเกี่ยวข้องกับชมพูทวีป (อินเดีย) ก่อนชาติ
อื่นๆ ทั้งนี้ก็เนื่องจากเหตุที่ดินแดนติดต่อกัน ความ
สัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสยามคงอยู่มาแต่เดิม มา
เมื่อพวกอิสลามมีอำนาจขึ้นในอินเดีย และเมื่อครั้งพวก
มกอลล่วงล้ำประเทศจีนเข้ามา ทำให้พวกจีนพากัน
อพยพเข้ามาพึ่งพระโพธิสมภารในสยาม ความสัมพันธ์
ระหว่างอินเดียกับสยามจึงเสื่อมไป.

เมื่อครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พระเจ้าแผ่นดิน
จีนแห่งราชวงศ์ซวน ส่งทูตมาทำไมตรีกับสยาม และ
ตั้งแต่นั้นมา นับว่าสยามเกี่ยวข้องกับจีนมากกว่าชาติอื่น.

พวกโปรตุเกส เป็นชาวยุโรป ชาติแรก ที่มาค้าขายกับ
สยาม เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๔ (ราว ๔๐๐ ปีเศษมาแล้ว)
ครั้งพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี. ต่อมาอีก ๓๐ ปี พระม
หารบไทย พวกโปรตุเกสประมาณ ๑๐๐ คน เข้าอาสา
ไทยช่วยรบพระมอ ได้ชัยชนะนะ มีความชอบ พระเจ้าอยู่หัว

จึงพระราชทานที่ดินทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ ใต้กรุงศรีอยุธยา ให้เป็นที่ปลูกบ้านเรือนอาศัย ตลอดจนปศุสัตว์สถาน ซึ่งนับว่า เป็นครั้งแรกและพวกแรกในหมู่ชาวยุโรปที่ได้มาตั้งภูมิลำเนาในสยามเป็นปึกแผ่น.

พวกฮอลันดามาสู่สยามใน พ. ศ. ๒๑๔๓ พวกอังกฤษมาใน พ. ศ. ๒๑๕๕ ชาวเดนมาร์กมาทำการค้าขายที่เมืองมะริดใน พ. ศ. ๒๑๖๔ แต่ไม่เคยมาตั้งโรงงานที่กรุงศรีอยุธยา เช่น ชาวฮอลันดาและอังกฤษ ชาวฮอลันดาเป็นผู้มาเผยแผ่วิชชาต่อเรือให้แก่ชาวเรา ส่วนชาวอังกฤษเข้ารับราชการเค็รเรือในราชนาวี มีส่วนสั่งสอนพวกไทยให้มีความรู้ทางเค็รเรือด้วย.

พวกเสปญก็เริ่มมาสยามในสมัยนั้นเหมือนกัน แต่ปรากฏว่าเป็นผู้ขี้แพ้ หรือเข้าข้างเขมร ชาวไทยจึงไม่ยินดีต้อนรับนัก.

ความเกี่ยวข้องระหว่างฝรั่งเศสกับไทย นับว่าเริ่มแต่ พ. ศ. ๒๔๐๕ ฝรั่งเศสมุ่งมาเพื่อแผ่ลัทธิโรมันคาทอลิก ยิ่งกว่าการค้าขาย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้าทรงเห็นว่า ฝรั่งเศสมีประโยชน์ต่อราษฎร ในการช่วยเหลือให้หยุดยกรักษาไข้เจ็บ และปลูกสร้างโรงเรียนสั่งสอนพลเมือง จึงไม่ทรงขัดข้องในการที่ฝรั่งเศสมุ่งหมายจะมา

แต่ศาสนาให้คนไทยเข้ารับ อีกประการหนึ่งเวลานั้น
 พวกฮอลันดาต้องระแวงว่า ออกจะข่มขำมเกินไปใน
 ประเทศสยาม และทั้งฮอลันดากับฝรั่งเศสก็มีศึกติด
 พันกันในยุโรปด้วย พระราชนิพนธ์ระหว่างพระเจ้าหลุยส์
 ที่ ๑๕ แห่งประเทศฝรั่งเศส และสมเด็จพระนารายณ์มหา
 ราช แห่งประเทศสยาม สนธิสนมกันดีมาก ถึงแก่
 กรุงสยามได้ทหารฝรั่งเศสมาช่วยรบพุ่ง และได้ช้าง
 ขำนาญ ของ ฝรั่งเศส มา ทำการ ปลุก สร้าง พระราช มนเทียร
 และบ้อมปราการที่ลพบุรี และที่อื่น เช่น บ้อมที่ปาก
 คลองบางหลวงในบริเวณโรงเรียนนายทหารเรือ เป็นต้น.

พวกฝรั่งเศส คงเป็นผู้ที่ นำความเจริญต่าง ๆ มาสู่
 เมืองไทยเป็นอันมากเป็นแน่ แต่เนื่องด้วยเหตุที่ฝรั่งเศส
 หวังเลยไปถึงพยายาม จะให้ สมเด็จพระนารายณ์ เลื่อม
 ใสเข้ารับตามลัทธิโรมันคาทอลิก พวกฝรั่งเศสจึงถก
 กำจัดในแผ่นดินต่อมา สิ่งที่ฝรั่งเศสนำเข้ามาสู่เมือง
 ไทย ยังคงเหลือเป็นพระยานอยู่ณบัดนี้ คือ การ
 หล่อหลอมบันใหญ่ การใช้บัน ในเวลาสงคราม การ
 บ้อมค่าย นอกนั้นก็มิมีของเล็ก ๆ น้อย ๆ ขนส่ง และ
 ฝอยทอง เป็นต้น ซึ่งฝรั่งเศสเป็นผู้นำมาทำเป็นตัวอย่าง.

มาถึงสมัยที่พระนครศรีอยุธยาถูกทำลาย แล้วชาว
สยามต้องกันหน้ากู้ อีสระภาพให้ กันคงขึ้นใหม่ ใน
รัชกาลพระเจ้าตากสิน ๑๕ ปี และในปฐมรัชกาลแห่ง
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ๒๘ ปี รวมเวลาราว ๔๐ ปี ประจวบกับ
เป็นเวลาที่เกิดกบฏในประเทศฝรั่งเศส และสงคราม
นะโปเลียนด้วย ความเกี่ยวข้องกับยุโรปจึงห่างไป สมัย
นั้น พวกจีน พวกอินเดีย จึงเป็นผู้เกี่ยวข้องกับสยาม
อย่างขึ้นหน้า.

ชาวตะวันตก นับว่าเริ่มเกี่ยวข้องกับสยามอีก ใน
รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย
เวลานั้นพะม่าและญวนกำลังจะทำสงครามกับไทย รัฐบาล
สยามจึงสะสมสรรพาวุธไว้ป้องกัน โดยวิธีส่งเรือบรรทุก
สินค้าไทยไปขายยังเมืองหมาเก๊า และสิงคโปร์ แล้ว
บรรทุกปืนและกะสุนจากเมืองทั้ง ๒ นั้น มายังกรุงเทพ ฯ

เนื่องจากการค้าขายของไทยแท้ เกี่ยวข้องกับต่าง
ประเทศครั้งนั้น ช่างเริ่มปรากฏขึ้น ก่อน ๆ มา
ไทยใช้ ธงสีแดงอย่างเดียวกับธงที่ใช้ในมลายู และ
เมืองตะวันออกอื่น ๆ เสด็จสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๒
ได้ ช่างเผือก ๓ เชือก จึงมีพระราชกฤษฎีกาให้ ใช้รูปช้าง
เผือกในวงจักรเครื่องหมายประจำพระองค์ อยู่ในธง

พื้นแดงด้วย แต่นั้นมาขงข้าง (ไม่มีวงจักร) จึงเป็นธง
พาดิเช่นว้ของสยาม

ใน พ.ศ. ๒๓๖๑ เจ้าเมืองหมาเก๊า (โปรตุเกส)
ขอพระบรมราชานุญาตทำการต่อเรือในกรุงเทพฯ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชทานพระบรมราชา
นุญาต ให้ตั้งโรงงานขึ้นในที่ซึ่งเป็นสถานทูตโปรตุเกส
เดิวนั้น หัวหน้าโรงงานเป็นชาวโปรตุเกส ได้รับพระ
ราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอภัยวานิชด้วย

ในยุคนั้น นับว่า ไม่มีคนไทย ใดเลย ที่จะพูด ภาษาชาว
ยุโรปได้ เว้นแต่ลูกหลานชาวโปรตุเกส ซึ่งรู้ภาษา
โปรตุเกสบ้างเท่านั้น พวกฝรั่งเสสที่กลับมาเมืองไทย
อีกจึงจำเป็นต้องเรียนภาษาไทย เพื่อจะได้ ทำการเกี่ยว
ข้องกับไทยได้สะดวก

อังกฤษ ที่เริ่มทำความเกี่ยวข้องกับไทย ใน พ.ศ.
๒๓๖๕ อังกฤษส่งทูตเข้ามา เพื่อเจรจาตกลงทำสัญญา
กับไทย แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เวลานั้นไม่มีคนไทยรู้
ภาษาอังกฤษ และไม่มีคน อังกฤษรู้ภาษาไทย ผู้
แทนอังกฤษต้องพูดมละยากับล่าม ผู้แทนฝ่ายไทยก็
ต้องพูดมละยากับล่าม แล้วล่ามจึงแปลเป็นไทย และ
เป็นอังกฤษอีกต่อหนึ่ง แต่เมื่อดัง พ.ศ. ๒๓๖๘ ใน

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ สัญญาพระราชไมตรีระหว่างสยามกับอังกฤษจึงสำเร็จ สัญญาฉบับนี้ทำเป็นสี่ภาษา คือภาษาไทย อังกฤษ มะลายู และโปรตุเกส พ่อค้าอังกฤษคนแรกชื่อโรเบอร์ตสันเตอร์ (ไทยเรียกเพี้ยนไปว่าหันแตร์) ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงวิเศษพณิช

พวกอเมริกัน มาสู่สยาม ใน พ. ศ. ๒๓๓๑ (๑๐๓ ปีมาแล้ว) ด้วยความประสงค์เช่นเดียวกับฝรั่งเศส คือหวังสอนศาสนา เดิมเริ่มสอนพวกจีนตามลำพังก่อน แต่ต่อมาเลยสอนไทยด้วย นอกจากสอนศาสนา พวกอเมริกัน ทำการช่วยเหลือ ในการ ให้ ยารักษาใช้เหมือนกัน ซึ่งทำให้ คนไทยเข้าใจว่า พวกนี้เป็นหมอ จึงเลยเรียกผู้สอนศาสนากันว่า “หมอ” จนตราบเท่าทุกวันนี้.

สิ่งสำคัญ ที่อเมริกัน นำมาประเทศสยาม อย่างหนึ่ง คือ เครื่องพิมพ์หนังสือ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๓ และในปีต่อมาการปลูกฝักได้เริ่มขึ้นเพราะชาวอเมริกัน.

การค้าขายระหว่างประเทศจีน กับสยาม ในยุคนั้น ใช้เรือสำเภาเป็นพื้น แต่เมื่อ พวกฝรั่ง เข้ามาเมืองไทยมาก ชาวไทยเห็นว่าเรือฝรั่งดีกว่าเรือจีน จึงประสงค์จะใช้ เรือแบบฝรั่งบ้าง หลวงสิทธิ (ซึ่งต่อมาเป็นผู้

สำเร็จราชการแผ่นดิน แทน พระบาท สมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวง (เมื่อยังทรงพระเยาว์) เป็นผู้คิดจ้างฝรั่งทำการ
ต่อเรือชนที่จันทบูร เพราะที่นั่นใกล้ บำไม่ เรือลำ
แรกที่ต่อสำเร็จ ได้นำน้ำมันเกล้า ๆ ถวาย พระบาทสมเด็จพระ
พระรามาธิบดี ที่ ๓ ในปี ๒๓๗๘ เป็นที่ต้องพระราชหฤทัย
มาก ถึงแก่มพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ๆ ให้เปลี่ยน
เรือรัฐบาลทั้งหมดตามแบบเรือฝรั่ง ในเวลานั้นพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กำลัง ทรงสถาปนา ซ่อมแซมวัด
แห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่เหนือบริษัทบางกอกตอก ทรงระลึกว่า
ต่อไปข้างหน้า ชาวไทยรุ่นหลัง จะไม่รู้ จักว่า เรือสำเภา
เป็นอย่างไร จึงโปรดเกล้า ๆ ให้ สร้างรูปเรือสำเภาเป็น
ฐานพระเจดีย์ ซึ่งยังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ที่วัดถนนาว

คำถาม

- (๑) ทำไมสยามจึงเกี่ยวข้องกับชมพูทวีป ก่อนชาติ
อื่น ๆ ?
- (๒) ที่เรียกว่าชมพูทวีป หมายความว่าอะไร?
- (๓) อะไรทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างอินเดีย กับ

สยามเสื่อมไป ?

- (๔) ชาวยุโรปชาติไหน เข้ามาทำการค้าขายเป็นชาติแรก ?
- (๕) ทำไม พระเจ้าแผ่นดินสยาม จึง พระราชทานที่ดินให้ ชาวโปรตุเกสปลูกบ้านอาศัย ?
- (๖) ใคร เป็นผู้เผยแผ่วิชาต่อเรือ และการเดินเรือให้ เรา ?
- (๗) ทำไมชาวไทยจึงไม่ยินดีต้อนรับพวกเซปญ ?
- (๘) ฝรั่งเศสมุ่งมาเกี่ยวข้องกับไทย เพื่อหวังอะไรก่อน ?
- (๙) ทำไมไทยจึงต้อนรับฝรั่งเศสเป็นอย่างดี ?
- (๑๐) ข้างฝรั่งเศสทำการอะไรบ้างที่ลพบุรี ?
- (๑๑) ฝรั่งเศสนำอะไรเข้ามาสู่เมืองไทยบ้าง ?
- (๑๒) รัฐบาลสยามส่งสินค้าไปขายที่ไหน และบรรทุกอะไรกลับ เพราะเหตุอะไร ?
- (๑๓) ชงข้างปรากฏขึ้นเมื่อไร ?
- (๑๔) หลวงอภัยวาทิช หลวงวิเศษพาทิช และหลวงสิทธิ คือใคร ?
- (๑๕) พวกอเมริกันนำอะไรมาสู่สยามบ้าง ?

บทที่ ๒

น้ำตาล

(ตามเค้าในจดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์)

เมื่อราว ๘๐ ปี มาแล้ว น้ำตาล เป็น สินค้า ออก
สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศสยาม พ่อค้าชาวยุโรป ซึ่ง
นำสินค้าเข้ามาจากต่างประเทศ รับเอาน้ำตาลเป็นเครื่อง
แลกเปลี่ยนมากกว่าสิ่งอื่น ในเวลานั้นน้ำตาลไทยได้ชื่อว่า
เป็นน้ำตาลอย่างดี เพราะยังไม่รู้จักน้ำตาลทรายขาวกัน
น้ำตาลของสยามได้ส่งไปขาย ทั้ง ใน ประเทศ ยุโรป และ
อเมริกา

ในตอนต้น น้ำตาล เป็นสินค้า ส่งต่างประเทศ อย่าง ออก
หน้าออกตาได้นั้น ก็มีผู้พากเพียรที่จะทำน้ำตาลด้วย
วิธีดั้น คือ ตัดแปลงจากวิธีอย่างโบราณ ใช้เครื่อง
จักรช่วยให้ สะดวกเข้า ถึงแม้ว่าการขุดคลองภาษีเจริญ
ระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา กับแม่น้ำท่าจีน และคลอง
ดำเนินสะดวก (หรือบางยาง) ระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำ
แม่กลอง มีความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์อื่น ๆ การ
มุ่งหมายเพื่อประโยชน์ ในทาง น้ำตาล ก็มี ส่วนมาก
ที่สุด การปลูกอ้อยทำน้ำตาลที่จริงทำได้ ทั่วไปในพระ

ราชอาณาจักร แต่แหล่งที่ปลูกอ้อยทำน้ำตาลเป็นสิน
ค้ามีแต่ที่ กรุงเทพ ฯ ออยุธยา ปรางัน นครชัยศรี และ
จันทบุรีเท่านั้น นอกนั้นเป็นแต่ปลูกและทำไซ้ในพื้น
เมืองอย่างเดียว

การส่งน้ำตาลไปขายต่างประเทศ เริ่มลดลงทีละ
น้อยๆ แต่เมื่อเวลา ๔๐ ปีมาแล้ว จนไม่นับว่าเป็น
พืชเป็นผลแล้วในเวลานี้ เหตุที่สินค้าน้ำตาลของเราตก
ต่ำ ก็เพราะ

(ก) วิธีการซึ่งเจ้าของโรงทำน้ำตาลปฏิบัติต่อชาวไร่อ้อย คือ โรงทำน้ำตาลมักจะว่าซื้ออ้อยในไร่แต่เพียง
อ่อน กำหนดราคาประมาณไร่ละ ๒๕ บาท และจ่าย
เงินล่วงหน้าให้ไร่ละ ๗ บาท อีก ๑๗ บาทนั้นจ่ายให้ต่อ
เมื่อนำน้ำตาลได้ อีกอย่างหนึ่งเจ้าของโรงไม่ยอมให้ตัด
อ้อยซึ่งขอไว้เนิ่นก่อนเวลาที่เจ้าของโรงต้องการใช้ เป็น
การที่ทำให้ต้องเลื่อนเวลาปลูกอ้อยใหม่ไปพันฤดู และ
ทำให้ อ้อยซึ่งปลูกใหม่เนิ่นแล้วลง การที่ดำเนิน เจ้าของ
โรงทำน้ำตาลก็เสมือนประโยชน์ของตนเอง เพราะเหตุว่า
อ้อยที่ปลูกผิดฤดูเช่นนั้นได้ น้ำตาลน้อย และโสหุ่ยก็ง
อยู่อย่างเก่า ความประสงค์ของเจ้าของโรงนั้น ก็เห็นจะ
เป็นด้วยต้องการให้ ตัดอ้อยมาให้ หีบใหม่ ๆ เพราะได้

น้ำตาลดีกว่าหีบอ้อยที่ตัดไว้ ก้าง

(ข) เจ้าของ โรงน้ำตาล นั้น มักจะเป็น นายอากรผูกขาดด้วย แต่เมื่อรัฐบาลจัดวิธีปกครองดีขึ้น เจ้าของโรงจะบังคับคนงานและการใช้ โภคระบือหรือการซื้ออ้อย ให้เป็นไปตามบัญญัติของตนก็ไม่ใคร่ได้ อย่างแต่ก่อน

(ค) การเปิดโรงสีเข้าในกรุงเทพฯ ชักพาให้ราษฎรปลูกเข้าในที่ซึ่งเคยปลูกอ้อย และกุลเงินก็ออกจากโรงหีบอ้อยไปทำงานในโรงสีเข้า เพราะเหตุที่ได้ประโยชน์ดีกว่า

(ง) น้ำตาลเมืองชะว้าเข้ามาแย่งขาย

การทำน้ำตาลถึงแม้ว่าจะเสื่อม จนไม่เป็น สินค้าออกได้แล้ว ก็ยังมีโรงทำน้ำตาลเล็ก ๆ อยู่ในตำบลต่าง ๆ หลายตำบล แต่ในบัดนี้ ทำเป็นสินค้าซื้อขายกันในประเทศได้นั้น มีแต่ในจังหวัดชลบุรีแห่งเดียว

ที่แท้ น้ำตาลไม่ต้องอาศัยอ้อยอย่างเดียว ต้นตาลต้นมะพร้าว ก็ใช้ในการทำน้ำตาลได้เหมือนกัน ในยุโรป อ้อย มะพร้าว และตาลไม่มี เขาก็ทำน้ำตาลจากปาล์ม (ผักกาดหัวชนิดที่ทำน้ำตาล) นอกจากใช้ในประเทศของเขาแล้ว ยังส่งไปจำหน่ายแพร่หลายในต่างประเทศด้วย

การทำน้ำตาลในประเทศสยาม ถ้าจะกลับพันธุ์ให้

เป็นการใหญ่โตขึ้นอีก เพื่อให้บ้านเมืองทำน้ำตาลได้พอ
ใช้เอง ตลอดจนแบ่งปันส่งไปขายต่างประเทศ จะต้อง
เป็นงานใหญ่โตมากและต้องทำตามวิธีใหม่ๆ ด้วย โรง
ทำน้ำตาลในเกาะฟอร์โมซา ชื่อ โตโย ไชโต โทซา แห่ง
เดียวสามารถหีบอ้อย ๑๐๐๐ ตัน ในเวลา ๒๒ ชั่วโมง ปลูก
อ้อยในฤดูหนึ่ง ๘๘,๐๐๐ ตัน ทำน้ำตาลได้ร้อยละ ๑๐
มีสายรถไฟประจำ ในการ ทำน้ำตาลยาว ๔๗ ไมล์ ล้อ
เลื่อนต่าง ๆ ๓๐๐ และตัวรถจักร ๕ คัน

ผู้ชำนาญ การ ใน เรื่อง นี้ ทุก ๆ คน กล่าวยืนยัน ว่า
ความรู้พิเศษในวิธีการนั้นจำเป็นนัก และทั้งความเขม้ด
เขม้และความปกครองอันดีในโรงงานด้วย ได้ ปรากฏ
แล้วว่า อ้อยในเมืองไทยเป็นอ้อยอย่างดี ก็มีสวนที่ทำ
น้ำตาลได้มาก ที่ดินก็เหมาะแก่การทำไร่อ้อย และทั้ง
การคมนาคม ในเวลานี้ ก็ได้ เบียดกว้าง ออกไป ให้ ไปมา ง่าย
ในที่ใหม่ ๆ ซึ่งจะปลูกอ้อยได้ มาก ๆ เพราะฉะนั้น ไม่มี
เหตุอะไร ที่จะ ทำให้ เห็นว่า เราไม่อาจ ทำน้ำตาล ในเมือง นี้
ให้ เป็นสินค้าได้ สำเร็จ อย่างน้อย ก็พอกับ น้ำตาล ซึ่งส่งเข้า
มาจากต่างประเทศได้ แต่มีข้อสำคัญซึ่งต้องคำนึงให้ แน่
นอนว่า วิธีปลูกอ้อยก็ตาม วิธีการในโรงงานก็ตาม
จำเป็นต้องทำอย่างใหม่ดที่สุด และเขม้ดเขม้ที่สุดที่จะ
จัดได้

คำถาม

- (๑) เวลาที่น้ำตาลเป็นสีน้ำตาลออก เราส่งไปที่ไหนบ้าง ?
- (๒) คลองภาษีเจริญ และคลองดำเนินสะดวก ขุดขึ้นเพื่อความมุ่งหมายอย่างไร ?
- (๓) เหตุอะไรทำให้สีน้ำตาลตกต่ำ ?
- (๔) น้ำตาลทำจากอะไรได้บ้าง ?
- (๕) ทำอย่างไร จึง จะฟัน การทำ น้ำตาล ของ เรา ให้เฟื่องฟูขึ้นอีกได้ ?
- (๖) ข้อสำคัญ ในการ ทำ น้ำตาล ต้อง ถือหลักอย่างใด ?
- (๗) ทำไม กุศลเงินที่ เคย ทำไว้ อ้อย จึง ถึง การ หากินทางนั้นเสีย ?
- (๘) อ้อยของไทย แปลกกว่า อ้อยต่างประเทศ อย่างไร ?
- (๙) คลองภาษีเจริญ และ คลองดำเนินสะดวก อยู่ ที่ไหน ?
- (๑๐) นอกจากที่จังหวัดชลบุรี แล้ว มีการ ทำน้ำตาล ที่ไหนอีก ?

๑
บทที่ ๓

๒
ผู้ทำการค้าขาย

การค้าขายที่ทำการ เป็นปกติ ใน ประเทศ แบ่ง ออกได้
เป็น ๓ ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง ผู้ทำ หรือผู้ส่งสินค้า เป็นผู้ขายเอง

ประเภทที่สอง ผู้รับเหมาขายให้แก่พ่อค้าขายปลีก

ประเภทที่สาม พ่อค้าขายปลีกขายให้แก่ประชาชน

สำหรับประชาชนผู้ซื้อเท่านั้น เห็นว่า พ่อค้าประ-
เภทที่สอง คือ ผู้รับเหมา ไม่จำเป็นเลย เพราะพวก
ประเภทที่หนึ่ง คือ ผู้ทำ หรือผู้ส่งสินค้าเข้ามา อาจขาย
สินค้านั้น ๆ ให้แก่พ่อค้าขายปลีกได้โดยตรง และราคา
สินค้านั้น ก็จะไม่แพงนักด้วย เป็นธรรมดาสินค้าทุกอย่าง
ถ้าต้องผ่านพ่อค้าประเภทต่าง ๆ มาก ราคาก็ยิ่งสูงขึ้น
เป็นลำดับ

เพราะผู้ทำการค้าขายทุกคนย่อมต้องรว
กำไร แต่เมื่อนักถึงข้างฝ่ายผู้ทำสินค้าหรือผู้ส่งสินค้าเข้า
มาขายแล้วก็จะเห็นว่า ถ้าพวกนั้นยอมทำการขายให้แก่
พ่อค้าขายปลีกโดยตรง ก็จำเป็นต้องมีเสมิชนพนักงาน
เพิ่มขึ้น และเป็นธรรมดา ก็จำเป็นต้องขึ้นราคาสินค้าให้สูง
กว่าที่กำหนดอย่างขายเหมา เพื่อให้ได้ไต่หน้คุ้มรายจ่าย
ในการที่ต้องจ้างเสมิชนพนักงาน ทำบัญชีราคาสินค้าแจก

ส่วนพ่อค้า ขาขปลีก ก็จะต้อง เสียเวลาเลือกสินค้าต่าง ๆ ใน
ที่สุดตกลงว่า ประชาชนผู้ซื้อของมาใช้ จำต้องเสียเงิน
ซื้อไม่ต่างจากการที่พวกเขาพ่อค้าประเภทที่สองมากนัก

พ่อค้าทั้งสามประเภทที่กล่าวมาแล้ว จำต้องอาศัย
ซึ่งกันและกัน เพื่อสะดวก อย่างไร ๆ ประชาชนผู้ซื้อ
ของมาใช้ ก็ซื้อมาเป็นจำนวนน้อย จำเป็นต้องซื้อจากพ่อ
ค้าปลีก พวกผู้ทำหรือส่งสินค้าเข้ามาขายไม่ปรารถนา
ขายย่อย เพราะ เป็นการ เปลือง เสมียน พนักงาน และ
เปลืองเวลา ถือกันว่า ขายให้ พ่อค้าผู้รับเหมารับซื้อไป
คราวละมาก ๆ ดีกว่า

ผู้ทำสินค้า มีอบายที่จะ ให้พ่อค้า เหมา ทราบ เรื่อง
สินค้าของตน โดยวิธี ส่งผู้ เวขาย เทียวเดิรทาง ไป ประกาศ
สินค้านั้น ๆ หรือไม่ก็ลงแจ้งความโฆษณา ยี่ห้อสินค้า
จำเป็นในสมัยนี้ ผู้ทำสินค้ายี่ห้อชนิดไหน ก็แจ้งความ
ยี่ห้อนั้น เป็นการชวนให้ ประชาชนซื้อให้ เห็นจำคิดตา
และเมื่อใครเคยใช้ของยี่ห้อนั้นแล้ว ก็ไม่ใคร่ปรารถนา
ใช้ของยี่ห้ออื่น ๆ ด้วย และเมื่อเห็นประกาศของยี่ห้อ
ใด ๆ พึงเข้าใจว่าของเหล่านั้นประชาชนจะซื้อได้จาก
ร้านขายปลีก หรือจากพ่อค้าเหมาย่านนั้น จะซื้อตรง
จากผู้ทำไม่ได้

พ่อค้าเหมา นอกจากต้องส่ง ผู้เร่ ไปประกาศ
สินค้าเช่นผู้ทำแล้ว ยังจะต้องทำบัญชีราคาสินค้าแจก
จ่าย ไปตาม พ่อค้า ขาขปลีก ตลอดจนลงประกาศแจ้ง
ความในหนังสือพิมพ์ด้วย

ผู้เร่ขาย ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิพิเศษ หน้าที่ของ
เขาไม่ใช่มีแต่เพียงว่า นำสินค้าไปอวดไปแสดงเท่านั้น
เขาจำต้องเป็นผู้ ข่างพูด โน้มน้าว ให้ ห้างร้าน เกิดนิยมสั่งซื้อ
ของ หรือแม่ แต่เพียง ลองสั่งซื้อดู ก็นับว่า ทำหน้าที่ ได้ สม
ประสงค์ ถ้าหากว่าเป็นแต่เพียงนำสินค้าไปอวด ไม่ข่าง
พูดจาแข็งแรง เขาก็ไม่มีประโยชน์เกินไปกว่าที่ผู้ จ้างของ
เขาจะทำสมุด แคะดัดลอก ส่งไปแจกตามห้างร้านต่าง ๆ
ผู้เร่ขายนับว่าเป็นหัวใจสำคัญส่วนหนึ่งของผู้ ทำสินค้า หรือ
พ่อค้ารับเหมา

นอกจากผู้ ทำการค้าขายประเภทต่าง ๆ ซึ่งกล่าวมา
โดยย่อ ๆ นั้นแล้ว ยังมีอีกพวกหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า
พวกนายหน้าการค้าขาย พวกนี้นับว่าเป็นผู้ แทนรับฉันทะ
จากผู้ หนึ่ง จะเป็นผู้ ทำหรือพ่อค้าเหมาก็ตาม ให้ ไป
ทำการติดต่อกับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีอำนาจเต็มตามที่ผู้
มอบฉันทะกำหนดให้ พวกผู้ แทนยังจำแนกออกไปอีก
หลายชนิด ผู้ แทนบางประเภทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ

ชอบในหนี้สินของลูกค้า แต่บางประเภท จำต้องรับผิดชอบ
 ชอบ ผลประโยชน์ของผู้ แทนทั้งสองประเภทนี้ย่อมต่าง
 กันเป็นธรรมดา ประเภทที่ต้องรับผิดชอบในหนี้สิน
 ของลูกค้า ย่อมได้รับค่าบ่วยการแพงกว่าพวกที่ไม่ต้องรับ
 รับผิดชอบ

คำถาม

- (๑) ยี่ห้อสินค้ามีประโยชน์อย่างไร ?
- (๒) พ่อค้าเหมาวิธีบ่าวประกาศสินค้าอย่างไร ?
- (๓) ทำไมผู้ทำสินค้าไม่ชอบขายสินค้านั้น ตรงต่อผู้
 ขายปลีก ?
- (๔) ทำไมผู้ซื้อของ มาใช้จึงเห็นว่า ไม่ควรมีพ่อค้า
 เหมา ?
- (๕) ทำไมถึงกล่าวว่า พ่อค้าประเภทต่าง ๆ จึง
 ควรอาศัยซึ่งกันและกัน ?
- (๖) ถ้าไม่มีพ่อค้าเหมาแล้ว ผู้ซื้อของมาใช้ จะ
 เสียเงินค่าของ มากน้อยกว่า เมื่อมีพ่อค้าเหมา
 อย่างไร ?
- (๗) ผู้ทำสินค้าขายมีอุปาย ทำให้ผู้ซื้อทราบ เรื่อง
 สินค้าของตนอย่างไร ?

- (๘) ผู้เฒ่าชายต้องเป็นผู้มีคุณเวทนีอย่างไร ?
 (๙) นายหน้า ทำธุระอะไร ?
 (๑๐) นายหน้า ได้รับประโยชน์อย่างไร ?

บทที่ ๔

เครื่องเงินเขียงใหม่

(จากจดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์)

วัตถุสำคัญที่ใช้ ในการ ทำเครื่องเงิน เขียงใหม่ และ
 เครื่องเงินพะม่า คือ ขางของต้นรัก ประเทศจีนและ
 ญี่ปุ่นใช้ขางไม้ชนิดอื่น ซึ่งมีประเภทคล้ายต้นรัก ต้น
 รักเกิดอยู่ทั่วไปในส่วนใหญ่ของประเทศสยาม คือ เกิด
 ในป่าโปร่งแห่งแล้งชนิดหนึ่ง ตามภาษาชาวใต้เรียกกัน
 ว่า ป่าแดง ชาวเหนือเรียกว่า ป่าแพะ ต้นไม้ชนิดนี้
 ขึ้นอยู่ตั้งแต่ที่ต่ำใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงที่สูงกว่าระดับน้ำ
 ทะเลถึง ๔,๐๐๐ ฟุต

รักใช้ทำเครื่องเงินโดยมาก และยังได้ใช้ยาพิษ
 ที่สานด้วยไม้ ฝ้ายสำหรับบรรจุยาไม่ให้รั่วด้วย รักบางทีก็
 กัดเนื้อผู้ที่จับต้องถึงกับเบื่อยเน่า บางคนแพ้มาก บาง
 คนแพ้น้อย บางคนจับต้องไม่เป็นอันตราย บางคน
 ก็แพ้จนไม่กล้าแตะต้องเลย ควรกล่าวไว้ในที่นี้ด้วย

ว่า พวกชาวเหนือนิยมใช้น้ำรักผสมกับขี้เลื่อยไม้สักทำ
เป็นขารักษาโรคเรื้อน ขี้เลื่อยไม้สักนี้ใช้รักษาบาดแผลที่ถูก
ขารักกัดเบียดเน่าด้วย

การเก็บขารักเก็บได้ตลอดปี แต่เวลาที่ดีที่สุด คือ
เมื่อหมดฤดูฝนและในฤดูร้อน ถ้าเก็บในฤดูฝนขารัก
จะปนกับสะเก็ดและผงที่ถูกฝนชะไหลลงมาตามลำต้น ถ้า
เก็บในเวลาต้นรักออกดอก (ราวเดือนธันวาคมและมกรา-
คม) จะเก็บรักได้น้อย

การรองขารักใช้ ถากเปลือกต้นรัก เป็น รูป $\wedge$ ดัง
แล้วเอากะบอกไม้ไผ่ฝังลงไปในลำต้นรักได้รูป $\wedge$ ขาง
จะไหลลงในกะบอก ต้นรักขนาดใหญ่ถากรูป $\wedge$ เช่น
นี้ได้ในคราวเดียวกัน ประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ รูป ขางจะ
ไหลอยู่ราว ๑ หรือ ๒ วัน แล้ว เขา ปลด กะบอก ออก
เทขางลงในภาชนะใหญ่อีกอันหนึ่ง เทน้ำลงไปหล่อหน้า
ไว้ แแต่่น้อย ๆ พอกันไม่ให้ ขางแห้งแข็ง เวลาที่ยังสดอยู่
ขารักมีสีดำแดง พอแห้งแล้วดำเป็นเงา

ตามที่นิยมกันว่ามีรักอยู่ ๓ ชนิด แล้วแต่ ฤดูที่
เก็บ คือ

๑. รักขี้กวาย เป็นรักชนิดเลว เก็บในฤดูฝน
๒. รักแดง เป็นรักชนิดดี เก็บเวลาสิ้นฤดูฝน

๓. รักน่านายเป็นรักที่นิยมกันมากที่สุดเก็บในฤดูร้อน
 รักบางที่ก็ไม่แท้ มีของอันเจือบาง ของเจ้าที่ใช้
 กันอยู่โดยมาก คือ น้ำกับน้ำมันยาง วิชาหนึ่งที่จะทดสอบ
 ลองว่ารักแท้หรือไม่แท้ คือ ให้เอาไม้จิ้มลงไปดู ถ้า
 เป็นรักแท้ เมื่อยกลไม้ ขึ้น ก็จะมีรักติดขึ้นมาด้วยเต็มปลายไม้
 และเรียบเป็นเงา ถ้าติดขึ้นมาเป็นหย่อม ๆ ไม่ทั่วปลาย
 ไม้ หรือไม่เรียบเป็นเงา ก็เป็นรักที่หมองของอันเจือปน

รักที่ใช้ในเชิงใหม่โดยมาก ได้ มาจากตำบลใกล้เคียง
 เมืองหางในแดนเงี้ยว ที่มาจากบริเวณดอยสะเก็ดและ
 แม่วาง ในจังหวัดเชียงใหม่เองก็มีบ้าง รักอย่างดีขาย
 ได้ ราคาประมาณถึงน้ำมันก๊าสละ ๔๘ บาท แต่ราคาขึ้น ๆ
 ลง ๆ ต่างกันตามฤดูและปี

เครื่องเงินจำนวนน้อยที่ใช้ ในครัวเรือน และทำอย่าง
 หยาบ ๆ นั้น ทำทางประเทศสยามฝ่ายเหนือ ผู้ทำคือ
 ชาวไทยเหนือ เงี้ยว และกะเหรี่ยง เชียงใหม่เป็นตำบล
 เดียวที่ได้ ทำเครื่องเงินออกจำหน่ายมาก

การทำเครื่องเงินนี้ บางที่จะได้ ทำกันมาหลายร้อยปี
 ที่บ้านหนองโน เชียงใหม่ ได้ ทำเครื่องเงินมาอย่างน้อยห้าชั่ว
 อายุคน คนที่สูงอายุกว่าผู้นั้นในครอบครัวนั้น เวลานี้
 อายุได้ ๘๖ ปี และยังแข็งแรง แต่ฟันสมัยที่จะทำ

เครื่องเงิน เสียแล้ว ช่าง ทำ เครื่องเงิน เชิงใหม่ ก็เช่น เดียวกับช่างอื่น ๆ คือ ตั้ง บ้าน เรือน รวม อยู่ เป็น หมู่ เดียวกัน ช่างเครื่องเงิน อยู่ที่ตำบลประตูเชิงใหม่

ภาชนะที่ทำโดยมาก คือ ถ้วยทองคำ โอ ถาด หีบบุหรี และคนโท เครื่องเรือนใหญ่ ๆ เช่น เก้าอี้ โต๊ะ ตู้ ก็ทำเหมือนกัน เมื่อมีผู้ว่าจ้างทำ

เครื่องเงิน เชิงใหม่ มักทำ แต่ ษะนิต พันด้า ลายแดง แต่ ษะนิต พันด้าลายทองก็ได้ ทำอยู่ไม่น้อย มาเมื่อไม่กี่ บัมานจึงมีผู้ ประดิษฐ์ทำให้ มีลายส่อนขึ้น แต่วิธีทำก็คือ เขียนสีน้ำมันทับลงไปเท่านั้นเอง

เครื่องเงินษะนิตธรรมดา คือ ลายแดงบนพื้นดำนั้น ต้องทำกันหลายยกหลายตอน และเสียเวลาดัง ๓ สัปดาห์ ขึ้นไปหรือกว่าจึงจะสำเร็จ เครื่องเงินอย่างดี ต้องทำโดย ประณีต และ เสียเวลานาน ของสิ่งเดียวอาจเสียเวลา ถึง ๖ หรือ ๗ สัปดาห์ เครื่องเงิน อย่าง ดี เช่น น้ ไม้มีขาย ในท้องตลาด จะทำคือเมื่อมีผู้ว่าจ้างทำ

โครงของเครื่องเงิน โดยมากสานด้วยไม้ไผ่ แต่ที่ ใช้อย่างอื่นทั้งท่อนทำโครงก็มี เครื่องเงินที่มีโครงทำ ด้วยไม้ ใช้อยู่มากก็คือ สะโตกเป็นถาดกลม ๆ สะโตก ทำด้วยไม้ต่าง ๆ มีไม้ ตุ่มเต้น และ ไม้ หวัดเป็นต้น ขึ้น

แรกใช้ไม้คดากพอเป็นรูปแล้วกลึงด้วยเครื่องมืออย่างง่าย ๆ
 ผู้ทำโครง สะโตก ทำได้วันหนึ่ง ๑๐ ถึง ๑๕ ใบ เมื่อทำ
 เสร็จแล้ว จึงนำเอาไปขาย พวกช่าง ทำ เครื่องเงินในเชิง
 ใหม่ เป็นราคาประมาณ ๑๐๐ ละ ๑๔ บาท สะโตก
 นั้นเมื่อได้ ลมรักและทำเสร็จเรียบร้อย แล้วมัก จะเป็นสีแดง
 ล้วนทั้งใบ

ได้กล่าวแล้วว่า เครื่องเงินโดยมาก มีโครงสาน
 ด้วยไม้ ฝั ไม้ ฝัที่ใช้สานโครง คือ ไม้ฮัยะและไม้บง
 ไม้ ซึ่งเป็น กะตึก ของโครง เครื่องเงิน นี้ทำด้วยไม้
 ฝั ขนาดกว้างประมาณ ๑ นิ้ว หรือครึ่งนิ้วฟุต ส่วน
 ไม้ ฝัสานหรือคอกสานนั้น ทำด้วยไม้ คอกจักเสมอกัน
 มีขนาดกว้างประมาณ ๑ นิ้ว หรือแคบกว่านั้น การ
 สานโครงสานบนแท่นหรือพิมพ์ทำด้วยไม้ ต้องการจะให้
 เป็นภาชนะ ชนิดใดก็ต้อง ทำพิมพ์ให้ เป็นรูปภาชนะชนิด
 นั้น ถ้าเป็นของใหญ่ ๆ ก็ใช้ แบบพิมพ์ ผู้หญิงสาวแก่
 ซึ่งมีฝีมือดีและประณีต เป็นผู้ ทำหน้าที่สาน โครงนี้โดย
 มาก ถ้าเป็นกล่องแล้ว ต้องทำให้ ฝาและตัวได้ ส่วน
 กัน มิฉะนั้นจะบีบฝาไม่ได้สนิท

เมื่อสานเสร็จแล้ว เขาตรึงกว้างประมาณครึ่งนิ้ว
 ฟุต รอบขอบโครงที่สาน เพื่อถันไม่ให้ดอกที่สานไว้นั้น

หลุดจากกันในเวลาทำต่อไป เมื่อรักที่ลงไว้ปากขอบแห้ง
แล้ว ก็ทำภาชนะนั้นทั้งข้างนอกและข้างในด้วยรักกับ
น้ำผสมกันอย่างข้น ถ้าหนาเกินไปก็ใช้ แปรง หน้ากว้าง ๆ
ขนแข็งและสั้นบีบตอกเสียบ้าง แล้วผึ่งไว้ สองสามวัน
เพื่อให้ แห้ง ความประสงค์ในการทำเช่นนี้เพื่อให้
ดอกที่सानเข้าไว้ นั้นจับกันแน่น ไม่หลุดลอยออกจากกัน
ในเวลาทำต่อไป น้ำรักผสมนํ้าขุดด้วยมัตจะแตกและ
กะเทาะยากกว่าใช้ รักล้วน ๆ เมื่อภาชนะแห้งแล้ว ใช้
มัตคม ๆ ขุดจนเรียบ ถ้ามีปุ่มขรุขระบ้างก็แก้ไขให้ หาย
โดยวิธีใช้ มัตขุดนํ้า ภาชนะกลม ๆ เขากดด้วยเครื่องกลึง
ก่อนนั้น มา เขา ผสม น้ำ รัก กับ ขี้เถ้า แกลบ และ ดิน อย่าง
ละเอียดเข้าด้วยกันจนขึ้นเหนียว แล้วทาภาชนะด้วยแปรง
หน้ากว้าง ๆ วัตถุประสงค์จะลงไปผึ่งอยู่ในซอกและร่อง
ไม้ ดอกจนเต็มทำให้ เป็นพื้นเรียบเสมอ ดินที่ใช้ ผสม
ต้องเป็นดินละเอียด ไม่มีกรวดทรายปน มิฉะนั้นภาชนะที่
ทำสำเร็จแล้วจะไม่เรียบเสมอกัน เมื่อได้ ทาวัตถุประสงค์
แล้วต้องผึ่งไว้ ให้แห้งอีกครั้งหนึ่ง เมื่อแห้งแล้วขัดให้เรียบ
โดยใช้ หินบดละเอียดขัด หรือถ้าสามารถจะใช้ เครื่องกลึง
ขัดได้ก็ใช้ เครื่องกลึงขัด ส่วนของภาชนะที่ขัดนั้นต้องให้
เบี่ยงก้อยเสมอ ก่อนนั้นมาต้องทาน้ำรักแท้ อีก ๓ ครั้ง ทา

แล้วครึ่งใดต้องฝังไว้ ให้แห้งในที่ร่มเย็นก่อนทุกครั้ง การ
ทำเช่นนี้ เสีย เวลา ประมาณ ๕ ถึง ๑๕ วัน สุดแล้วแต่
อากาศ ในเวลาอากาศร้อนก็แห้งยาก มักต้องเอาไป
ฝังไว้ในหลุมใต้ดิน ถ้าเป็นฤดูฝนหรือฤดูหนาวก็ฝังให้
แห้งในโรงได้ ไม่ต้องฝังในหลุม เมื่อได้ ทาน้ำรัก
ครั้งที่ ๓ แห่งนี้แล้ว ต้องขัดให้ เรียบอีก คราวนี้ใช้ ขัด
ด้วยใบไม้ ฝอย ๆ ชนิดหนึ่ง เรียกว่าใบหนอด (ภาษา
ชาวเหนือ) หรือใบลั่นเสื่อ (ภาษาชาวใต้)

ก่อนที่จะขัดด้วยใบไม้ นั้น ถ้าภาชนะที่ทำเป็นของ
กลม ๆ เข้มมักจะทดลองเข้า เคืองถึงดูว่าจะกลมจริง หรือ
ไม่ ถ้าไม่กลมก็ต้องใช้ วัตถุที่ผสมด้วยขี้เถ้าเกลบนั่น
ทาลงไป อีก และทาน้ำรัก ขัดดูว่าจะกลมจนได้ แต่ โดย
มากไม่ค่อย จะ ต้อง ทำดังนี้ เมื่อ คิด ดู ว่าวิธี ทำเป็นวิธี
หยาบ ๆ แล้ว ก็นำประหลาดอยู่ ที่กลิ้งเหล่าน กลม ได้
และบีบได้สนิท

ต่อมานั้น มา ภาชนะ ก็ไปตกอยู่ในหน้าที่ ของช่าง เขียน
ภาพ เขาใช้ เหล็กงานขัดทะเลลูกรักที่ทำไว้ ข้างบนเป็นรอย
ลึกลงไปถึงขี้เถ้าเกลบผสมข้างล่าง ภาพมักจะเป็นแบบ
เก่าแบบเดียวกันเสียโดยมาก คือลายใบไม้ และดอกไม้
เล็ก ๆ ติดกันเป็นพืดเต็มไปทั้งหมด บางคราวก็มีภาพ

แปลออกไปบ้าง เช่นรูปสัตว์อันเป็นเครื่องหมายของบี
ทั้งสิบสองเป็นต้น แต่ถึงกระนั้นก็ดี ช่องว่างในระหว่าง
รูปสัตว์ ก็คงเต็มไปด้วย ภาพ ดอกไม้ และ ใบไม้ พันเท่านั้น
เอง แต่จะเป็นภาพอันใดก็ตาม ผู้เขียน ได้เขียน
ไปเอง ไม่ได้ใช้แบบสำหรับลากเส้นทับเลย กล่องหมาก
ธรรมดา เขียน ภาพ ได้ไม่ถึงวัน ก็แล้ว แต่ถ้าเขียนให้
จิตรพิสดาร คือให้ ใบไม้ และดอกไม้ เล็กลงไปและเบียด
กันมากขึ้น ต้องเสียเวลา ถึงสองหรือสามวันจึงจะสำเร็จ
เมื่อเขียนเสร็จแล้ว จะเห็นเป็นรอยลวดลายสีเทาอยู่บน
พื้นสีดำ บางทีเขาก็ทำแต่เพียงเท่านั้น แต่โดยมากเขา
ทำต่อไปอีกเพื่อให้ เป็นลายแดงและลายทอง

ถ้าต้องการจะให้ ลวดลายเป็นสีแดง (ซึ่งทำกันเป็น
ส่วนมากทีเดียว) เมื่อเขียนภาพแล้ว เขาใช้ วัตถุผสม
ด้วยชาด รักและน้ำมันหมักมือ (คั้นได้จากเมล็ดหมักมือ)
ทาทับ ทั้งไว้ให้แห้ง แล้วใช้ใบหนอดเช็ดถู สีแดง
จะหลุด ออกหมด นอกจากที่ฝัง ลงไป ในลวดลาย ของ ภาพ
ในที่สุดเขาเอาน้ำมันหมักกับรักผสมกันทาให้ เป็นเงา

ถ้าต้องการภาพให้ เป็นลายทอง วิธีทำในตอน
หลัง ๆ นี้ ต่างกันบ้าง เล็กน้อย คือ เมื่อจารภาพแล้ว

เอารักทาทัບให้ทั่ว และขณะรัก ยังเบียด อยู่^๕ เขา
เอาทองคำเปลวมีดลง^๕ ไปให้ เรียบและกดให้ แน่น เพื่อ
ทองจะได้ ผั่งลงไปในลวดลาย ที่จารึกไว้ แล้วใช้ ผ้าถู
ทองจะหลุดออกหมด นอกจากที่ผั่งอยู่ในลวดลาย

วิธีทำ เครื่องเงิน ชนิดที่ มี ลายทอง ลายโตบน พันคำ
เช่นลายกนก และลายบัวนั้น คือ เมื่อได้ ลงรัก ครังที่ ๓
ดังได้ กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ไม่ใช่เหล็กงาน ใช้ เขียนด้วย
หรรดาล ส่วน ของภาชนะ ซึ่ง ใช้ ในเวลา ที่ แล้วบริบูรณ์
จะเป็น สัต้านั้น เขียน หรรดาลทับ เมื่อ หรรดาล แห้งแล้ว
ต้อง ถ้าง และ เช็ด ถู จน ทองคำเปลว ซึ่ง ติด อยู่ บน หรรดาล
และ หรรดาล เอง หลุดออกหมด ทองตรงส่วนที่ไม่มีหรรดาล
นั้นจะคงอยู่

วิธีทำเครื่องเงิน ที่ได้ กล่าวโดยย่อข้างต้นนี้ เป็นวิธี
ทำเครื่องเงินเชิงใหม่ชนิดสำคัญ ๓ ชนิด คือ ชนิด
ลายแดงบนพันคำ ลายทองบนพันคำ และ ลายทอง
ลายโตบนพันคำ ได้ แก่ลายกนกและลายบัวเป็นต้น

เป็นการยาก ที่จะคาดคะเนได้ ว่า คน ที่ ประกอบ
หัตถกรรมเครื่องเงินนี้ มีจำนวนเท่าใด และบ้างหนึ่ง ทำได้
เท่าใด การลงรักได้ทำที่บ้านเครื่องเงินก็จริง แต่การทำ
อย่างอื่น ๆ เช่น สานโครง และเขียนลายนั้น ได้ทำมา

จากตอน ๔๔ จำนวนคนที่ทำงาน บางวันก็มาก บางวันก็น้อย เพราะผู้ ทำ ทำแต่เมื่อมีเวลาหรือพอใจจะทำเท่านั้น หน้า ทำนาหรือหน้าเกี่ยวเข้ามีการทำเครื่องเงินน้อย เมื่อคิดถึงข้อความเหล่านี้แล้ว ก็ทำให้ ยากที่จะประมาณได้ว่ามี คนทำ เครื่องเงินสักเท่าใด บางที ก็จะไม่มาก เกินกว่า ๕๐๐ คน

การ ที่จะ ประมาณ จำนวน ของ ที่ ทำ และ ราคา ก็ยาก เหมือนกัน เพราะผู้ ทำไม่ได้ จดบัญชีไว้ ผู้ ทำเครื่องเงิน รายใหญ่ รายหนึ่ง ประมาณว่า ตนได้ทำ เครื่องเงิน จำหน่าย บั หงราว ๑๐,๐๐๐ สิ่ง ทั้งนี้เท่ากับ ๑ ใน ๑๐ ของจำนวน เครื่องเงินทั้งหมดที่ เชียงใหม่ทำจำหน่าย แปลว่า บั หง เชียงใหม่ทำเครื่องเงินจำหน่ายประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ สิ่ง

ราคา ของ ที่ทำก็ต่างกันสุดแล้วแต่ขนาด และ ฝีมือ ที่ ทำ ของเล็กน้อยจะซื้อได้ โดยราคาเพียง ๒๐—๓๐ สตางค์ แต่ของใหญ่ ๆ หรือ เป็นของ ที่ทำโดยฝีมือดี อาจมี ราคา นับ ด้วยหลาย ๆ บาท ขึ้นไป ถ้าคิด ราคาของ ทั้งใหญ่ และ เล็ก ฝีมือดี และ ไม่ดี ถัวกันให้ หหมด เป็นสิ่งละ ๑ บาท แล้ว ตามที่ เชียงใหม่ ทำเครื่องเงิน ออกจำหน่าย ประมาณ บั ละ ๑๐๐,๐๐๐ สิ่งก็คงเป็นจำนวนเงินราว ๆ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

แต่ตัวเลขข้างบนนี้ต้องถือว่า เป็นจำนวนประมาณ โดย

เล่าที่สุด ที่ประมาณมาให้ ดูกี่เพื่อแสดงให้ เห็นว่า สิ้นค้า
เครื่องเงินของเขียงใหม่สำคัญเพียงใดเท่านั้น ในขณะนั้น
เครื่องเงินใช้ กันอยู่ภายในประเทศ ถ้ามีการสั่งซื้อมาจาก
ต่างประเทศ สิ้นค้า ประเภทนี้ ก็อาจขยายตัว ออก ได้ อีกมาก
เพราะวัตถุที่จะใช้ ในการทำเครื่องเงินนั้น มีอยู่มาก

คำถาม

- (๑) วัตถุสำคัญที่ใช้ ในการทำเครื่องเงิน คืออะไร ?
- (๒) ดันรักชอบขึ้นตามไหน ?
- (๓) แผลที่ตกยางรักกัด ใช้ รักษาอย่างไร ?
- (๔) เวลาที่ดีที่สุดสำหรับเก็บยางรัก เวลาไหน ?
- (๕) การรองยางรัก ใช้ วิธีอย่างไร ?
- (๖) ยางรักมีสีดำ, แดงเมื่อไร และเมื่อไรจึงมีสี
ดำเป็นเงา ?
- (๗) รักมีกี่ชนิด มีชื่ออย่างไรบ้าง ชนิดไหน
เก็บเมื่อไร ?
- (๘) จะทดลองว่า รักแท้ หรือรักเจือได้ อย่างไร ?
- (๙) ใครเป็นผู้ทำเครื่องเงิน ?
- (๑๐) โครงของเครื่องเงินโดยมากทำอย่างไร ?
- (๑๑) เครื่องเงินทำขึ้นเป็นภาชนะอะไรบ้าง ?

- (๑๒) เชียงใหม่มักทำเครื่องเงินชนิดไหน ?
 (๑๓) บอกวิธีทำเครื่องเงิน อย่างย่อ ๆ
 (๑๔) ทำไมการทำเครื่องเงินจึงไม่เป็นงานใหญ่ ?

บทที่ ๕

การเลือกอาชีพ

ตามที่กล่าว มาแล้ว ใน เล่ม ๑ ว่ามนุษย์ จำเป็น ต้องมี
 อาหาร, ที่อยู่, เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค การที่จะต้อง
 หาเลี้ยงชีพก็คือหา ๔ อย่างนั้นให้บริบูรณ์ การหาเลี้ยง
 ชีพของคนเราย่อมต่าง ๆ กัน ตามความถนัด ตามนิสัย
 ตามความรู้ และตามพินบ้าน เพื่ออกเขาเหล่ากอของเรา
 เป็นชาวนา เรามีสถัสัยและความรู้ ทางนั้นอยู่แล้ว ก็
 ไม่ควรเลือกอาชีพ อย่างอื่น แปลกไป ซึ่ง จำต้อง ตั้งต้น
 ใหม่ เป็นการเสียเวลา ทั้งไม่แน่ว่าจะเป็นความเจริญ
 หรือไม่ แต่ถ้าเพื่ออกเขาของเราเป็นกลาง ๆ และเราก็ชอบ
 ในทางค้าขายอยู่บ้าง เราจึงควรพยายามในทางนั้น ไม่
 ควรทอดทิ้ง ไปหาทางอื่น การเลือก อาชีพ จึง เป็น การ
 สำคัญนัก

กล่าวเฉพาะอาชีพทางค้าขาย ก็เป็นการสำคัญไม่น้อย

กว่าทางอื่น จะทำไปโดยไม่มีความรู้ หรือมีความรู้
เพียงเห็นด้วยตาเท่านั้นไม่ได้ จะต้องมีความรู้ เบื้องต้น
คือ ความรู้ ส่วนสามัญศึกษา ซึ่งเป็นความรู้ กลาง ๆ คือ
จากนั้นต้องมีความรู้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการค้าขายโดยตรง
มีการคำนวณ, การบัญชี, การคิดพิมพ์, ขวเลข, และ ภาษา
ต่างประเทศ ยิ่งมากภาษาได้เท่าไรยิ่งดี เป็นต้น

การค้าขายที่ดี การแพทย์ที่ดี และการอื่น ๆ ทั้ง
สิ้น ข้อมต้อง อาศัย ความชำนาญ เป็นเครื่องช่วยอย่าง สำคัญ
เพียงมีความรู้ แต่ไม่ชำนาญ จะทำการนั้น ๆ สำเร็จ ได้
ยาก หรือไม่สำเร็จทีเดียว เพราะฉะนั้นการตั้งต้นเป็น
เสมียนชั้นต่ำ หรือคนขายของในห้างร้านจึงเป็นการสม-
ควรอย่างยิ่ง เราไม่ควรเสียเวลา หรือคิดว่าขาดทุน
แม้ว่า ว่าจะได้ เงินเดือนตั้งหลายเดือน แต่เราจะมีกำไร
ที่เป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความชำนาญ และ
ถ้าเราตั้งใจ ทำการงานให้ แก่นายจ้าง เป็นอย่างดี ถึงไว้
เนื้อเชื่อใจ ปลดปล่อยแทนได้ การควรแก้หน้าทีอย่างไร ๆ
นายจ้างก็คงต้องกรุณา ข้อสำคัญจึงอยู่ที่เรา ไม่ใช่อยู่
ที่นายจ้าง แต่การเข้าฝึกหัดทำงานหรือเข้าทำงานที่เดียว
ในห้างร้าน ที่การค้าขายเจริญดี ถึงหลายเดือนจึงจะได้
เงินเดือน หรือได้ เงินเดือนน้อยในขั้นแรก ก็ดีกว่าทำ

ในห้างร้านที่การค้าขายไม่เจริญ เพราะจะได้ เห็นกิจการ
ตลอดเวลา ได้ เห็น กิจการมาก ก็ได้ ความรู้ความ
ชำนาญมาก

คำถาม

- (๑) มนุษย์จำเป็นต้องมีอะไร ?
 - (๒) ทำอย่างไรจึงจะได้ สิ่งที่ต้องการ ?
 - (๓) เราควรเลือกอาชีพอย่างไร ?
 - (๔) ทำไมจึงว่า ไม่ควรเลือกอาชีพอย่างอื่น ซึ่ง
แปลกไปจากการที่เราถนัดอยู่แล้ว ?
 - (๕) เพราะเหตุไร ชาวนาจึงไม่ควรเลือกการเสมียน
เป็นอาชีพ ?
 - (๖) นอกจากต้องมีความรู้โดยตรง ฉะเพาะการที่
ทำแล้ว จำควรต้องมีอะไรเป็นทุนอีก ?
 - (๗) ทำไมจึงกล่าวสำหรับการค้าขาย ควรตั้งต้น
ทำแต่งงานชั้นต่ำขึ้นไป ?
 - (๘) “ การทำงานในห้างร้านที่ดี ถึงจะได้เงิน
เดือนค่าจ้างน้อย ก็ยัง ดีกว่า ทำในที่ ที่ ไม่
เจริญดี ” เข้าใจว่าหมายความว่าอย่างไร ?
 - (๙) การทำคนให้นายจ้างไว้ เนื่อเชื่อใจตามสมควร
ให้ผลอย่างไร ?
-

บทที่ ๒

การทำเหมืองแร่ดิบบุก

การทำเหมืองแร่ดิบบุก ก็คือการขุดเอา แร่ดิบบุก นั้นเอง
 ก่อขุดเอาดิบบุกซึ่งปนอยู่กับดินทรายขึ้นมาจากดิน แล้ว
 เอามาร่อนล้างแยกออกแต่แร่ดิบบุก เหมืองที่ทำกันโดย
 มากมีอยู่ ๓ ชนิด คือ เหมืองแล่น เหมืองรู และเหมือง
 ใหญ่ เหมืองแล่น ใช้คนขุดไปตามพื้นดิน เป็นลำรางไป
 เหมืองรูต้องขุดเป็นบ่อลึกลงไปใต้ดิน แล้วขุดเอาดินข้าง
 ใต้ขึ้นมาทำเป็นโพรงหรืออุโมงค์ไปตามใต้ดิน แล้วแต่แร่
 ดิบบุกจะมีอยู่ ทางไหนก็ขุดเป็นโพรงตามไปทางนั้น ขณะ
 ขุดเป็นโพรงไปตามใต้ดินนั้น ต้องเอาไม้ กะดานตอกไว้
 ตามเพดานอุโมงค์เรื่อยไป เพื่อกันไม่ให้ข้างบนถล่มลงมา
 ข้างล่าง เวลาคนจะขึ้นลงไปขึ้นในเหมืองรูก็ดี หรือจะเอาแร่
 ขึ้นมาก็ดีต้องใช้เครื่องกว้านเอาขึ้นมา กับต้องใช้เครื่อง
 สูบลอยสูบน้ำในอุโมงค์ให้ออกไปเสียเวลาฝนตก มิฉะนั้น
 น้ำจะท่วม ทำให้ผู้คนทำเหมืองอยู่ข้างล่างล้มตาย
 เหมืองใหญ่นั้นขุดเป็นสระใหญ่ลึกลงไปตามพื้นดิน การ
 ขุดจะใช้คนขุดหรือเรือขุดก็ได้ แล้วแต่ทุนทรัพย์ที่ลงไป
 มากหรือน้อย

ที่จริงมีเหมืองอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าเหมืองครา ซึ่ง

ทำบนเนินเขาหรือเชิงเขา แต่เดี๋ยวมันน้อยลงเกือบหมด
ไปแล้ว.

มีผู้เข้าใจกันว่าคืบบกนั้นเกิดได้ ทั้งที่ที่ท่าเหมือง
ไปที่หนึ่งแล้ว ไม่ช้าก็เกิดมีแควคืบบกขุดกันได้อีก ที่จริง
คืบบกเป็นธาตุวัตถุที่เกิดไม่ได้ เพราะคืบบกไม่กินอาหาร ไม่
หายใจ ไม่เจริญ และไม่สืบพันธุ์ อย่างสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย,
ในพื้นดินมีคืบบกอยู่เท่าใด เมื่อขุดเอาไปเท่าไร ก็หมด
ไปเท่านั้น แล้วคืบบกใหม่ก็ไม่เกิดจากคืบบกเก่าขึ้นมาแทน
ที่ได้อีกเลย จึงอยู่ตามลที่ท่าเหมืองขุดคืบบกได้อีก ทั้ง
นี้ก็เพราะเหตุว่าขุดคืบบกครั้งแรกยังไม่หมดแควดี หรือทำ
การขุดแควอยู่ในอ่าว ขุดวนไปเวียนมาอยู่ในอ่าวนั้นเสมอ
แควก็ไม่ค่อยจะรู้จักหมดได้ โดยเหตุที่กระแสน้ำทะเล
คอยพัดพาแควซึ่งอยู่แต่ก่อนเข้ามาสู่อ่าวเสมอนั่นเอง.

การทำเหมืองแร่ชั้นต้นต้องมีทุนมาก หรือจะตั้ง
เป็นบริษัทก็ได้ แต่ผู้จัดการต้องเป็นผู้สามารถและ
กว้างขวาง ต้องทำการตรวจแร่เสียให้ละเอียดดีก่อน คือ
ต้อง เอา เครื่อง ตรวจ แร่ ไป เทียวไซ เจาะ ตรวจ ดูใต้ พื้นดิน
เพื่อรู้ว่าเนื้อที่ตรงนั้น ๆ มีเนื้อแร่เหล็กมวลมากน้อยเท่าใด
เท่านั้นเท่านั้น เมื่อคำนวณดูเนื้อที่ทั้งหมดก็ทราบได้

และรายจ่ายหักกันคงได้กำไรแล้วจึงจะทำได้ ไม่ใช่พอตรวจได้สักสองสามหลุม รู้ว่ามีแร่แล้วก็ลงมือทำทีเดียว เช่นนี้เป็นของไม่แน่นอน มักจะขาดทุน เพราะในที่อื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เจาะดินเอาแร่ขึ้นมาตรวจดู จะไม่มีแร่หรือมีแร่บ้างก็ไปก็ไม่ได้ แต่การที่จะตรวจแร่ที่ใด ๆ ได้นั้น จะต้องยื่นเรื่องราขออนุญาตตรวจแร่ต่อรัฐบาลและเสียค่าใบอนุญาตตรวจแร่เสียก่อน ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตตรวจแร่แล้ว จึงจะไปเที่ยวตรวจแร่ในที่ซึ่งหาอนุญาตแล้วได้.

เมื่อได้ตรวจที่ดินเห็นว่าแร่พอจะทำเหมืองได้แล้ว ต้องไปพบเจ้าตากลงกับเจ้าของที่ดินที่จะทำเหมืองนั้น ว่าเขาจะคิดเอาค่าเสียหายหรือรอถอนตรงที่ที่จะทำเหมืองนั้นเท่าไร เมื่อทำความตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงให้เจ้าพนักงานรังวัดที่ดินตรงที่ที่จะทำเหมือง ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ต่อรัฐบาลต่อไป กับจะต้องเสียค่าประทานบัตรตามสมควร ก่อนที่รัฐบาลจะออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ให้ จะต้องมิใช่ข้อสัญญาตกลงกันอีกอย่างหนึ่ง คือ จะกำหนดเวลาทำและเวลาเลิก และใช้กลวิธีเท่าใด กับเมื่อได้ขุดแร่ไปแล้ว จะต้องนำดินนั้นมาถมลงในที่ที่ขุดให้เต็มดังเก่า เพื่อที่ขุดไปแล้วจะได้ไม่เป็นบ่อเป็นสระ ทั้งนี้เพื่องสงวนที่ดินนั้นให้เรียบ

ร้อยไม่ให้เป็นม้อเป็นสระได้ หรือเวลาชุดทำเหมืองอยู่
นั้นไม่ทำให้ถนนหนทางและสิ่งต่าง ๆ เสียหายและไม่ให้
น้ำโคลนตมซึ่งเกิดจากการร่อนล้างแร่ นั้น ไหลบ่าไปทำ
ความเสียหายให้แก่บุคคล และสัตว์พาหนะเรือกสวนไร่นา
ของคนอื่น ก็จะต้องป้องกันบังคับให้ไหลไปเป็นทาง
ตามที่ต้องการซึ่งปราศจากอันตราย เป็นต้น

เมื่อได้ประทานบัตรทำเหมืองแร่จากรัฐบาลแล้ว ก็
ต้องเตรียมคน เตรียมเครื่องมือ ทำเหมืองแร่ ปฏิบัติตาม
สัญญานั้นต่อไป การทำเหมืองแร่ได้กล่าวแล้วว่า จะใช้
กุดมากหรือน้อย แล้วแต่ที่ที่ท่าและทุนทรัพย์นั้นจะ
มากและน้อยเพียงใด เหมืองใหญ่คนกุดนับจำนวนพันก็มี
เหมืองขอม ๆ ราว ๕๐ คนก็มี เหมืองที่จะใช้เรือชุดต้อง
การทุนทรัพย์มาก และมักจะจัดตั้งเป็นบริษัท เพราะเรือ
ชุดลำหนึ่งราคาแพงมาก แต่เหมืองซึ่งใช้กุดชุดก็ดี หรือ
เรือชุดก็ดีก็ต้องขุดดิน ซึ่งมีคูปักอยู่ด้วย มาล้าง
ด้วยกระแสน้ำไหล เพื่อให้กระแสน้ำพัดพาเอาดินกรวด
และทรายแยกออกไปจนหมด ที่คงตกค้างเหลืออยู่ใน
ก้นรางที่สำหรับล้างแร่ นั้น ก็คือแร่ดิบซึ่งมีน้ำหนักมาก
แร่ดิบที่ได้นี้เมื่อละเอียดเท่าเม็ดทรายก็มี เม็ดใหญ่
ขนาดเท่าก้อนกรวดเล็ก ๆ ก็มี สีสออกจะดำ ๆ คล้าย
ท่ากลบเบือกน้ำ

เมื่อดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ต้องเอามาฝังไว้ให้แห้ง ด้วยความร้อน แล้วเอาบรรจุลงถุง หรือถลุงทำเป็นแท่งก็ได้ เมื่อถลุงแล้วจะได้เนื้อดีบุกที่แท้ แต่ดีบุกเมื่อยังไม่ได้ถลุง มักจะมีธาตุอื่นปนอยู่ด้วย ดีบุกที่ยังไม่ได้ถลุงก็ดี หรือที่ถลุงแล้วก็ดี เวลาส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ จะต้องเสียค่าภาคหลวงให้แก่รัฐบาล ซึ่งคิดเป็นหาบ ๆ ตามข้อบังคับและกฎของรัฐบาล ดีบุกมีมากในมณฑลภูเก็ต เช่นจังหวัดภูเก็ต ระนอง พังงา และตะกั่วป่า ดีบุกที่ขุดได้จากที่เหล่านี้ โดยมากส่งไปจำหน่ายที่บัมบิงและสิงคโปร์. ในแหลมมลายู ซึ่งเป็นของอังกฤษก็มีแร่ดีบุกมากเหมือนกัน ราคาดีบุกนั้น มักจะไม่แน่นอน มีขึ้น ๆ ลง ๆ ทั้งนี้แล้วแต่ความต้องการและจำนวนแร่ที่นำมาจำหน่ายในท้องตลาด ถ้าตลาดมีแร่น้อย ความต้องการมาก แร่ก็ขึ้นราคา ถ้าตลาดมีแร่มาก ความต้องการน้อย แร่ก็ราคาลดลง เหตุฉะนั้นเวลาแร่ตกจึงมีผู้จำหน่ายแร่บ่อย เพียงแต่พอให้ค่าลูกจ้างไปวันหนึ่งวันหนึ่งเท่านั้น แต่ส่งวนแร่เอาไว้นำจำหน่ายในเวลาที่เราได้ราคาวันข้างหน้าต่อไป

ดีบุกมีประโยชน์หลายประการ เพราะเป็นธาตุที่ไม่เกิดเป็นสนิม เหนียว และทำให้เป็นรูปอย่างใดก็ได้ จึง

ให้ทำเป็นเครื่องภาชนะต่าง ๆ ได้ดี ใช้อาบ กระป๋อง
เหล็กวิลาศเพื่อกันไม่ให้เป็นสนิมสำหรับบรรจุของกิน ใช้
ผสมกับธาตุอื่น เช่นทองแดง ดีบุก สังกะสีผสมกัน
เป็นทองเหลือง. ทองแดงกับดีบุกผสมกันเป็นบรอนซ์.
ใช้ผสมกับปรอทสำหรับทาหลังกระจก ทำให้เป็นกระจก
เงา ที่กล่าวมาแล้วนี้พอเป็นความรู้เบื้องต้นเท่านั้น ถ้า
จะให้เข้าใจดีต้องดูเขาทำหรือได้ลงมือทำเอง จึงจะเกิด
ความรู้ความชำนาญได้ เพราะโบราณท่านย่อมว่า “สื
บรู้ไม่เท่าชำนาญ”

คำถาม

- (๑) เหมือนที่ทำกันเดี๋ยวนี้มีกี่ชนิด ? ชนิดอะไร
บ้าง ? ชนิดไหนทำกันอย่างไร ?
- (๒) ทำไมจึงว่าดีบุกไม่เหมือนกับคันทันไม้ หรือสตั
ว์หรือคน ?
- (๓) ในอุมงก็ต้องมีกะดานตอกตามเพดาน เพื่อ
อะไร ?
- (๔) เหมือนแร่ที่อยู่ในอ่าว ทำไมมีแร่ดีบุกไม่ใคร
รู้จักหมด ?
- (๕) ก่อนทำการขุดแร่ควรทำอย่างไรบ้าง ?
- (๖) ประทานบัตร คืออะไร ?

- (๗) เมื่อเลิกการชุดแร่แล้ว เจ้าของเหมืองแร่ต้องทำอะไรบ้าง ?
- (๘) แร่ดิบที่ชุดได้ มีลักษณะอย่างไร ?
- (๙) แร่ดิบที่ชุดได้ นำไปขายกันที่ไหน ?
- (๑๐) เวลาแร่ถูก เจ้าของเหมืองแร่ไม่ปล่อยแร่ขายมาก เพราะอะไร ?
- (๑๑) ดิบก็มีประโยชน์อย่างไรบ้าง ?
- (๑๒) สดางค์แดงทำด้วยอะไร ?
- (๑๓) ดิบเกี่ยวข้องกับกะจกเงาอย่างไร ?
- (๑๔) การทำเหมืองชนิดไหนต้องลงทุนมาก ?
- (๑๕) เมื่อล้างแร่ดิบสะอาดแล้ว ต้องทำอะไรต่อไปอีก ?

บทที่ ๗

จะเริ่มการค้าขายอย่างไร ?

ปัญหา^๕นี้ ก็น ความ กว้าง ขวาง มาก จึงจะกล่าวให้ละเอียดในบทเดียวย่อมไม่ได้ แต่ในบทนี้ได้พยายามกล่าวถึงบางข้อ ซึ่งหวังว่าพอ เป็น บั๊จจับควรแก่ผู้ ที่ใครใน^๕ เรืองน.

ทุกชาติทุกภาษายอมรับว่า การเริ่มค้าขาย อะไร

จะร้ายเท่าที่ผู้ไม่มีความรู้ ความชำนาญ หรือสักแต่ว่ามีความรู้ ๆ ปลา ๆ ว่าเป็นพ่อค้า. การค้าขายสำหรับผู้มีความรู้ ๆ ปลา ๆ โดยมากมักลงเอยในการที่ต้องล้มหรือขาดทุน ต้องเลิก ผู้ที่ไม่มีความรู้ ความชำนาญ มีพินอยู่บ้างแล้ว ไม่ควรเห็นว่า การค้าขายเป็นของง่าย ซื่อมาน้อย ขายไปมากก็มีกำไร เป็นการสะดวกง่ายขายยากนักเรียนควรจำใส่ใจว่าอย่าเพ่อริทำการค้าขายเลย เมื่อคนจะต้องรับผิดชอบในการนั้น เว้นแต่ตนมีความรู้ ความชำนาญเคยชินอยู่บ้างแล้ว และทั้งมีทุนพอที่จะทนสูญเสียไปแห่งการค้าขายของตนในตอนแรก ๆ ได้.

การค้าขายที่จะริเริ่มขึ้นใหม่ บ่อมส์รับช่วง หรือแข่งจากของเดิม ที่มีความเจริญที่อยู่แล้วไม่ได้ ร้านใหม่ห้างใหม่จะต้องทนอยู่นานกว่าจะได้เจ้าจำนำหรือผู้ซื้อเข้าร้าน.

ข้อควรระวังมีอีกอย่างหนึ่ง คืออย่าริเล่นการค้าขายที่ตนจำต้องลงทุนมากเกินไปจนจะอำนวยได้ จริ่งอยู่ทำงานใหญ่ ๆ มีทุนมาก ต้องการกำไรเล็กน้อยก็พอทรงตัวอยู่ได้. แต่พ่อค้าข้อย ทุนน้อยจะคิดกำไรน้อยเช่นนั้นไม่ได้.

การค้าขายบางอย่างเริ่มขึ้นแล้ว พอจะเห็นผลใน

ตอนปลายปี กล่าวคือ มีการติดต่อระหว่างพ่อค้าต่าง ๆ นับว่าดำเนินดี แต่ต้องการทุนเพิ่มเติม งานเช่นนั้นที่จริงน่าจะใคร่ครวญและพิจารณาให้ถี่ถ้วน แต่อย่างไรก็ดี ผู้ที่มีทุนน้อยไม่ควรที่จะหาญเข้าไปรับแข่ง.

บางห้างบางร้านประกาศบอกแข่งด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น ผู้มีหุ้นส่วนพร้อมกันเลิกหรือเจ้าของตาย หรือเหตุอื่น ๆ บางแห่งก็นับว่าดี พอแก่ผู้ที่มีทุนจำกัด แต่อย่างไรก็ดีควรต้องพิจารณาให้รอบคอบ เป็นที่พอใจแล้วจึงรับแข่งไว้ดำเนินการค้าขายต่อไป เมื่อควรปรึกษาผู้ที่มีความชำนาญ ก็ควรสอบสวนให้ละเอียดถี่ถ้วน ควรต้องเสียเงินบ้างเนื่องจากการนั้นก็ควรเสีย อย่าให้เข้าตำราว่า “เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย”

เมื่อรับแข่งร้านได้แล้ว ควรดำริถึงการต่อไปอย่างระมัดระวัง การทำบัญชีจำเป็นสำหรับการค้าขาย บัญชีสิ่งของ บัญชีขาย บัญชีซื้อ เหล่านี้จำต้องมี สำหรับผู้ที่จะเริ่มการค้าขาย ไม่จำเป็นจะต้องทำบัญชีอย่างพิสดาร ทำแต่บัญชีทั้งขายซัดเงินพอแล้ว.

วิธจัดการเป็นหัวใจของการค้าขาย ห้างร้านที่ดีแล้วล้มเลิกไปนั้นโดยมากขาดวิธจัดการที่ดี การงานยังเจริญขึ้นเพียงไร วิธดำเนินการก็ยิ่งซับซ้อนขึ้นเพียงนั้น

ถ้ารู้สึกว่าจะอะไรให้ผลดี ควรต้องมุ่งในสิ่งนั้น ถ้า
แม้ว่าจะมีอุปสรรคขัดขวาง ก็ต้องมานะสู้ อย่ายอม
แพ้ ท้อถอยง่าย ๆ ภูเขาอาจเป็นเนิน และเนินอาจเป็น
ทุ่งราบได้ ถ้าพยายาม ชั่งน้ำหนักข้อความต่าง ๆ ที่สับ
ทราบบมาเสียก่อนให้ดี อย่าด่วนเชื่อฟังคำบอกเล่า

การตกลงใจย่อมต้องอาศัยตัวเราเอง “ใครแนะนำ
ฟังไว้” แต่ควรต้องตรองแล้วตรองเล่า จึงตัดสินใจอย่าง
เด็ดขาด ”

ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ต้องไม่เป็นผู้ หลับตา
ต้องคอยตรวจดูบัญชีสินค้ารายงานค้าขายต่าง ๆ ที่เกี่ยว
ข้องกับงานของเรา ยิ่งได้ ไปเห็นการงานต่างถิ่น เพียง
แต่เดือนหรือสองเดือนก็ยังนับว่า ทำให้เกิดผลอย่างดี
แก่งานของตนได้ อย่าด่วนวังงอนเค็มได้ดี

คำถาม

- (๑) เหตุอะไร มักทำให้ ต้องล้ม หรือเลิก การค้าขาย
โดยมาก?
- (๒) การค้าขายควรจะมีเริ่มทำอย่างไร ?
- (๓) ร้านใหม่ หรือห้างใหม่ ย่อมให้ผลสุร้นเท่า

หรือห้างเก่าไม่ได้เพราะเหตุใด?

- (๔) “เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย” มีความหมายอย่างไร?
- (๕) บัญชีอะไรบ้างที่จำเป็นต่อการค้าขาย?
- (๖) หัวใจสำคัญของการค้าขายคืออะไร?
- (๗) “อย่าด่วนวิ่ง ก่อนเติร์ได้ดี” มีความหมายอย่างไร?
- (๘) การติดต่อกับห้างร้านอื่นๆ ให้ผลแก่ห้างร้านของเราอย่างไร?
- (๙) ผู้ทำการค้าขาย ควรเปิดหูเปิดตาอย่างไรบ้าง?

บทที่ ๘

วิธีทำกระดาษ

กระดาษที่ใช้เขียนและพิมพ์หนังสือ ทำจากไม้ เช่น ไม้สน หรือไม้ไผ่ และทำจากหญ้าคา, ฟาง, ลำดู่, เศษผ้า, หรือเศษกระดาษที่เขียนแล้ว เป็นต้น ไม้ที่ใช้ในชั้นต้น เขาต้องตัดออกเป็นท่อนเล็กๆ แล้วใส่ในเครื่องบดทำให้ละเอียด ถ้าเป็นเศษผ้าก็ต้องตัดให้เป็นชิ้นเล็กๆ เสียก่อน

ของต่างๆ ที่จะเอาไปใช้ทำกระดาษนั้น เมื่อได้ทำเป็นชิ้นเล็กๆ แล้ว เขานำไปต้มและใส่น้ำยาที่ช่วยทำ

ให้เบือย เช่นโซดาเป็นต้น เขาต้มทิ้งไว้หลายชั่วโมง
แล้วแต่ชนิดของวัตถุที่จะใช้ ทำกระดาด เมื่อต้มเสร็จ
แล้ว ใช้น้ำสะอาดล้าง นำไปบดให้ละเอียดอีกชั้นหนึ่ง
ในขณะที่บดนั้นเขานำน้ำยาบางอย่างประสมด้วย เพื่อฟอก
สีทำให้ผงที่บดมีสีขาว เมื่อบดได้ผงสีขาวแล้ว ต่อไป
นั้นเขานำไปบดให้ละเอียดอีกครั้งหนึ่ง แล้วผสมน้ำยาบาง
อย่าง เช่นสารส้ม, ยางสน, และดินจีน เพื่อทำให้ผง
ที่บดแล้วนั้นมีลักษณะกันหมึกซึมได้เมื่อแห้ง เป็นแผ่น
กระดาดแล้วและให้ปูนเข้าเนื้อกันดี ผงที่บดละเอียดนั้น
เขานำไปผสมกับน้ำแล้ว ทำให้เลี่ยนไปด้วยตะแกรงลาวด
ตาข่ายอย่างละเอียดซึ่งร้อนเขย่าได้ เพื่อให้ผงที่บดแล้ว
นั้น ผสมกับน้ำหนาสม่ำเสมอโดยตลอด ตะแกรงลาวด
ตาข่ายนั้นนำผงที่บดกับน้ำผ่านเครื่องสูบทำให้น้ำแห้ง ได้
ผงเรียงกระจายเป็นแผ่น มีลักษณะคล้ายแผ่นกระดาด
เบี่ยงหน้า แล้วมีเครื่องนำแผ่นเบี่ยงนั้นไปเข้าที่ทำให้แห้ง
มีรูปเป็นถังหลายใบหมุนได้และมีไอน้ำร้อนอยู่ในนั้น ใน
ที่สุดผงที่บดไว้ ละเอียด ผสมกับน้ำที่เป็นแผ่น เบี่ยงนั้น
กลายเป็นแผ่นแห้ง มีขนาดโต แล้วแต่เครื่องที่ทำจะโต
เล็กมากน้อยเท่าใด แต่ยาวเป็นม้วนติดต่อกันโดยตลอด
เขาใช้ม้วนเข้าไว้ เป็นม้วน ๆ โตพอยกได้ แล้วนำไปตัด

เป็น แผ่น กระดาษ ขนาดใหญ่ หลาย ๆ ม้วน พร้อม กัน ใน
คราวเดียว เช่นคราวละ ๔ หรือ ๕ ม้วน เป็นต้น กระดาษ
ที่ตัดขึ้นเป็นแผ่นใหญ่ ๆ นี้ ถ้าต้องการเขาตัดให้ขนาดเล็ก
ลงไปอีกได้ แต่ตามธรรมดาโรงทำกระดาษมักทำกระดาษ
ขนาดแผ่นใหญ่ ๆ ขา ย นับห่อเป็นริ้ว ๆ ริ้วหนึ่งเขา
ห่อ ๔๔๐ แผ่นบ้างและ ๕๐๐ แผ่นบ้าง

กระดาษที่เป็นสีต่าง ๆ เขาก็ใช้ ทำขึ้น ได้ โดยวิธี
เดียวกันกับกระดาษสีขาว แต่ก่อนที่จะให้ ผงที่บดละเอียด
ผสม กับน้ำ เลื่อนไป กับ ตะแกรง ลวดตาข่าย ให้ เป็นแผ่น
เบี่ยง เขาใช้ ใส่สีที่ต้องการผสมในขณะที่กำลังบดให้
ละเอียด

กระดาษที่มีลายน้ำก็ทำขึ้น โดยวิธีเดียวกันกับกระดาษ
ธรรมดา เขาใช้ ลูกกลิ้ง ซึ่งมีลวดลายน้ำ ติดอยู่ ด้วย ให้
หมุนทับผงที่บดละเอียดในขณะที่ ผสม กับ น้ำ เป็น แผ่น
กระดาษเบี่ยงอยู่

คำถาม

- (๑) กระดาษทำจากอะไรบ้าง ?
- (๒) ไม้ หรือเศษผ้าที่ใช้ทำกระดาษ เขาต้องทำ
อย่างไรเสียก่อนจึงจะต้ม ?

- (๓) ต้มเพื่อประสงค์อะไร และใส่อะไรบ้าง ?
- (๔) ในเวลาบด เขาผสมน้ำอะไรบ้าง ?
- (๕) ผงที่บดแล้ว เขาใช้ผสมกับอะไร เพื่อให้เป็นแผ่นกระดาษเบี่ยง ?
- (๖) แผ่นกระดาษเบี่ยงต้องผ่านอะไรจึงจะแห้ง ?
- (๗) แผ่นกระดาษที่แห้งแล้ว เขาจัดตัดกรวาละที่มีวน ?
- (๘) เขาห่อร่มสักกี่แผ่น ?
- (๙) เมื่อต้องการทำกระดาษสี เขาใช้สีผสมเมื่อตอนไหน ?
- (๑๐) ถายน้ำในแผ่นกระดาษ ทำได้อย่างไร ?

บทที่ ๗

หน้าที่เต็มยศขั้นต่ำ และคนขายของ

การรู้หน้าที่ของตน ไม่ว่า ในฐานะเช่นไร เป็นของจำเป็นแท้ สมัยก่อนเมื่อการศึกษายังไม่แพร่หลาย ผู้ที่เข้าทำงานได้ เรื่อยรู้หน้าที่ และฝึกหัดในเวลาทำงานนั่นเอง สมัยนี้ จะถืออย่างแต่ก่อนมิได้ อย่างน้อยความรู้สามัญศึกษา ต้องมีถึงชั้นประถมปีที่ ๕ ตาม พระราชบัญญัติประถมศึกษา จึงจะนับว่า เป็นผู้รู้วิชาสามัญพอ

แก่ความต้องการของประเทศสำหรับสมัยนั้นแล้ว ประเทศ
ใดยิ่งเจริญ ความรู้วิชาสามัญในประเทศนั้น ก็ยิ่งสูงขึ้น
ตามลำดับ

การรับจ้าง เป็นสมัยขึ้นต่ำ หรือ ทำหน้าที่ ขา
ของในห้างหรือร้านหนึ่งร้านใด ไม่ใช่เป็นการนำละอขาย
พึงรังเกียจเลย ไม่ว่าจะทำการอะไรทั้งหมด ถ้าได้ทำ
ซ้ำของแต่ขึ้นต่ำมาแล้ว นับว่าได้ ทำไรมาก มีพ่อค้า
นายห้าง เป็นจำนวนมาก ที่เคยชิน ต่อ งาน ขึ้นต้น ๆ มา แล้ว
ทั้งนั้น

หน้าที่สมัยขึ้นต่ำ และคนขายของมีอะไรบ้าง จำ
คำเตือนต่อไปนี้ได้ นับว่าพอเป็นทุน สมควรแก่ผู้
ที่ประสงค์เข้ารับหน้าที่ นั้น ๆ แล้ว

๑. ถึงที่ทำการก่อนเวลาเปิด ๑๕ นาที
๒. จัดวาง ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ให้ เรียบร้อย ก่อน หักหน้า
มาถึง
๓. เมื่อไปรษณีย์ บรรณนำจดหมาย หรือ วัตถุอะไรมา
ส่ง รับจัดวางไว้ ที่โต๊ะหัวหน้าทันที
๔. ข้อที่ควรทำแรกถึง ในเวลาเช้า คือ เปลี่ยนปฏิทิน
ประจำวัน
๕. เมื่อถึงเวลาเย็น หมดเวลาทำงาน ต้องดูแลจัด

โต๊ะให้ เรียบร้อยอย่าให้เป็นที่น่าอายแก่การโรง

๖. อะไรที่ต้องการจำ เขียนเตือนตาไว้

๗. กระทบหมึก คุให้ สะอาด และ ให้ หมึก อยู่
เสมอ อย่างนี้กว่าหน้าที่เข่นนี้ตกอยู่แก่การโรง

๘. อย่าสะบัดหมึกให้ เบือนพื้น หรือเครื่องใช้ ต่าง ๆ
ถ้าหมึกติดปากกามาก สดัดลงในกระทบหมึก

๙. อย่าขีดเขียน โต๊ะเล่น ถ้าหากว่า บังเอิญ หมึก
หยดเบือนโต๊ะให้ รับซับออกโดยเร็ว

๑๐. ลงบันทึกจดหมายให้ เรียบร้อย เวลานั้นต้อง
การดูเรื่องอะไร จดหมายฉบับไหน จะได้ ถิ่นส่งให้ ดูได้
ทันที

๑๑. ระวังคอยแก้ ตำบล ของผู้ที่เรา เกี่ยวข้อง
เสมออย่าทิ้งไว้ให้ ข้ามวันเป็นอันขาด หากว่ามีเจ้าจำนำมา
เกี่ยวข้อง ด้วยใหม่ ลงนาม ลงตำบลในสมุดตำบลทันที
ใครไม่เกี่ยวข้องแล้วกาช้อออก

๑๒. ในการจำของจดหมาย ต้องลงตำบลให้ ชัดเจน
อย่าลืมเลขที่ ช่อถนน หมู่ที่ อำเภอ และ จังหวัด

๑๓. ถ้าจำของสำหรับต่างประเทศ อย่าลืมลงชื่อ
ประเทศนั้น ๆ ด้วย

๑๔. อย่าจำของ ถ้าไปทางขวามือ ตอนบน เพราะ

ตราของกรมไปรษณีย์โทรเลขจะประทับลงตอนนั้น จะทำ
ให้อ่านลำบากไม่ชัด

๑๕. ถ้าสงสัยว่า จดหมายที่จะส่ง หนักเกินอัตรา ต้อง
ชั่งสอบดูน้ำหนักเสมอ เพื่อได้ปิดตราไปรษณียากรถูกต้อง

๑๖. ปิด โทรเลข ตราไปรษณียากร ที่มุม บน ข้างขวา
เสมอ เพื่อมิให้กรมไปรษณีย์ไทยเลขเสียเวลาต้องกลับซอง
ประทับตรามา (ในตำบลที่การไปรษณีย์มีมาก เจ้าพนักงาน
จะไม่ส่งหนังสือหรือจดหมายที่ปิดตราไปรษณียากรผิดที่ ไป
พร้อมกับ จดหมายที่ปิดตราไปรษณียากรถูกต้อง)

๑๗. ตรวจสอบค่าไปรษณียากรดูก่อนส่งไป เพื่อ
มิให้หลงหูหลงตา

๑๘. อะไร ที่ต้องสอดไป ในซองจดหมายด้วย อย่าลืม

๑๙. เวลา ผนึก ซอง ระวัง อย่า ให้ ปกขาว ติด กับ ตัว
จดหมาย ข้างใน ได้

๒๐. อะไร ที่ส่งไปทาง พัสดุไปรษณีย์ ต้องได้ ใบ
รับมาทุกครั้ง ระวัง อย่าลืมเป็นอันขาด

๒๑. ห่อพัสดุที่ส่งทางไปรษณีย์อย่างลงทะเบียน ต้อง
ใช้ ตรากรังหรือไข่มุกประจำตัว

๒๒. เวลานำจดหมายใส่ตู้ ไปรษณีย์ ต้องระวังดู

ว่าจดหมายเหล่านั้นลงในตัวอย่างเรียบร้อย ไม่มีใครจะ
นำออกได้ นอกจากเจ้าพนักงาน

๒๓. จดหมายที่ต้องทิ้ง คอยดูทิ้งให้ทันเวลา
ไปรษณียบรรณไปส่ง อย่ารอให้ช้า

๒๔. ใบบรรณไปรษณีย์ หรือพัสดุที่ลงทะเบียน
ต้องเก็บรวบรวมไว้ให้ดี

๒๕. เลขที่ธนาคารที่ส่งไปในจดหมาย ต้องจดไว้
ให้ละเอียดพร้อมทั้งวันที่ด้วย

๒๖. งบบัญชีค่าไปรษณียากรทุกเวลาเป็น

๒๗. อย่านำความภายในที่ทำงานของคนไปคุยกับ

ผู้อื่น

๒๘. อย่าจ่ายเงินแม้แต่จำนวนเล็กน้อย ในนาม
ของนายคน เว้นแต่นายจะสั่งให้ทำเช่นนั้น

๒๙. ต้องเอาใจใส่ในงาน การที่ตน กระทำ เสมอ.
ปล่อยปละทอดทิ้งในเวลาบ่าย หรือแข่งม้าในเวลาเย็น ตาม
คำพังของมันเป็น

๓๐. ถ้าพยายามไม่ให้ทำอะไรพลาด ต้องเพ่งเล็ง
ต่องานที่ตนกระทำเท่านั้น อย่าปล่อยให้ความคิดฟุ้งซ่าน
ไปนอกวงงานของตน

๓๑. จะใช้จ่ายอะไรในที่ทำงาน ต้องใช้อย่าง
ประหยัด อย่าสุรุ่ยสุร่ายในการใช้กระดาษ ใช้เชือก
ใช้เข็ม อะไรที่ยังพอใช้ได้ อย่าโยนลงในตะกร้าเสีย

๓๒. อย่าพยายามฆ่าเวลา เว้นแต่ต้องการจะฆ่า
ความเจริญของตนในภายหน้า เวลาว่างควรเอาใจใส่ต่อ
การทำงานของนายตน หรือไม่ก็หาวิชาอื่นที่เป็นประโยชน์
ใส่ตน

ข้อเตือนเหล่านี้ นับว่าพอแก่เสมียนชั้นต่ำหรือคน
ขายของแล้ว แต่ก่อนที่ห้างหรือร้านหนึ่งร้านใดจะรับ
ใครเข้าทำหน้าที่นั้น เขาคงจะเลือกรับแต่ผู้มีคุณวุฒิ
ดีต่อไปนี้ด้วย

๑ ไม่เกียจคร้าน

๒ มีความรู้วิชาสามัญ อ่านได้ เขียนได้ ทำเลขได้

๓ มีร่างกายบริบูรณ์

๔ ไม่มีความประพฤติกดโกงเหรอก เสื่อมเสีย

เมื่อนายจ้างแลเห็นความรอบคอบเอาใจใส่ในหน้าที่
ดีแล้ว ไม่ช้า เชื่อแน่ว่า แทนที่จะเป็นเสมียนหรือคนขาย
ของชั้นต่ำอยู่ ก็จะกลายเลื่อนชั้นสูงขึ้นตามลำดับไป

คำถาม

- (๑) การฝึกหัดทำงานในสมัยก่อน ผิดกับสมัยนี้
อย่างไร ?
- (๒) วิชาขั้นต้นที่ทุกคนควรต้องรู้ หมายความว่า
เพียงไหน ?
- (๓) การรู้จักงานทุกหน้าที่ ตั้งแต่ชั้นต่ำขึ้นมา
นับว่ามีค่าอย่างไร ?
- (๔) เพราะเหตุไร จึงว่าการรับจ้างเป็นเสมียนหรือ
คนขายของชั้นต่ำ ไม่เป็นการน่าละอายเลย ?
- (๕) ถ้าเตือนใจที่อ่านมาแล้ว จำได้ว่าอย่างไรบ้าง ?
- (๖) นอกจากประพจน์ที่ได้ตามคำเตือนนั้นแล้ว ควร
ต้องมีความประพจน์ส่วนตัวอย่างไรอีก ?

บทที่ ๑๐

การทศนา

(ตามเค้าในจดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์)

ตามความรู้สึกโดยทั่ว ๆ ไปถึงเรื่องการทศนาที่มีอยู่
นั้น เป็นการจำเป็นอย่างหนึ่งที่ต้องเข้าใจแต่โดยย่อ ๆ
ว่าความมุ่งหมายแห่งการทศนานั้นคืออะไร การทศนา

นี้มีความมุ่งหมายว่าจะต้องทดน้ำเข้าสู่พื้นที่นาที่เพาะปลูก
เข้า, จะต้องกักน้ำไว้ให้พอและนานตามความต้องการ,
และทิ้งระบายน้ำออกเมื่อไม่ต้องการแล้ว ในขณะที่
อากาศไม่ปกติ การทดน้ำก็จะสามารถส่งน้ำไปหล่อเลี้ยง
ต้นเข้าได้ตามจำนวนและเวลาที่ต้องการ และถ้าว่าขณะ
ใดฝนเกิดแล้งขึ้นนาน ๆ ก็หวังได้ว่าการทดน้ำยังจะช่วย
บรรเทาความเสียหายในการเพาะปลูก ซึ่งแต่เดิม คงอาศัย
ความเป็นไปของดินฟ้าอากาศจะเพาะที่นั่นอีกด้วย ใน
ประเทศอื่น ๆ ที่ทำการทดน้ำนั้น การทดน้ำได้ช่วยส่ง
เสริมการเพาะปลูกให้ดียิ่งขึ้น และให้ผลตอบแทนอย่าง
ดีที่สุด ส่วนประเทศสยามนั้นปัญหาที่จะวินิจฉัยณบัดนี้
ก็คือว่า น้ำหล่อเลี้ยงต้นเข้าซึ่งมีอยู่แล้วตามธรรมชาติจะ
พอเพียงแก่การทำนาตลอดฤดูกาลหรือไม่ และพืชผล
ที่จะได้จากการเพาะปลูกนั้นจะทำให้เป็นที่เชื่อได้หรือไม่ว่า
ประเทศสยามจะทรงอยู่ในฐานะเดิมในตลาดเข้าแห่งโลก
หรือว่าประเทศสยามจำเป็นต้องหาทางช่วยเหลือการทำนา
ในทางวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับประเทศที่อยู่ใกล้เคียง
ได้จัดทำมาแล้ว.

ว่าถึงประโยชน์ที่จะได้จากการกักน้ำไว้หล่อต้นเข้า
และระบายน้ำนั้น อาจจะกล่าวได้ว่ามีประโยชน์ที่คงที่

ได้เห็นประโยชน์ของประตุน้ำ, ทำนบเลื่อน, และคลอง
ต่าง ๆ ซึ่งกรมคลองและกรมทตน้ำ ได้สร้างขึ้นไว้แล้ว
แต่ถึงกระนั้นกิจการที่มียู่แล้วเพียงเท่านั้น ก็ยังไม่สู้จะพอ
เพียงนัก เป็นต้นว่าทุก ๆ ฤดูทำนา ไม่เว้นที่เจ้าหน้าที่
ฝ่ายบ้านเมืองจะต้องขอ มายังกรมทตน้ำให้ช่วยเหลือสร้าง
ทำนบชั่วคราว หรือไม่ก็ขอเงินไปจัดสร้างทำเองอยู่
เนือง ๆ นอกจากนั้นราษฎรยังได้ทำโดยทุนของตนเองอีก
หลายแห่ง แต่การที่ได้ทำทำนบขึ้น เป็นการที่ทำขึ้น
ในเวลาฉุกเฉินชั่วคราวไม่คงทนถาวรเท่าใด บ้างหนึ่งก็ต้อง
ทำครั้งหนึ่งเสมอไป นับว่าต้องใช้จ่ายเงินและลงกำลัง
แรงมากมาย อีกประการหนึ่งกรมทตน้ำยัง ต้องเตรียม
เครื่องสูบน้ำไว้สำหรับส่งไปช่วย สูบน้ำเข้านาในเวลาต้อง
การเป็นคราว ๆ ตามทรงขอเข้ามา เพราะฉะนั้นจึงเห็น
ได้ชัดว่าสำหรับต่อไป ก็จำต้อง หาเงินไป ช่วย หล่อ เลี้ยงต้น
เข้าโดยวิธีใด ๆ อีก

การทำทำนบ จะทำเป็นถาวรหรือชั่วคราวก็ดี นอก
จากการสูบน้ำเข้านาต้องนับว่า เป็นงานรักษาน้ำอย่างเดียว
ถ้าแม่น้ำในแม่น้ำไม่มีมาสูงพอจะเอิบเข้านาเองได้แล้ว
การนี้ก็ไม่สามารถจะช่วยจำหน่ายน้ำให้เข้านาได้ การ
จำหน่ายน้ำเข้านาเช่นนี้ต้องอยู่ในวิธีการทตน้ำอย่างสูงชัน

ไปอีกโดยเหตุที่น้ำในแม่น้ำซึ่งไหลมาตามธรรมดา ก็ย่อมจะไหลพุ่งลงทะเลไปเสีย หรือว่าถ้าไม่มีน้ำมากแล้ว ก็แห้งไปเช่นนั้น การกักน้ำเอาไว้จึงจำเป็นจะต้องจ่ายเงินทำการมากมาย.

การที่จะให้การทำนาในตอนกลางแห่งประเทศสยาม ได้รับผลดีอย่างน่าพอใจ ก็พึงหวังจากการ

(๑) มีฝนในตอนแรก พอแก่การที่จะไถนาและหว่านเข้า

(๒) มีฝนพอที่จะให้ต้นเข้าตั้งตัวได้

(๓) มีน้ำท่าพอหล่อเลี้ยงต้นเข้าตลอดไปจนถึงเวลาเก็บเกี่ยว แต่มิให้มากเกินไปจนท่วมต้นเข้าตาย.

(๔) น้ำท่าจะต้องลดลงจากพื้นที่องนา เพื่อให้ทำการเก็บเกี่ยว.

แต่การเหล่านี้อยู่ในอำนาจของดินฟ้าอากาศ โดยปกติก็มีอาการผิดแผกไป ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้น กล่าวคือฝนไม่มีตรงกับฤดูกาลทำนา น้ำท่ามีไม่พอหล่อเลี้ยงต้นเข้า หรือมีมากจนเกินไป ผลแห่งการทำนาที่ได้รับความสะดวกโดยตรงที่เดียว ด้วยเหตุเหล่านี้ ถ้าการทำนาได้รับความอุปการะช่วยบดเป่าข้อขัดข้องต่าง ๆ เช่น มีน้ำไว้ใช้ในเวลาที่ขาดฝนหรือฝนตกไม่พอต้องการ และ

มีการระบายน้ำออกจากนาเมื่อฝนเกินความประสงค์ เช่นนี้
การทํานาก็จะได้ผลเพิ่มขึ้นอีกมาก สมมติว่าใน ๑๐๐ ปี ถ้า
มีการทดน้ำคืออุปการะที่กล่าวแล้วก็ควรจะเป็นปีที่ได้เข้าดี
ถึง ๘๕ ปี แต่ถ้าขาดการทดน้ำก็ปรากฏว่าจะมีปีที่ดีเพียง
๓๐ ปีเท่านั้น.

ความมุ่งหมายสำคัญของการทดน้ำก็คือเพียงแต่พะยง
การทํานาในระหว่างปีที่ฝนเป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่รายนัก ให้
กลับเป็นปีที่ทํานาได้ดีทั้งหมด และทำให้ปีที่จะเสีย
ทั้งหมดกลับเป็นปีอย่างกลาง ๆ ขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าว
ว่า ถ้ามีการทดน้ำช่วยเหลือชาวนา ผลที่จะได้เข้าดี
ใน ๑๐๐ ปีจะมีถึง ๘๕ ปี อีก ๑๕ ปีนั้นสมมติให้เป็นปี
ที่มอดูทกภัยใหญ่หลวง ซึ่งทำให้การทํานาเสียหายหมด
ยิ่งกว่านั้น ความมุ่งหมายของการทดน้ำก็มีอยู่อีกคือช่วย
การทํานาให้ได้ผลเสมอดันเสมอปลายตลอด ผลอันนี้
แหละจะส่งเสริมเศรษฐกิจกรรม และพาณิชย์ของประเทศ
สยามให้เจริญยิ่งขึ้น ซึ่งไม่มีผู้ใดจะปฏิเสธได้เลยว่า
ชลประทานไม่ใช่เป็นหลักสำคัญแห่งประเทศสยาม.

คำถาม

(๑) ความมุ่งหมายแห่งการทดน้ำคืออะไร ?

- (๒) ประตูนํ้ามีประโยชน์อย่างไร ?
- (๓) ทำไม การที่ราษฎรทำทํานบกั้นนํ้าโดยทุนของตนเองจึงเป็นการเปลืองทรัพย์ ?
- (๔) ทำไมจึงจำเป็นต้องกักนํ้าไว้ ? ไขนํ้าออก ?
- (๕) การทำนาในตอนกลางประเทศสยามให้ได้ผลดี ต้องอาศัยอะไรบ้าง ?
- (๖) ผลของการทำนาอย่างมีการทดนํ้าช่วย กับ อย่างที่ไม่มีการทดนํ้าช่วยนั้นต่างกันอย่างไร ?

บทที่ ๑๑

ขายเหมาและขายปลีก

ทุก ๆ คนคงเคยเห็นเรือของแม่ค้าที่บรรทุกสิ่งของต่าง ๆ มาขาย เช่น มะพร้าว หอม ใบตอง ทุเรียน มะม่วงและสิ่งอื่น ๆ อีกแล้วเป็นแน่ และคงเห็นว่าในเรือลำหนึ่ง ๆ ก็มีของอยู่เพียงสองหรือสามชนิดเท่านั้น แต่มีชนิดละมากๆ ถ้าเราไปซื้อของจากแม่ค้าเหล่านั้นเพียงเล็กน้อย เขาก็คงไม่เต็มใจขายให้ เพราะเขาต้องการขายสิ่งของที่มีอยู่คราวละมากๆ ตามโรงที่ขึ้นหม้อหรือเตาขายก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราไปซื้อเขา

เพียงใบหนึ่งหรือสองใบ เขาคงไม่อยากขาย หรือถึง
 ขายให้ ก็เรียกเอาราคาแพงกว่าที่จะไปซื้อ ตามร้านเสียอีก.
 ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเขาต้องการขายสิ่งของของเขาคราวละ
 มาก ๆ ตามธรรมดาของที่จะขายดีก็จำเป็นต้องนำไปขาย
 ตามตลาดซึ่งเป็นที่ชุมนุมชน มีผู้ชื้อมาก แต่แม้ค่าที่
 บรรทุกของมาทางเรือ มักจะเป็นชาวสวนที่ปลูกสิ่งเหล่านั้น
 ได้เอง หรือเป็นผู้ที่ไปรับซื้อของมาจากชาวสวน เขา
 จะหาที่ปลูกพืชผลต่าง ๆ ขายในที่ชุมนุมชน หรือนำเรือ
 บรรทุกของไปขายในที่ชุมนุมชนย่อมไม่ได้ด้วยเอง ผู้ที่
 นำสิ่งของต่าง ๆ เช่นมันหม้อมันเตาหรือทอผ้า ก็ต้อง
 การที่ทำการใหญ่ ๆ เขาจะไปหาที่เหมาะสม ๆ เช่นนั้นในท่าม
 กลางตลาดย่อมไม่ได้ จึงต้องเลือกตั้งที่ทำการห่างจาก
 ชุมชนออกไป เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้ที่จะมาซื้อสิ่งของ
 จึงมีเป็นจำนวนน้อย ถ้าเขาขายได้แต่คราวละชิ้นละอัน
 ก็จะต้องขายอยู่นาน และขายให้แก่ผู้ซื้อหลายคนด้วย
 กัน หรือต้องนำไปเที่ยวขายในที่ต่าง ๆ ทั่วไป เหตุฉะนี้
 เขาจึงจำเป็นต้องขายให้ได้คราวละมากๆ สิ่งของของเขา
 จึงจะหมดเร็ว ได้เงินที่เป็นกำไรมาใช้แทนความประสงค์
 การขายสิ่งของคราวละมากๆ เช่นนี้ เรียกว่าการขายเหมา

ตามที่หมั่นคนอาศัยอยู่ทั่วไป เราจะได้เห็นร้านขาย
 ของต่าง ๆ ถ้าเป็นที่ที่มีผู้คนน้อยก็มีจำนวนร้านแต่น้อย
 ถ้าเป็นที่ชุมนุมชนใหญ่ ๆ ก็จะได้เห็นร้านขายของตั้งอยู่
 เรียงกันเป็นแถวไป ในร้านเหล่านี้มีของต่าง ๆ ขายอย่าง
 เล็กน้อยมากมายหลายสิ่งด้วยกัน เราต้องการจะซื้อ
 อะไรก็ไปเลือกซื้อได้ตามชอบใจ ทั้งไม่ว่าจะซื้อเพียง
 อย่างเดียวหรือสองอย่าง เขาก็เต็มใจขายให้ทั้งสิ้น นอก
 จากนั้นยังมีผู้หาบของต่าง ๆ เทียบเราขายอีก แท้จริงพวก
 เจ้าของร้านแทบจะไม่ได้ทำสิ่งของเหล่านั้นขึ้นเองเลย เมื่อ
 เขาเห็นว่าคนในบริเวณที่เขาตั้งร้านทำการค้าขาย ต้องการใช้
 ของสิ่งใดมาก ก็ไปเที่ยวหาซื้อของเหล่านั้นจากที่ต่าง ๆ
 มาบรรจไว้ เพื่อขายเขาทำไว้อีกทีหนึ่ง การค้าขาย
 ชนิดนี้เรียกว่าการขายปลีก.

ถ้าหากจะมีแต่ผู้ขายเหมาพวกเดียว การค้าขายคง
 ฝืดเคืองมาก เพราะคนเราต้องการของเพียงอย่างละเล็กละ
 น้อยเท่านั้น กว่าพ่อค้าจะขายของที่มิอยู่ให้หมดไปได้
 คราวหนึ่ง ๆ ก็คงกินเวลานานมากทีเดียว ทั้งพวกก็ต้อง
 การสิ่งของที่จะต้องไปเที่ยวหาซื้อไกล ๆ และถ้าต้องการ
 ของหลายอย่างก็ต้องไปซื้อหลายแห่ง เพราะพวกที่
 เพาะปลูกหรือทำสิ่งของขายย่อมคงทำการอยู่ในที่ต่าง ๆ

กัน พวกขายปลีกเป็นผู้ที่ไปเสาะหาของจากที่อื่น ๆ มา
 ไว้มอบให้แก่ผู้ซื้อ นับว่าช่วยให้การค้าขายของพวกขาย
 เหมาดีขึ้น เพราะพวกเหล่านี้ย่อมรับซื้อสิ่งของไปคราว
 ละมาก ๆ และทำให้สินค้ากระจายแพร่หลายออกไปใน
 ที่ต่าง ๆ ด้วย เพราะเขาตั้งร้านทำการค้าขายในชุมชน
 ทั่ว ๆ ไป นอกจากนั้นยังทำความสะดวกให้แก่ผู้ต้องการ
 ใช้สิ่งของอีก โดยเหตุนี้การค้าขายจึงมีเป็นสองประเภท
 ขึ้น คือขายเหมาและขายปลีก.

การค้าขายของคนเรามีได้ทำกันแต่เฉพาะในระหว่าง
 คนตำบลเดียวกันหรือจังหวัดเดียวกันเท่านั้น ยังได้ทำ
 การติดต่อกันทั่วไปทุก ๆ จังหวัด และทุก ๆ มณฑลใน
 ประเทศ ตลอดจนถึงค้าขายกับต่างประเทศทั่วโลก พ่อค้า
 เมืองเราจัดส่งสินค้าที่มีอุดมในประเทศเราออกไปขายให้
 แก่ประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการ และรับซื้อสินค้าต่างประเทศ
 ที่คนไทยต้องการเข้ามาขาย และบางครั้งก็ทำการเป็นนายหน้า
 จัดการค้าขาย คือถ้าพ่อค้าคนใดต้องการซื้อของต่าง
 จังหวัด ต่างมณฑลหรือต่างประเทศชนิดใด ก็รับ
 จัดการสั่งเอาของชนิดนั้นเข้ามาขายให้ และพ่อค้าต่าง
 จังหวัดต่างมณฑล หรือต่างประเทศต้องการของชนิดใด ก็
 จัดการเที่ยวหาซื้อส่งออกไปให้โดยคิดเอากำไรตามส่วน

ผู้ที่ทำสิ่งของหรือเพาะปลูกพืชผลขึ้นเอง และพวกที่ขายเหมา กับพวกที่เป็นนายหน้าจัดการค้าขายเหล่านี้ เรียกว่าพ่อค้าขายเหมาทั้งสิ้น ส่วนพ่อค้าขายปลีกคือผู้ที่รับซื้อสินค้าของพ่อค้าขายเหมามาขาย หรือมาทำเป็นสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วขายให้แก่ผู้ที่ต้องการใช้ของนั้น ๆ โดยตรง.

พ่อค้าขายเหมาถ้าคิดเทียบตามส่วนแล้ว ก็ย่อมได้กำไรน้อย และเมื่ทางที่จะขาดทุนมากกว่าพ่อค้าขายปลีก เพราะผู้ที่มารับซื้อสินค้า ล้วนแต่เป็นพ่อค้าที่ชำนาญการค้าขาย และทราบราคาส่งของต่าง ๆ ดีขึ้นเสมอ พ่อค้าขายเหมาจะโกงขายราคาแพง ๆ ก็ย่อมไม่ได้อยู่เอง แต่อาศัยด้วยขายสิ่งของไปคราวละมาก ๆ จึงได้กำไรมาก อีกประการหนึ่งถ้าของซึ่งมีอยู่นั้น ไม่เป็นที่พอใจของพ่อค้าผู้มาขอ ก็จะขายไม่ได้ทำให้ขาดทุนมากเหมือนกัน ส่วนพ่อค้าขายปลีกนั้น รับของไปให้แก่ผู้ที่ต้องการโดยตรง จึงขายคิดเอากำไรได้มากขึ้นตามส่วน ถ้ายังผู้ซื้อไม่ทราบราคาของตัวแล้ว ก็อาจโกงขายราคาสูง ๆ ได้กำไรมาก แต่อาศัยด้วยขายไปที่ละสิ่งสองสิ่งเท่านั้นจึงได้กำไรน้อยลง อีกประการหนึ่งพ่อค้าขายปลีกย่อมทราบดีแล้วว่า ประชาชนในบริเวณนั้นต้องการใช้ของสิ่งใดมาก ก็รับ

ข้อแต่ของที่แน่ใจว่าจะขายได้ไปขาย จึงมีอันครายในการที่จะขาดทุนน้อยกว่าพ่อค้าขายเหมา.

สิ่งสำคัญสำหรับพ่อค้าขายเหมาคือมีอยู่ว่า จะต้องตั้งที่ทำการค้าขายในย่าน ซึ่งอาจชน สินค้าไปมาได้สะดวก ต้องเป็นผู้ชำนาญการรับส่งสินค้า ว่าสินค้าส่งไปมาทางใดจึงจะเร็วทันเวลา และเปลืองเงินน้อย ต้องรู้ราคาสิ่งของต่าง ๆ ว่าที่ไหนขายถูกที่ไหนขายแพง แล้วเลือกซื้อเอาที่คุ้มกันมากที่สุด และมีราคาถูกกว่าที่อื่น ๆ จึงจะขายดีและได้กำไร ที่ทำการค้าขายต้องอยู่ใกล้ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เพราะพ่อค้าใหญ่ ๆ ทั่วไปได้อาศัยโทรเลขโทรศัพท์ และจดหมาย เป็นสิ่งสำหรับการติดต่อกันในการค้าขาย และอยู่ใกล้ธนาคารใหญ่ ๆ เพื่อความสะดวกในการรับและจ่ายเงิน ทั้งถ้าทำการค้าขายกับต่างประเทศ ก็จะต้องรู้ราคาเงินต่างประเทศ อยู่เสมอด้วย ส่วนพ่อค้าขายปลีกจะต้องเลือกตั้งที่ทำการค้าขายในที่ชุมนุมชนในบริเวณที่จะทำการค้าขายนั้นนิยมใช้สิ่งใดมาก จึงจะหาของสิ่งนั้นไปขายให้เป็นที่พอใจของผู้ซื้อและขายได้เร็ว

พ่อค้าที่ทำการค้าขาย ก็ย่อมหวังหากำไร เป็นส่วนใหญ่ เหตุฉะนั้นพ่อค้าบางคนจึงทำการค้าขายทั้งเหมา

และปลีก แต่ก็ต้องรู้เสียก่อนว่าจะยึดเอาการค้าขายประเภทไหนเป็นหลักสำคัญ ถ้าหวังประโยชน์ส่วนใหญ่ทางการขายเหมา ก็ต้องเลือกสถานที่ให้เหมาะสมไปในการของพ่อค้าขายเหมา ถ้าหวังประโยชน์ส่วนใหญ่ทางการขายปลีก ก็ต้องเลือกตั้งที่ทำการค้าขายในชุมชนคนดั่งว่ามาแล้วนั้น.

คำถาม

- (๑) เมื่อเราต้องการซื้อของใช้ อย่างหนึ่ง อย่างใด ทำไมจึงไม่ไปซื้อตรงจากผู้ทำ ?
- (๒) เหตุใดชาวสวนจึงไม่ต้องการขายสินค้าของเขาคราวละเล็กน้อย ?
- (๓) การขายเหมา คืออะไร ?
- (๔) การขายปลีก คืออะไร ?
- (๕) พ่อค้าที่ทำการค้าขายตามตลาดโดยมาก ทำการค้าขายชนิดไหน ?
- (๖) การค้าขายอย่างไหน จะได้กำไรมากกว่ากัน ?
- (๗) พ่อค้าขายปลีก ควรมีความรู้ เกี่ยวกับ สินค้าของตนอย่างไร ?
- (๘) การขายปลีก ควรตั้งขายในที่อย่างไร ?

- (๙) ที่ทำการค้าขายใหญ่ ควรอยู่ใกล้ที่อย่างไร
เพราะเหตุใด ?
- (๑๐) อะไรเป็นสินค้า ที่ประเทศหนึ่งประกาศจะส่ง
ออกไปขายนอกประเทศได้ ?

บทที่ ๑๒

เรื่องการเสีย โศกระบือเพราะ โรค

(คอนจากจดหมายของสภาเภสัชแพทย์)

เข้าเป็นพืชผลสำคัญของประเทศสยาม การที่จะ
ได้เข้ามานั้นต้องไถนา และสำหรับการไถนายังไม่ปรากฏ
ว่า มีสิ่งใดที่จะใช้แทนได้ดีเท่าสัตว์พาหนะ คือ โศ
กระบือเลย เหตุฉะนั้นเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องคิดว่า
การบำรุงเลี้ยงโคกระบือคงจะเป็นสิ่งที่ชาวนาในประเทศ
สยาม เกือบจะต้องเอาใจใส่ก่อนสิ่งอื่นๆ ทั้งหมด และ
การสงวนพันธุ์ การบำรุงรักษา และการทำให้จำนวนสัตว์
พาหนะเพิ่มพูนขึ้นนั้น ควรจะเป็นภาระสำคัญอันหนึ่ง
ซึ่งรัฐบาลจะต้องกังวล

ในเรื่องนี้ไม่ต้องสงสัย ชาวนาได้พยายามทำดี

ที่สุด และในการบางอย่างชาวนาบ้อมมีความรู้ยู่บ้าง
บรรพบุรุษของชาวนาได้เลี้ยงและได้ใช้โคกระบือมานับไม่
ถ้วนว่ากี่ชั่วคนแล้ว จึงได้ความรู้ต่าง ๆ สืบกันมามากใน
เรื่องการบำรุงรักษาโคกระบือ ชาวนามีความรู้เช่น การ
ฝึกหัดสัตว์เป็นต้น รู้ว่าอะไรเป็นอาหารอันดีสำหรับ
สัตว์ สัตว์นั้น ๆ ทำงานได้มากน้อยเพียงใด อาการวิปริต
ของอากาศ จะกระทบ กระเทือนถึงตัวสัตว์ได้สักเพียงไหน
และทั้งยังได้ทราบว่า โคกระบือที่ตอนแล้วนั้นเลี้ยงเป็น
สัตว์บ้านได้ดีกว่าที่ไม่ได้ตอน แต่ว่าในเรื่องเลี้ยงผสม
เรื่องรักษาโรค และเรื่องป้องกันความป่วยเจ็บของโค
กระบือนั้น ชาวนาเกือบไม่มีความรู้เลย ความไม่รู้
ในสิ่งสำคัญ ๆ เหล่านี้ และเป็นผลทำให้สัตว์ของตนไม่มี
พันธุ์ดี และมักจะทำให้มีจำนวนไม่พอกับความต้องการ
เรื่องโคกระบือนั้น เป็นปัญหาสำคัญ แก่ตัวชาวนาเอง
และเป็นปัญหาสำคัญของประเทศเพียงใด ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ย่อมทราบดีมาแล้ว ตั้งแต่แรกเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองบ้านเมืองใหม่ ๆ ในทันใดที่ได้ลงมือวางระเบียบ
การปกครองในหัวเมือง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้
ก็ได้เริ่ม ดำริหาหนทาง ที่จะจัดการ ป้องกันโรค ที่ทำให้โค
กระบือล้มตาย เป็นจำนวนคราวละมาก ๆ นั้นให้ลดน้อย

ลง ข้าราชการหัวเมืองได้รับคำอธิบายในเรื่องนี้ และ
 ได้รับคำชี้แจงให้เห็นจริงลงไปว่า โรคโคกระบือที่ติดต่อ
 นกไช้เป็นการเสียหาย ซึ่งเกิดชั่วคราวแก่ราษฎรผู้เป็น
 เจ้าของเท่านั้นไม่ ย่อมเป็นมูลเหตุโดยตรง ซึ่งทำให้
 ประเทศเสีย กำลัง ในการ ประกอบการ ให้เกิด ทรัพย์ ด้วย
 รัฐบาลไม่ได้ละโอกาสที่จะชี้แจงให้ ข้าราชการหัวเมือง เห็น
 ความจำเป็นที่จะต้องสั่งสอนราษฎร ซึ่ง อยู่ใน ความ ปกครอง
 ของตน อย่างน้อย ที่สุด ให้ ทราบ หลัก เบื้องต้น ๆ ของ การ
 บำรุงเลี้ยงสัตว์บ้าง การชักนำเช่นนี้ ในชั้นแรกไม่ค่อยเห็น
 ผลนัก แต่ต่อ ๆ มา มีพะยานแสดงว่า พืชที่หวานลงนั้น คง
 มีที่ผลุดอกออกผลอยู่บ้าง คือ บางตำบลได้ มีเจ้าพนักงานที่
 มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด และ มีความ ขะมักเขม้น ตั้งใจรับ
 ราชการจริง ๆ ได้พยายามชี้แจงให้ ราษฎร ซึ่งอยู่ในความ
 ปกครองของตนเห็นจริงว่า เป็นการสมควรเพียงไร ที่จะ
 ต้องแยก สัตว์ที่เป็นโรคเสีย มิให้ อยู่ปะปนกับ สัตว์ ที่มี ได้
 เป็นโรค ในเวลาที่โรคยังเกิดลุกลามติดต่อกันไป

การพยายามสั่งสอนราษฎรคงได้ ดำเนินมาช้า ๆ แต่
 ได้ จำเริญ ขึ้น เป็นลำดับ ๆ นับแต่ พ. ศ. ๒๔๕๐ เป็นต้นมา

ยอดจำนวน โภกระบือที่ล้มทั่วทั้งพระราชอาณาจักร ตาม
ที่ปรากฏในรายงานประจำเดือนประจำนั้น แสดงให้เห็น
ว่า ค่อย ลด น้อย ลง บ้าง แล้ว

ความรับผิดชอบในเรื่องบำรุงรักษาสัตว์ ซึ่งแต่ก่อน
มาไม่ได้กำหนดเจ้าหน้าที่ แน่นนอน นั้น ได้ ตกมา เป็น
หน้าที่ของกระทรวงเกษตรราธิการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ก่อนนั้น
โรงเรียนเกษตร ของ กระทรวงเกษตรราธิการ ได้ จัดการ สอน
วิชาแพทยสัตวเบื่องต้นมาบ้างแล้ว พนักงานซึ่งได้ ศึกษา
ตามหลักสูตรมาแล้ว ได้ ถูกเรียกเข้ามาแสดงความรู้ แต่
เห็นว่ามีความรู้ตื้นนัก ถึงกระนั้นก็คงเพียงพอให้ กระทรวง
เกษตรราธิการประทั้งทำงานไปได้ และพอที่จะปฏิบัติการให้
เป็นไปได้อ้างตามหลัก ที่รัฐบาลพยายามจะปลูกฝังใน
หัวใจของราษฎร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ เลือกกักตุนหมู่ม
ที่มีเกล้าว่าจะดีมารวมกัน ให้ศึกษาวิชาแพทยสัตวสูงขึ้น
อีกหน่อยหนึ่ง โดยมีแพทย์ชาวต่างประเทศเป็นอาจารย์
แนะนำสั่งสอน การสอนในชั้นต้นนี้มีการออกไปฝึกหัด
ในสนามเป็นเวลาหลายเดือนในเวลาเดียวกันนั้น ได้เขียน
คำแนะนำในการรักษาโรคสัตว์พาหนะ ขึ้นเป็นข้อความ
สั้น ๆ พอควร แล้ว พิมพ์ขึ้น แจกแจก ไป ทั่วทั้ง พระราช
อาณาจักร กับได้ ร่างกฎข้อบังคับอย่างสั้น ๆ ขึ้น ฉบับ

หนึ่ง เพื่อบังคับให้ราษฎรจัดการแบ่งแยก สัตว์ที่ป่วยให้
อยู่ต่างหากจากสัตว์ที่ดี อันเป็นการที่ราษฎรไม่ค่อยเต็มใจ
ทำเลย แต่กฎข้อบังคับนั้นหาได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายไม่
ส่วนพวกผู้ช่วยแพทย์สัตว์ เมื่อได้เป็นผู้ช่วยขึ้นแล้ว
ได้ส่งออกไปประจำ อยู่ตามหัวเมือง เพื่อกอแนะนำ
ราษฎร เจ้าของสัตว์กับช่วยลงมือป้องกันรักษาสัตว์ ด้วยก็มี
และที่คงประจำอยู่กับกระทรวงเกษตรราษฏร การเพื่อได้เล่าเรียน
ต่อไป และเพื่อให้ มีตัวพนักงานอยู่พร้อมที่จะส่งออกไป
ไปทำการป้องกันรักษาโรคสัตว์ ในเวลาที่ทาง หัวเมือง
ขอเข้ามาโดยปัจจุบันทันด่วนก็มี

อนึ่งได้ เชื้อเชิญเจ้าหน้าที่ทางหัวเมือง มิให้ลดละความ
พยายามที่จะดักเตือน แนะนำราษฎรอยู่เสมอ และเหตุ
ที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจบังคับราษฎรได้ จึงจำต้องขอให้
เจ้าหน้าที่ใช้ โวหาร อธิบายเต็มที่ สามารถ จะแสดงได้
เพื่อให้ ราษฎรเชื่อฟังปฏิบัติตาม ในเรื่องแยกสัตว์ป่วย
จากสัตว์ดี การฉีดยาป้องกันโรคโรบินเคอเพิสต์ (ลงแดง)
ได้ จัดทำด้วยเหมือนกัน

อาจมีผู้กล่าวว่า จำนวน โค กระบือทั้งหมดในพระราช
อาณาจักรมีมากกว่า ๕,๐๐๐,๐๐๐ ตัว เพราะฉะนั้น ในปีหนึ่ง

จะเป็นโรคล้มเสียชีวิต ๑๐๐,๐๐๐ หรือ ๒๕,๐๐๐ ก็ ไม่สู้ เป็น
 การสำคัญอันใดนัก แต่ จะ ต้อง ระลึก ว่า โรคนี้ หาได้
 แพร่หลาย ไป เท่า ๆ กัน ทว่าพระราชอาณาจักรไม่ เทียบ
 จับดูกลา^๕มเป็นชั้น^๕ที่^๕บาง^๕ที่^๕นั้น^๕บ้าง ทำให้ สัตว์ ในตำบล^๕
 นั้น^๕บ้างตำบล^๕นั้น^๕บ้างล้มตายคราวละมาก ๆ จนราษฎร ใน
 ตำบล^๕นั้น ๆ ต้องถึงแก่ความ ข้นแค้น และทำให้ ตำบล^๕
 นั้น ทั้ง ตำบลลดหย่อน ความ สามารถ ประกอบ การ ให้ เกิด
 ทรัพย์ ไปหลายปี

ดังนี้ พอจะเข้าใจได้ แล้วว่า การที่เกิดมีโรคสัตว์
 ลุกลา^๕ไปหรือไม่^๕นั้น มีผลสำคัญเกี่ยวเนื่องกับความ
 เจริญของกสิกรรมและพาณิชย์การของประเทศเพียงไร ถึง
 แม้ความพยายาม โดย เต็มกำลัง ของ กรมเพาะปลูก จะมีผล
 แต่เพียงช่วยลด จำนวนโคกระบือล้ม^๕ให้ น้อยลงตั้งแต่ ๑๐๐
 ละ ๑ ถึง ๑๐๐ ละครั้งหนึ่งเท่านั้นก็ดี แต่ทุกคราวที่ความ
 พยายามนั้นเป็นผลสำเร็จ ก็ไม่ได้ กำจัดมิให้ โรคลุกลาม^๕
 ขึ้นได้ ในตำบล^๕หนึ่ง ๆ แล้ว ก็เรียกว่า ไม่เสีย^๕ที่^๕ที่^๕ได้
 พยายามทำไป ทั้งกลับแสดง ให้ เห็น เสียอีกว่า เป็น
 การสมควรที่จะต้องพยายามทำเช่น^๕นี้^๕ให้^๕ยิ่งขึ้น

คำถาม

- (๑) สัตว์ ชนิด ไหน เป็น กำลัง ที่ สุด สำหรับการ
ไถนา ?
 - (๒) การใช้ โคกระบือ นั้น มีมาแต่เมื่อไร ?
 - (๓) ใครเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องบำรุงรักษา
สัตว์ ?
 - (๔) ทำไม จึงต้องบังคับให้ ราษฎรจัดการ แบ่ง แยก
สัตว์ที่ป่วยให้ อยู่ต่างหากจากสัตว์ดี ?
 - (๕) แพทย์สัตว์ คืออะไร ?
 - (๖) โรครินเดอเพิสต์ มีทางป้องกันได้ อย่างไร ?
 - (๗) เมื่อสัตว์ พาหนะล้มตายลงมาก ๆ จะเกิดผล
อย่างไร ?
 - (๘) หน้าที่ พวก ผู้ ช่วย แพทย์สัตว์ ตาม หัวเมืองมี
อะไรบ้าง ?
 - (๙) ความพยายามของกรมเพาะปลูก ในการป้องกัน
โรครินเดอเพิสต์ ปรากฏผลอย่างไร ?
 - (๑๐) ทำไมเจ้าหน้าที่จึงต้องใช้ คำอธิบาย แนะนำชัก
ชวนราษฎร อย่างเต็มที่ที่สามารถจะแสดงได้ ?
-

บทที่ ๑๓

สินค้าและภาษี

สิ่งของต่าง ๆ ที่ เรากิน เราใช้ สอย นุ่งห่ม อยู่ ทุกวัน น
 เป็นของมาจากเมืองอื่นก็มี เป็นอันมาก สิ่งของ เหล่านี้
 พวกพ่อค้าส่งซื้อเข้ามาขายให้ แก่เรา เช่นผ้าและเครื่องใช้
 ทำด้วยเหล็ก เครื่องจักร เครื่องยนตร์ มาจากทวีปยุโรป
 และทวีปอเมริกา, ใบชา แพร่ไม้ขีดไฟ มาจากประเทศจีน
 และญี่ปุ่น น้ำมันก๊าส และ เบนซิน มาจากทวีปอเมริกา
 และเมืองสิงคโปร์ น้ำตาลทรายมาจากเกาะชวา กะสอบ
 ป่านสำหรับใส่เข้ามาจากอินเดีย และยังมีสิ่งอื่น ๆ อีก
 มากที่มาจากประเทศต่าง ๆ

สิ่งของที่ส่งเข้ามา นี บางอย่างเราทำได้เอง แต่ทำ
 ไม่ได้ มากพอแก่ความต้องการใช้ของเรา เช่นน้ำตาลทราย
 บางอย่างเราทำยังไม่ได้ เช่นเครื่องจักรเครื่องยนตร์ บาง
 อย่างเรายังไม่ได้ ทำกันจริงจัง เพราะทำไม่ได้ สะดวกดี
 เท่ากับที่ส่งเข้ามาขาย เช่นผ้าสำหรับนุ่งห่ม เพราะฉะนั้น
 เราจึงต้องใช้ของ ที่ส่งเข้ามาขายจากเมืองอื่น สิ่งของ ที่
 ส่งเข้ามาจากประเทศอื่นนี้เรียกว่า สินค้านำเข้า

สิ่งของ บางอย่าง ในประเทศเรา ทำได้ มาก หรือ มี มาก

เกินกว่าที่เราต้องการใช้ เช่น ข้าว ไม้ ดิบก ฝรั่ง หนังสัตว์ เป็นต้น เราก็ส่งออกไปขายในประเทศอื่น สิ่งของที่ส่งออกไปนี้เรียกว่า สินค้าขาออก

สินค้า ขาเข้า มี เข้ามา ในประเทศ เรา มาก มาก หลาย ชนิด ประเทศเราได้เงินมาซื้อใช้ สอยจากไหน ก็ต้องตอบว่าได้เงินมา จากสินค้าขาออก ที่ประเทศเรา ส่ง ออกไป ขาย ประเทศอื่น ถ้าประเทศเราส่งสินค้าขาออกไปขายได้เงินมาก ก็ยอมซื้อสินค้าขาเข้ามากขึ้น ถ้าขายสินค้าขาออกได้น้อย ก็ซื้อสินค้าขาเข้าน้อยลง อย่างเดียวกับตัวเรา ถ้าเราทำมาหาได้ เงินมาก เราก็ใช้ จ่ายซื้อสิ่งของต่าง ๆ บำรุงความสุขตัวเรามากขึ้น ถ้าเราทำมาหากินได้เงินน้อย เราก็ต้องลดค่าซื้อสิ่งของใช้ จ่ายตามส่วนให้น้อยลง เพราะฉะนั้น ถ้าเราซื้อสินค้าขาเข้ามากกว่าขายสินค้าขาออกได้ ก็เท่ากับเราใช้ จ่ายเกินตัว ถ้าเราขายสินค้าขาออกได้มากกว่าซื้อสินค้าขาเข้า ก็เท่ากับเรามีเงินเหลือใช้ ครั้นเรามีเงินเหลือใช้ เรา จะ เก็บ ไว้ เฉย ๆ ย่อมไม่มีประโยชน์อะไร เราจึงต้องเอาเงินที่เหลือใช้ นั้น ซื้อสิ่งของมาต่อทุนให้เจริญยิ่งขึ้น เช่น ซื้อเครื่องจักรมาทำประโยชน์ เป็นต้น หรือไม่เช่นนั้นซื้อสิ่งของมาบำรุงความสุขของเราให้ สะดวกสบายยิ่งขึ้น เหตุฉะนั้น จำนวนสินค้าขาออกมากขึ้นเพียง

โต จำนวนสินค้าขาเข้าต้องสูงตามหลังขึ้นเพียงนั้น แต่
จำนวนสินค้าขาออก ต้อง มากกว่า จำนวน สินค้า ขา เข้า ไว้
เสมอ คือเราไม่ใช่จ่ายให้ เกินตัว จึงจะเป็น ผลดีแก่
ประเทศเรา

สินค้าขาเข้าขาออก ที่ส่งเข้ามาและส่งออกไปประเทศ
ต่าง ๆ มี หลาย ทาง คือทางน้ำ ทางบก และ ทางอากาศ
ปรเทศสยามมีชายทะเล ยาว เพราะฉะนั้น สินค้าขา
เข้าขาออกจึงไป และมา ทางทะเลมาก สินค้าที่บรรทุก
มาทางน้ำได้รับความสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายถูกกว่ามาทาง
อื่น เหตุฉะนั้นสินค้าจึงมาโดยเรือเป็นส่วนมาก ชาย
ทะเลตอนใต้เป็นท่าเล่ายขน และบรรทุกสินค้า ได้ สะดวก
ที่ตอนนั้น ย่อมเป็นที่สำหรับเรือแวะเข้ามาทอดจอดรับ และ
ขนสินค้าเกิดเป็นเมืองท่าขึ้น เช่นท่ากรุงเทพฯ เป็นต้น

ส่วนการส่งสินค้าเข้าออกทางบก ถ้าที่ใดมีรถไฟก็
ใช้บรรทุกรถไฟ ถ้า ที่ใดเป็นถนนก็ใช้บรรทุกด้วยสัตว์
ต่าง เกวียน รถ หรือแบกหามกันมา ส่วนทางอากาศ
สินค้าจะมาได้ ก็โดยเครื่องบิน แต่ เวลานี้ ยังไม่ มี การ ส่ง
สินค้าโดยทางนี้แพร่หลายนัก

ตามเมืองท่า ที่เรือบรรทุกสินค้า ขาเข้ามา ขนถ่าย หรือ
เข้ามาบรรทุกสินค้าขาออกอย่างหนึ่ง ที่พรมแดนประเทศ

สยาม ซึ่งรถไฟจะผ่านเข้ามาจากเมืองต่างประเทศ อย่างหนึ่ง
หรือ ถนนตรง ที่ติดต่อกัน ในระหว่าง เมืองเรา กับ เมือง ต่าง
ประเทศอย่างหนึ่ง รัฐบาลตั้งด่านมีเจ้าพนักงานไว้คอย
เก็บค่าภาษีสินค้าขาเข้าขาออก เรียกว่า ด่านศุลกากร ด่าน
ศุลกากรมีหน้าที่ตรวจเก็บภาษีจากสินค้าขาเข้าขาออก และ
ตรวจคนโดยสาร ที่เข้ามา หรือออกไป ต่างประเทศ เป็น
ผู้ กำหนดที่ทอดจอดเรือรถที่บรรทุกสินค้า เข้ามา และ ออก
ไป ระยะเวลาให้ขนถ่ายหรือบรรทุกสินค้า และป้องกัน
สิ่งของ ต้องห้าม ที่จะมีผู้ลักลอบ นำ เข้ามา หรือ ลักลอบ ส่ง
ออกไป

การตั้งด่านศุลกากรเป็นหน้าที่ของกรมศุลกากร มี
อธิบดีเป็นหัวหน้าบังคับการ ที่ใดมีสินค้า ขาเข้าขาออก
ผ่านเข้าออกมา เมื่ออธิบดีเห็นสมควรตั้งด่านศุลกากร
ขึ้น ก็ส่งเจ้าพนักงานไปประจำสำหรับคอยตรวจเก็บภาษี
เพราะฉะนั้นผู้ที่ส่งสินค้าเข้ามาขาย และผู้ที่ส่งสินค้า
ออกไปขายต่างประเทศ เมื่อสินค้ามาถึงด่าน ศุลกากร
ต้องขออนุญาต แสดงจำนวน และชนิดรายการสินค้า ที่ตนส่ง
เข้ามาหรือจะบรรทุกออกไปแก่เจ้าพนักงานศุลกากร บัญชี
อย่างนี้ เรียกว่า ใบขนสินค้า เมื่อ เจ้าพนักงานศุลกากร

ได้ ตรวจเป็นที่ถูกต้อง และเรียกเก็บภาษี แล้วจึงจะขน
ถ่ายหรือบรรทุกสินค้านั้น ไปได้ คนโดยสารที่ เข้ามา
จากต่างประเทศ เมื่อถึงด่านศุลกากร เจ้าพนักงานจะ
ซักถามว่าสิ่งของที่ เป็นสินค้า และของต้องห้ามมา ด้วยหรือ
เปล่า ถ้าผู้นั้นแจ้งว่ามีสินค้า เจ้าพนักงานก็เรียกเก็บ
ภาษี ถ้ามีของต้องห้ามก็ยึดของนั้นไว้ แล้วจัดการ
ตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ ถ้าผู้นั้น แจ้งว่า ไม่มี สินค้า
และสิ่งของต้องห้าม เจ้าพนักงานเห็นว่าเป็นผู้ที่ เชื่อถือ
ได้ ไม่มีสิ่งใดให้ เห็นเป็นพิรุธ ก็อนุญาตให้ผู้นั้นไปได้
ถ้าเจ้าพนักงานไม่แน่ใจ ก็จะขอให้ผู้นั้นเปิดหีบห่อสิ่งของ
ที่ผู้นั้นมติดตัวมา เพื่อเจ้าพนักงานจะได้ ตรวจ ถ้าตรวจ
พบสินค้าที่ ต้องด้วยพิกัดภาษี หรือมีของต้องห้าม เจ้า
พนักงาน ก็จะยึดตัวผู้นั้น ในฐานะ บุคคลบังคับ และ แจ้งความ
เท็จ เพื่อจัดการตามกฎหมาย

สินค้าขาเข้าขาออกที่เจ้าพนักงานเรียกเก็บภาษี ต้อง
เก็บตามพิกัดอัตราที่ได้ กำหนดไว้ ถ้าต้องการทราบว่า
สินค้าชนิดใดเสียเงินภาษีศุลกากรเท่าใด เจ้าพนักงาน
ศุลกากรจะแจ้งให้ ทราบได้ สิ่งของบางอย่างรัฐบาลห้าม
ไม่ให้ นำเข้ามาหรือส่งออกไป ซึ่งรัฐบาลจะประกาศให้
ทราบ สิ่งของต้องห้ามแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง อย่าง ๑

ห้ามเด็ดขาดจะส่งเข้ามา หรือส่งออกไปไม่ได้ เช่น ผืน
 ซึ่งรัฐบาลเท่านั้นเป็นผู้ส่งได้ บางอย่างส่งออกไปไม่ได้
 เช่น กัญชา อย่าง ๒ สิ่งของที่ห้ามโดยจำกัดจำนวน จะ
 ส่งเข้ามาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐบาล เช่น ยาเสพติด
 ติดยาให้โทษ อาวุธปืน กะสุนปืน ดินปืน และวัตถุระเบิด
 การที่รัฐบาล เรียก เก็บภาษี จาก สินค้า ขาเข้า ขาออก
 และหวงห้ามไม่ให้ ผู้ใดนำสิ่งของ บางอย่างเข้ามา และออก
 ไปเพราะเหตุไร ถ้าจะปล่อยให้ เข้ามาและส่งออกไปเฉย ๆ
 จะไม่สะดวกกว่าหรือ ^{ผู้} ข้อนั้น จะต้อง รู้ว่า รัฐบาลย่อมมี
 หน้าที่ดูแลทุกข์สุขของพลเมือง มีหน้าที่ต้องป้องกันภัย
 จากโจรผู้ร้ายและศัตรูที่จะมารบกวนเรา ถ้ารัฐบาลไม่
 ได้ เงินจาก ค่าภาษีอากรมาใช้ จ่าย สำหรับ การ เหล่านี้ แล้ว
 รัฐบาลจะได้ เงินมาจากไหน ก็ต้องได้มาจากเงินภาษีอากร
 ที่เก็บได้ ภาษีศุลกากรก็เป็นภาษีอย่างหนึ่งที่เรต้องเสีย
 ให้ แก่รัฐบาล แต่เป็นภาษีที่ผิดกันกับภาษีอย่างอื่น ซึ่ง
 รัฐบาลเรียกเก็บจากบุคคลโดยตรง เช่น เงินรัชูปการ
 เป็นต้น ส่วนภาษีศุลกากร รัฐบาลเรียกเก็บจากพ่อค้า
 ที่ส่งสินค้าเข้ามา แต่พ่อค้าที่ขายสิ่งของให้ แก่เรา ย่อม
 บวกค่าภาษีศุลกากรที่ได้เสียไว้ เข้าใน ราคาสิ่งของที่ขายให้
 แก่เรา ^{ผู้} ที่ ^{ซื้อ} ซื้อสิ่งของ มากินมาใช้ สอยจึงเป็นผู้ ที่เสีย

ภาษีเอง เพราะฉะนั้นภาษีศุลกากรจึงเรียกว่าภาษีทางอ้อม เพราะเก็บจากเราผู้ใช้สิ่งของที่ส่งเข้ามาโดยเราไม่รู้ตัว

ส่วนสิ่งของที่รัฐบาลห้ามไม่ให้เอาเข้ามา ก็เพราะสิ่งเหล่านั้น เป็นของ ที่ อาจ เป็น ภัย ทำ อันตรายแก่ใคร ๆ ได้ รัฐบาลจึงต้องป้องกันจำกัดจำนวน

คำถาม

(๑) จง บอก ชื่อ สินค้า ที่ ส่ง มา จาก ยุโรป และ อเมริกา

(๒) ญี่ปุ่น และ จีน ส่งอะไรเข้ามายัง ประเทศสยาม โดยมาก?

(๓) เหตุอะไรเราจึงต้องใช้ ของที่ส่งมาจากประเทศอื่น?

(๔) สินค้าขาเข้าหมายความว่าอะไร?

(๕) สินค้าขาออกหมายความว่าอะไร?

(๖) อะไรที่เราส่งออกไปขายประเทศอื่น?

(๗) เราได้ เงินซื้อสิ่งของต่างประเทศจากไหน?

(๘) เราควรซื้อของบำรุงความสุขส่วนตัว เมื่อไร?

(๙) การใช้จ่ายเกินตัว หมายความว่าอะไร?

(๑๐) ทำไมจึงว่า สินค้า ขาออก ควรมากกว่าสินค้าขาเข้าเสมอ?

- (๑๑) ทำไมสินค้าจึงบรรทุกส่งทางเรือโดยมาก?
- (๑๒) รัฐบาลตั้งด่านไว้ คอยเก็บภาษีสินค้าที่ไหน?
- (๑๓) ด่านศุลกากรมีหน้าที่อย่างไร?
- (๑๔) ใบขนสินค้า คืออะไร?
- (๑๕) การเก็บภาษีสินค้าต่าง ๆ เก็บอย่างไร?
- (๑๖) สิ่งของต้องห้ามมีอะไรบ้าง?
- (๑๗) ทำไมจึงต้องห้ามสิ่งของเหล่านั้น?
- (๑๘) ใครเป็นผู้เสียภาษีสินค้าที่ส่งเข้ามา?
- (๑๙) ทำไมจึงกล่าวว่า ภาษีศุลกากร คือ ภาษีทางอ้อม?
- (๒๐) เงินค่าภาษีที่รัฐบาลได้ เอาไปใช้ทำอะไร?

บทที่ ๑๔

เนื่องจากเข็มเล่มหนึ่ง

ชายหนุ่มแต่งกายเรียบร้อยผู้หนึ่งเบตบังตา เติร์
เข้าไปในที่ทำงานของธนาคาร แปโย แล้วก็ถามเสมียน
ในที่นั้นว่า “ผมจะพบนายธนาคาร แปโย ได้หรือไม่?”
ขณะนั้นเอง บังตาห้องนายธนาคารเปิดออก ชาย
สูงอายุ หน้าขมิงทั้ง ผู้หนึ่ง เติร์ ออกมา ได้ยิน ทางเสียง

ของชายหนุ่ม จึงพูดกับเสมียนว่า “เขาต้องการอะไรนะ?”

เสมียนตอบ “ประธาน เขาต้องการพบนายธนาคาร
ขอรับ”

แปโย ขยับเข้ามาใกล้ ชายหนุ่ม ถามทวน ๆ ว่า “แก
ชื่ออะไร?”

ชายหนุ่ม ตอบด้วยกิริยาอ่อนน้อม “ผมชื่อ ยากบ
ตะพีต ขอรับ”

นายธนาคาร “ฉันไม่เคยได้ยินชื่อนี้เลย ในที่
ทำงานของฉัน ไม่ยอมรับผู้ที่ไม่เคยรู้จัก เข้ามาทำงาน เกือบ
ชั่งด้วย” พูดแล้วก็เดินหันหลังกลับเข้าห้อง

ชายหนุ่มถอนใจใหญ่ เพราะหมดหวัง เดินคอดก
ออกไปนอกที่ทำการ

แปโย บังเอิญเดินไปใกล้ หน้าต่าง มองลงไปที่ถนน
ก็เห็น ตะพีต เดินอย่างเศร้าอยู่ หน้าธนาคาร และ ใน
บัดนั้นเอง เขาเห็น ตะพีต หยัดก้มลง หยิบอะไรที่พื้นดิน
เขาหยิบแล้วพิจารณาตัวตานั้นสักครู่ แล้วก็เอากลับไว้
กับขยับเสื้อ สิ่งนั้นคือ เข็มเล่มหนึ่ง

นายธนาคารตะโกนบอกเสมียนทันทีว่า “เดะกั๊ด,
ไปเรียกเจ้าหนุ่มที่พึ่งออกไปจากนี้เมื่อตะกั๊ด กลับเข้ามาพูด
กับฉันใหม่”

เสมียน รีบไปตามคำสั่งทันที แปะใบพลากรำพึง
ในใจว่า “ผู้ที่ไม่ถูกต้องเข็ม อดส้าห์หีบขึ้นมาพิจารณาดู
แล้วเก็บไว้ เช่นนี้ ย่อมแสดงว่าเป็นผู้ถนัดรอบคอบ
ซึ่งเป็นนิสัยขบประเสริฐอย่างหนึ่งสำหรับคนเรา”

ยากบ ตะพึด กับ เลอะกึด พวกกันเข้ามาไม่ช้า นาย
ธนาคารกล่าวกับยากบ ตะพึดทันทีว่า “นี่แน่ะ ฉันมี
หน้าที่ว่างอยู่อย่างหนึ่ง ฉันจะให้ แกเป็นผู้ช่วยพนักงาน
รับจ่ายเงิน”

หน้าอันเศร้าของชายหนุ่ม กลับสดใส แดงไปด้วย
สีเลือด เพราะความดีใจ เขาถามนายธนาคารด้วยเสียง
อันสั้นว่า “ประทาน จะโปรดให้ กระผมเริ่มงานเมื่อไร
ขอรับ?”

นายธนาคาร—“พรุ่งนี้ ฉันเข้าใจว่าแกต้องการลงมือ
ทำเร็วๆ ไม่ใช่หรือ?”

ชายหนุ่ม—“ขอรับ, ผมพึงจัดการทำศพบิดาเมื่อ
วานนี้เอง และเดี๋ยวนี้ผมต้องเลี้ยงดูมารดาและน้องสาว
ของผมด้วย” นายธนาคารถึงจะเป็นผู้มีสันทนาขมึงทั้งกิด
แหวตาข้างแสดงว่าเป็นผู้มีใจโอบอ้อมอารีเหมือนกัน เมื่อ
ได้ยินคำตอบของชายหนุ่ม แล้ว อดชมความกตัญญู ของชาย
หนุ่มไม่ได้ จึงกล่าวว่า “นี่ฉันนึกว่าแกเป็นแต่ผู้รอบคอบ

ถัดวันอย่างเดียว แก่เป็นผู้ มกตัญญูทุกเวท อย่างดีด้วย”

ชายหนุ่มธนาคารด้วยความประหลาดใจ เพราะ
ดีความไม่ออกว่าทำไมแปโยจึงทราบนิสัยของเขาได้ นาย
ธนาคารกล่าวต่อไปว่า

“งานในธนาคาร ของเรา ต้องการความรอบคอบ ถัดวัน
เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ การของเราดำเนินสะดวก
ฉันทัดใจที่ได้ แก่เข้ามาร่วมทำงานด้วย”

ตั้งแต่วันรุ่งขึ้น ละพีต เข้ารับหน้าที่เป็นผู้ช่วยพนักงาน
งานรับจ่ายเงิน เวลาล่วงมาบ้างก็ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้น
เป็นตัวพนักงาน และต่อไปไม่ช้าก็ได้รับหน้าที่เป็นที่
ปรึกษาของนายธนาคาร ทั้งนี้ นับว่าเนื่องจากความเป็น
ผู้ ถัดวัน มีระเบียบรอบคอบหรือจะว่าเนื่องมาจากเข็ม
เล่มเดียวก็ได้

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นร่อยหรกว่าแล้วก็จริง แต่
เป็นเรื่องราวที่ควรเป็นคติสอนใจนักเรียนได้ จึงเขียนเล่าสู่
กันฟัง

ใน พ.ศ. ๒๓๕๑ ละพีตได้ เลื่อนขึ้นเป็นหัวหน้าธนาคาร
แห่งกรุงปารีส และต่อมาไม่ช้าก็ได้ เป็นสภานายกแห่ง
สภาการค้าขาย นะโปเลียนที่ ๑ ผู้ เป็นราชาธิราช แห่งชาว
ฝรั่งเศสทรงไว้ เนื้อเชื่อใจยากกับ ละพีต มาก ทรงมอบเงิน

นับเป็นจำนวนโกฏิให้อยู่ในมือเขา เพื่อจัดการหาผล
ประโยชน์แทนพระองค์

คำถาม

- (๑) ขากบ ละพืด เข้าไปในธนาคารเพื่อประสงค์
อะไร ?
- (๒) ทำไม นายธนาคารแปโยจึงไม่รับเขาเข้า
ทำการ ?
- (๓) อะไรทำให้แปโยเรียกละพืดกลับมาพูดจา
กันใหม่ ?
- (๔) นายธนาคารตอนหลังเห็นละพืดเป็นคนชนิด
ไร ?
- (๕) อะไรที่ทำให้การงานของธนาคารดำเนินสะดวก
ดี ?
- (๖) ทำไม ละพืดจึงพูดกับนายธนาคาร ด้วย
เสียงสั้น ?
- (๗) นายธนาคาร เตานิสสัยของชายหนุ่มได้ อย่างไร ?
- (๘) พระเจ้านะโปเลียนที่ ๑ คือใคร ?

- (๘) ตามความสันนิษฐาน นายธนาคารเป็นคน
ชนิดไหน ?
- (๑๐) นายธนาคาร สังเกตเห็น ชายหนุ่ม ถูก หรือผิด
อย่างไร ?

บทที่ ๑๕

การโฆษณา

ถ้าเราเดินผ่านถนนหรือตลาด ซึ่งเป็นทำเลค้าขาย
จะเห็นได้ว่าร้านห้างสินค้า และข้างเกือบทุกชนิดตั้งอยู่
เรียงรายตลอดไปทุกหนทุกแห่ง และร้านที่มีหรือสร้าง
ของคล้ายคลึงกันขาย ตั้งอยู่แถบเดียวกัน ตั้งได้มี
กล่าวไว้แล้วในบทก่อน ๆ นั้น.

ที่นี้นักเรียนลองมาคิดว่า ร้านหรือห้างที่ขายหรือ
สร้างสินค้าเหล่านี้ จะมีโอกาสขายสินค้าของตัวเองได้อย่างไร
ร้านเล็ก ๆ ที่มีสินค้าขายน้อยในร้านไม่ต้องลงทุนมาก มี
ภรรยาและบุตรหรือมีลูกจ้างอีกคนสองคนช่วยค้าขายก็พอ
สำหรับร้านเหล่านี้ รายจ่ายประจำวันก็ไม่จำเป็นต้องมีมาก
เมื่อขายได้กำไรเพียงวันละไม่กี่บาทก็พอแล้ว ร้านเหล่านี้
จึงไม่ต้อง กระแสлок กระแสหวัดวิธียขายสินค้าของตัวเองเท่าไร
ชั่วแต่รอโอกาสให้ คนที่เดินผ่านไปมาประจำวัน เข้า

ไปซื้อที่ร้านเขาเอง หรือโดยความเชื่อเชิญของเขาม้าง
ก็พอแล้ว แต่สำหรับร้านใหญ่หรือห้างจะปล่อยให้การ
ค้าขายเป็นไปเช่นร้านเล็ก ๆ นั้นไม่ได้ เพราะร้านใหญ่
ต้องลงทุนมาก จ้างคนดูแลขายของหน้าร้านมาก และ
รายจ่ายประจำวันก็จำเป็นต้องมากด้วย ห้างร้านเหล่านี้
จึงต้องหาวิธีที่จะชักชวนให้ผู้ซื้อตรงไปซื้อสินค้าที่ต้องการยัง
ห้างร้านของเขาที่เดียว ไม่หวังคอยแต่ให้ผู้ซื้อเคาะเลือก
ซื้อ เช่นที่กำกับร้านจำหน่ายสินค้าย่อย วิธีที่ใช้กันอยู่
ตามธรรมดาก็คือ การโฆษณาคือแจ้งความทางใดทางหนึ่ง
หรือหลายทางรวมกันเช่น

๑. ทางหนังสือพิมพ์รายวัน ประจำสัปดาห์หรือ
ประจำเดือน

๒. โดยบิดป้ายไว้ตามกำแพงหรือเสาในที่เปิดเผย

๓. โดยฉายบนจอภาพยนตร์ เมื่อเวลาภาพยนตร์

หยุดพัก

๔. โดยใช้รถหรือคนเคาะแจกใบปลิว

๕. ส่งสมุดแสดงสินค้า และราคา (แคตะล็อก)

ไปให้ผู้ซื้อ หรือที่เห็นว่าควรส่ง

การโฆษณาของห้างต่าง ๆ มักมีอยู่ในหนังสือพิมพ์
รายวันฉบับใดฉบับหนึ่ง มากกว่าหนังสือพิมพ์ประจำ

สัปดาห์ หรือประจำเดือน เพราะเราอ่านหนังสือพิมพ์
 เหล่านี้อยู่ด้วยกันทุก ๆ วัน และถ้ายังได้มีรูปและมีส
 วย ๆ ระบายประกอบด้วย ก็ยังเป็นเครื่องชักจูงใจให้
 ดันอีก การปิดประกาศโฆษณาตามกำแพงหรือเสาอื่น
 มักจะเป็นประกาศบอกซื้อสินค้าบางชนิด เช่นชนิดยาง
 รถที่ควรใช้ บุหรี่ที่ควรสูบมากกว่าประกาศบอกซื้อห้าง
 เพราะว่าสินค้านั้น ๆ มีขายแพร่หลายตามห้างร้านทั่วไป
 แล้ว การแจกใบปลิวนั้นบริษัทภาพยนตร์และละคร ทำ
 กันมากกว่าอย่างอื่น ๆ

นักเรียนคงจะได้เคยเห็นประกาศในหนังสือพิมพ์ติด
 ไว้ที่หน้าร้านหรือห้างบอกว่า “ขายของลดราคา” และ
 ที่มีราคาติดอยู่กับสินค้าด้วย ก็ฆ่าราคาเดิมเสียและเขียน
 ราคาใหม่ลงไปไว้ให้เห็น การที่ประกาศเช่นนั้น บางแห่ง
 ก็ทำโดยความบริสุทธิ์ เพราะถึงคราวสิ้นปีหรืองวด หก
 เดือน ซึ่งในระหว่างนั้นเขาขายได้กำไรพอแล้ว จึง
 ขายของเก่า ๆ ที่เหลืออยู่ให้หมดไปเสีย โดยเอากำไร
 แต้น้อยลงหรือเอาแต่ทุน การซื้อของจากห้างชนิดนี้
 จึงมักได้ของถูกหน้อย แต่บางห้างอาจประกาศลดราคา
 เช่นนี้ตลอดปี เพื่อขายสินค้าของตนโดยชักจูงผู้ซื้อ
 ให้เข้าใจผิดก็เป็นได้ เพราะฉะนั้นการหวังซื้อของถูก

จากห้างชนิดนี้ จึงไม่ได้ถูกเสมอไป แต่อย่างไรก็ดี
การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นของยุติธรรม และไม่ควรกระทำ
ในการค้าขายแท้

การโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือโดยวิธีอื่น ๆ เป็น
ประโยชน์แก่ผู้ขายโดยขยายสินค้าให้แพร่หลายขึ้น และ
ให้ความสะดวกแก่ผู้ซื้อโดยไม่ต้องไปเที่ยวหามากแห่ง,
ตรงไปที่ห้าง ซึ่งมีประกาศขายสิ่งของของตน ต้องการทันที.
ห้างใหญ่ๆ อาจจะประกาศขายสินค้าเหมือนกันหลายห้าง
ถึงกระนั้นผู้ซื้ออาจเลือกจากห้างที่ประกาศขายสินค้าตาม
ชอบใจดีกว่าที่จะไปเคาะหาซื้อเอาเช่นนั้น ผู้ขายซึ่งฉลาด
ในการชักชวน ผู้ซื้อก็มีโอกาสขยายสินค้าและขายได้มาก
ขึ้น การโฆษณาขายของนั้น เจ้าของห้างบอกชนิดของ
สินค้าต่าง ๆ ที่มียขาย หรือยกตัวอย่างเป็นบางสิ่ง และบอก
ราคาของสินค้าบางสิ่ง และบอกชื่อห้างและสถานที่
ตั้งของห้างที่ขาย ในประกาศมีคำพูดที่ไพเราะชักจูง
เชื้อเชิญ แสดงความจำเป็นที่จะต้องซื้อสินค้าชนิดนี้
อยู่ด้วย

จริงอยู่ การลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ หรือด้วย
ประการอื่น ๆ จะต้องเสียค่าเช่าหน้ากระดาษ ค่าเช่าที่ที่
แจ้งความ เพิ่มรายจ่ายมากขึ้น แต่ผลของการโฆษณา

ให้สินค้าของผู้โฆษณาได้ขยายตัวขึ้นอีกมากมาย เกินกว่าที่จะจดเชยค่าใช้จ่ายในการโฆษณาเหล่านี้มาก การโฆษณาจึงเป็นสิ่งที่ห้างร้านต่าง ๆ เห็นเป็นการจำเป็น และกระทำกันอยู่เสมอ.

คำถาม

- (๑) ห้างร้านมีวิธีทำให้ประชาชนรู้เรื่องสินค้าของตนแพร่หลายอย่างไร ?
- (๒) ทำไมร้านเล็ก ๆ จึงไม่จำเป็นต้องแจ้งความโฆษณาอย่างร้านใหญ่ ?
- (๓) วิธีโฆษณามีอะไรบ้าง ?
- (๔) สมุดแสดงสินค้าและราคา (แคตตาล็อก) คืออะไร ?
- (๕) ประกาศโฆษณาซึ่งมีติดอยู่ตามกำแพงหรือเสา ผิดกับประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์อย่างไร ?
- (๖) พวกไหนชอบโฆษณาวิธีทั้งปวงที่สุด ?
- (๗) การขายของลดราคา ที่มีวิสุทธิ มักทำกันเมื่อไร ?
- (๘) การหวังซื้อของถูกจากร้านขายของลดราคาไม่ได้ถูกเสมอไปเพราะเหตุอะไร ?

(๘) การโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ให้ประโยชน์
แก่ผู้ประสงค์ซื้อของอย่างไรบ้าง ?

(๑๐) การโฆษณาต้องเสียค่าเช่าหน้ากระดาษหรือค่า
เช่าที่ปิด แต่ทำไมห้างร้านจึงชอบโฆษณา
กันเสมอ ?

บทที่ ๑๖

สัตว์น้ำต่าง ๆ ที่เป็นอาหาร

(ตอนจากจดหมายเทศาภิบาลแพร่พาณิชย์)

ในจำพวกสัตว์น้ำต่าง ๆ ที่เป็นอาหารของคนไทยแล้ว
ปลานับว่าสำคัญที่สุด ทุก ๆ คราวเรือนย่อมมีสัตว์น้ำ
อย่างใดอย่างหนึ่งกินกันอยู่ทุกวัน ถัดจากการเพาะปลูก
ซึ่งจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมพื้นเดิม ของประเทศ อย่างสำคัญ
ต้องนับว่าการจับสัตว์น้ำ เป็นอาชีพที่ขึ้นหน้ากว่าอย่างอื่น
แท้จริงยังไม่มีผู้ทำสถิติ แสดงว่าสัตว์น้ำเกิดมากมาย
เพียงใด คนกินมากน้อยเท่าใด และการจับสัตว์น้ำเป็น
อาชีพคิดเป็นเงินเท่าไร แต่มีผู้รู้ในเรื่องเหล่านี้ดี
ประมาณว่า ราษฎรจับสัตว์น้ำได้ปีหนึ่ง คิดเป็นเงินราว

๒๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท ถ้าคิดถึงจำนวน ปลา กุ้ง หอย ฯลฯ
ที่ราษฎรจับกินกันอยู่เสมอโดยใช้เครื่อง ดัก จับ ตก ช้อน
อย่างง่าย ๆ ด้วยแล้ว จำนวนที่ประมาณนั้นก็น่าจะค่า
ไปเสียอีก.

สัตว์น้ำที่เป็นอาหารของเราถ้าจำแนกเป็นส่วนใหญ่ก็
คือ ปลาน้ำจืด, ปลาน้ำเค็ม, หอย, กุ้ง, ปู, และสัตว์จำพวก
เลื่อยคลานและกบ สัตว์เหล่านี้จะว่ามีอยู่ทั่วทุกหนทุก
แห่งที่น้ำเมื่อไร บางชนิดอยู่ได้ในที่อย่างหนึ่งเท่านั้น
เช่นเดียวกับพืชพันธุ์ ธัญญาหารอื่น ๆ.

การจับปลาน้ำจืด จับ กัน ตาม แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง
และทะเลสาบทั่วไปทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้กันแล้ว
แต่สภาพของน้ำและชนิดของปลาที่จะจับ เครื่องมือ
สามัญก็คือ โพงพาง อวน แห สวิง ช้อนใหญ่ ช้อนพาย
ขอยก ลอบ จัน เบ็ดราว และฉมวก ฯลฯ ที่ใดเป็น
ช่องแคบ เป็นทางน้ำไหลออกจากหนองบึงและทะเลสาบ
แล้ว ก็มักเครื่องดักต่าง ๆ (กระบัง ฯลฯ) กัน เช่นที่
ลำรางบึงบรเพ็ชร เป็นต้น น้ำไหลลดเพื่อจะออกไป และ
ปลาไม่ว่าใหญ่เล็กทุกขนาดย่อมติดทั้งสิ้น เมื่อปลาสร้อย
ขึ้นตามลำน้ำ เขาใช้ช้อนด้วยสวิงตาดีดักตามตลิ่งหรือบน
ยกร้านเล็ก ๆ จับได้นับด้วยจำนวนล้าน บ้านราษฎรตามริม

ลำนํ้าทุกบ้านมักมีสวิงทั้งนั้น ตลาดในท้องที่บ่ออมมีปลา
อุดม และที่ใดมีการคมนาคมสะดวกก็ส่งไปขายกรุงเทพฯ
และที่ชุมนุมชน อื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ราษฎรชาวนา
รับประทานปลามาก และบางที่การจับปลานํ้าจืดจะเป็น
การสำคัญ ก็อยู่ที่ว่า ได้ หาอาหารที่เป็นเนื้อหนังและมี
ราคาเขามาเลี้ยงราษฎรจำพวกชาวนา และพ่อค้าย่อย ซึ่ง
มีจำนวนด้วยล้านคน

การจับปลา ทะเล ทำกัน ทั่วไป ตลอดฝั่ง ทะเล อัน ขาว
ของประเทศสยาม ตำบลที่เป็นศูนย์กลางของการจับปลา
ทะเลคืออ่าวสยาม มีราษฎรหลายพันคนหาเลี้ยงชีพใน
การจับปลา ปลาเป็นอาหาร ส่วนใหญ่ที่ใช้บริโภคใน
ท้องที่นั้นบ้าง ส่งมากรุงเทพฯ และ หัวเมืองใหญ่อื่น ๆ
บ้าง และส่งไปขายต่างประเทศบ้าง เครื่องมือจับปลา
มีหลายชนิด แต่เครื่องมือที่สำคัญกว่าอย่างอื่น คือ
โป๊ะ ทำทั้งในน้ำตื้นและน้ำลึก ประกอบขึ้นเป็นรูปคอก
กลม โดยปักไม้ไผ่ลงในทะเล เปิดช่อง เป็นวงกลม เข้า
ไปในคอก และมีปากทางกับปักข้างสำหรับสกัดให้ ปลา
ตรงเข้าโป๊ะ โป๊ะเช่นนี้บางลูกทำในน้ำลึกถึง ๔๘ เมตร
และต้องทำอย่างแข็งแรง เพื่อให้ ทานคลื่นได้ โป๊ะ

ห้างฝ่งต้องใช้ วัตถุแข็งแรงมาก ลูกหนึ่งสิ้นเงินตั้งแต่
 ๕,๐๐๐ บาท ถึง ๑๐,๐๐๐ บาท การทำโป๊ะจะได้กำไรหรือ
 ขาดทุน ข้อสำคัญอยู่ที่ปลาทุ แม้ ปลาอื่น ๆ จะเข้าโป๊ะ
 และช่วยให้ได้กำไรบ้าง ก็ตาม ก็ยัง ไม่เหมือน ปลาทุ
 ปลาอื่น ๆ บางอย่างมีราคาแพง และถ้าจับได้ มากก็อาจ
 ขาดเซบกการที่ปลาไม่มีหรือมีน้อยได้ บ้าง

เครื่องมือจับปลาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้ ตาม
 ทะเลหรือตามปากน้ำ คือ โพงพางปากน้ำ บักไว้ในที่ ๆ
 น้ำเซียวจัดเวลาน้ำลง กระแสน้ำซึ่งพัดพาเอาทั้งปลา
 ด้วยเป็นอันมาก ได้ ไหลเข้าไปในโพงพาง ซึ่งมีรูปเป็นกรวย
 บักสองข้างกางไว้ ห่ออื่น ๆ กุ้งปลาต่าง ๆ ก็ไปรวมกันอยู่
 ที่ปลายกรวยนั้น แล้วผ่านไปเข้าถุ้งโพงพางคาถ์ ที่กาง
 ไว้ ระหว่างเสาสองเสา โพงพางชนิดนี้มีบักอยู่มากใน
 ที่ต่าง ๆ ตาม อ่าวสยาม ที่ที่ สำคัญ คือ ที่นอก ปากน้ำ
 เจ้าพระยา

อวนที่ใช้ตามทะเลทั่วไป มีหลายอย่างซึ่งมีขนาด
 ต่าง และวิธีใช้ ต่าง ๆ กัน อวน บาง อย่าง ใช้ ตีจาก เรือ
 บางอย่างใช้ ตักตามฝั่งทะเล และบางอย่างก็บักกันไว้
 ตามชายฝั่งหรือหาดดิน ๆ ซึ่งในเวลาน้ำลดน้ำขึ้นไม่ถึง
 เวลาน้ำขึ้นมีสัตว์น้ำต่าง ๆ ตามน้ำมาด้วย กรณเวลาน้ำลง

ก็ติดอยู่ในอวนเหล่านี้ อวนชนิดนี้บางครั้งวางเขาก็ลงไว้
ติด ๆ กันเป็นระยะทางยาวจับปลาได้ คราวละมาก ๆ บางที
ก็ใช้ เพื่อกติดต่อกันเช่นเดียวกันอวน ซึ่งมีราษฎรทำมาก
เหมือนกัน

เบ็ดราวซึ่งต้องใช้เบ็ดเป็นจำนวนมาก ผูกห้อยห่าง
กันเป็นระยะ ๆ นั้น โดยมากใช้สำหรับจับปลาตะเพียน
ปลาช่อน และปลาต่าง ๆ ซึ่งอยู่ลึก ๆ ตามผิวดินในท้อง
ทะเล เบ็ดชนิดนี้บางครั้งก็เกี่ยวเหยื่อ แต่บางทีก็ไม่
มีเหยื่อ คือใช้ตะใบปลายเสียแหลมเหมือนเข็มแล้ว
ปล่อยไว้เฉย ๆ ปลาที่ว่ายไปมาบนผิวดินในท้องทะเล
ว่ายมาโดนเข้าก็ถูกเบ็ดเกี่ยว

ตำบลที่มีการจับสัตว์น้ำมากและอยู่ติดต่อกับอ่าวสยาม
คือทะเลสาบโกสึงสงขลา ในทะเลสาบนี้มีการจับกุ้งมาก
กว่าอื่น และการจับกุ้งที่นั่นนับว่าจับกันมากกว่าที่ใดหมด
ในประเทศสยาม เครื่องมือจับคือโพงพาง ขกขอย่างใหญ่
รูปสี่เหลี่ยมมีคานขก และอวน.

เครื่องมือจับปลาทะเลที่ใช้แพร่หลายในประเทศญี่ปุ่น
อเมริกา และยุโรป เช่น อวนถูง จั่นลอย และอวนที่
ใช้เรือลากนั้นในประเทศสยามเกือบไม่มีใครรู้จักเลย ต่อ
ไปถ้ามีการจับปลาในประเทศสยามเจริญขึ้น อาจมีเครื่องมือ

ทุกอย่างที่กล่าวนี้เข้ามาใช้เหมือนกัน

โพงพาง อวน และเผือกนั้นดักปลาเล็ก ๆ ได้มาก บ้างก็ยังไม่เต็มที่ แต่มีปลาหลายอย่างที่ไม่โตเกิน ๑๐ ถึง ๑๕ เซนติเมตร ปลาเล็ก ๆ โดยมากไม่ได้ใช้เป็นอาหารของมนุษย์ ใช้แต่เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์และทำปุ๋ย ในจำพวกปลาที่เอาไปทำอาหารเลี้ยงสัตว์และทำปุ๋ยนี้ มีหลายชนิดที่ควรใช้เป็นอาหารของมนุษย์ได้ เชื่อว่าในวันใด วันหนึ่ง คงจะถึง เวลาที่ ราษฎรเห็นคุณค่า ประโยชน์ ของปลาเหล่านี้ และคิดทำเป็นปลาแดง ปลาชาติน ปลาแอนโชวี ฯ ล ฯ ซึ่งประเทศสยามต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศอยู่ในเวลานี้บ้าง

ปลาที่ราษฎรจับมานั้น ถ้าขายได้ก็ขายไปทั้งสด ๆ ปลาสดที่จับได้แถบ ปากอ่าวสยามได้บรรทุกรถไฟ และเรือไฟเป็นจำนวนมาก ๆ ส่งมาจำหน่ายในพระนครเสมอ ตำบลอื่นที่มีการจับปลา ก็อยู่ในท่าเลใกล้ตลาดที่รับซื้อปลาสดเหมือนกัน แต่ปลาทะเลที่จับได้โดยมากมักต้องใส่เกลือหรือตากแห้ง และส่งไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก วิธีใส่เกลือหรือตากแห้งนี้ทำอย่างง่าย และสะดวกมาก จึงไม่ได้ปลาเต็มปลาแห้งเท่าที่

คำถาม

- (๑) สัตว์น้ำที่เป็นอาหาร จำแนกเป็นส่วนใหญ่ มีอะไรบ้าง ?
- (๒) การจับปลานั้นจับกันตามไหน ?
- (๓) เครื่องมือที่ใช้ในการจับปลา มีอะไรบ้าง ?
- (๔) ทำไมปลาจึงเป็นอาหารสำคัญของชาวเรา ?
- (๕) ที่ไหนทำการจับปลาทะเลมากที่สุด ?
- (๖) บึงบรเพ็ดคืออะไร มีชื่อเสียงอย่างไร ?
- (๗) โป๊ะ คืออะไร ?
- (๘) การทำโป๊ะทำเพื่อหวังอะไร ?
- (๙) อธิบายเรื่องโพงพาง
- (๑๐) ทะเลสาบโกลีสงขลามีชื่อเสียงอย่างไร ?
- (๑๐) ประเทศสยามยังต้องสั่งซื้อปลาอะไรบ้างจากต่างประเทศ ?
- (๑๒) ในจำพวกปลาที่เอามาทำอาหารสัตว์และทำปุ๋ยนั้น อาจทำอะไรได้อีก ?
- (๑๓) ปลาที่จับในอ่าวสยามเอามาขายที่ไหน ?
- (๑๔) ทำไมปลาเค็มปลาแห้งของเราจึงว่ายังไม่มีดี ?

บทที่ ๑๗

การเพาะปลา

(จากจดหมายขอเหตุของสภาหอการค้าไทย)

การเพาะและบำรุงพันธุ์ปลาเป็นอาหารที่เรียกได้ว่าเป็นการเพาะและบำรุงพันธุ์จริง ๆ นั้น เกือบไม่มีเลยในประเทศไทย การบำรุงพันธุ์ที่นับว่าทำกันอย่างจริงจังก็มีแต่การเลี้ยงปลากัดและปลาเข็มเท่านั้น

ในประเทศไทยนี้ สภาพแห่งดินฟ้าอากาศ ภูมิประเทศและความเป็นอยู่เหมาะแก่การที่จะทำบ่อเพาะปลาและปลาเค็ ๆ หลายชนิดที่ใช้เป็นอาหารของราษฎรอยู่ทุกวันนี้ บ่อเพาะในบ่อได้โดยไม่ต้องสงสัย กิจธุระในการทำบ่อเพาะปลานั้นคือ ต้องมีบ่อที่เหมาะสม ต้องกำจัดศัตรูตามธรรมชาติเสีย หาพันธุ์ปลามาปล่อยลงไว้ ระวังรักษาไข่และลูกปลา ให้อาหารอื่น ๆ บำรุงลูกปลาและปลาใหญ่กับจำหน่ายปลาที่เพาะได้

การเลี้ยงปลาน้ำจืดในบ่อนั้นทำกันน้อย ปลาที่เลี้ยงโดยมากก็คือปลาสลิดและปลากระดี่ ในตำบลต่าง ๆ ทั่ว

ประเทศสยามมีบ่อปลาย่อยๆ หลายพันบ่อ เช่นตามคลอง
ลำโรงและคลองอื่นๆ เป็นต้น เขาเอาลูกปลา (ปลาหมอ
ปลาสกลิต ปลากระดี่) ปล่อยไว้**ในบ่อ** เลี้ยงไว้จนมีขนาด
โตและมีราคาขึ้น แต่การเลี้ยงเช่นนี้ยังไม่เรียกเป็นการ
เพาะพันธุ์ปลา การเพาะพันธุ์ปลาในประเทศสยามนั้น
มีทางที่จะเจริญได้โดยขยายการทำบ่อปลาให้มากขึ้นอีกทั่ว
ทั้งประเทศ ปลาที่จะเลี้ยงตามบ่อของราษฎรได้คือ ปลา
แรด ปลาสกลิต ปลาหัว ปลากระดี่ ปลาหมอ และ
จำพวกปลาตะเพียนที่คัดเลือกพันธุ์แล้วกับจำพวกปลาแมว
บางชนิดก็อาจเลี้ยงได้

การเพาะสัตว์น้ำ ทะเลนั้นก็มีทางทำได้เหมือนกัน
และหวังว่าในไม่ช้าคงจะมีผู้เริ่มริเริ่ม มีการเพาะหอย
แมงกู่ หอยกะพง และหอยนางรม เป็นต้น. รัฐบาล
จะต้องกำหนดอนุญาตพื้นที่ในท้องทะเลให้ เพื่อประโยชน์
แก่การนี้ และให้ความคุ้มครองแก่ผู้เพาะมิให้ใครมาชิง
เก็บได้ และรัฐบาลก็จะได้อาการค่าน้ำจากค่าเช่าถือท้อง
ทะเล และจากผลที่เก็บได้นั้นเป็นการตอบแทน การ
เพาะหอยแมงกู่ตามวิธีอย่างเก่าๆ ก็ได้ทำกันอยู่แล้วในอ่าว
สยามแถบเหนือ การเพาะหอยนางรมซึ่งเป็นอุตสาหกรรม

ที่สำคัญมากในอเมริกา และยุโรปตะวันตกนั้น ต้องมีการ
แต่งพื้นทะเลโดยวางหิน เปลือกหอยหรือของขรุขระต่าง ๆ
เพื่อให้ลูกหอยอ่อน ๆ มีที่ สะอาด และ แข็งแรง แน่นหนา
สำหรับเกาะอยู่ได้ไม่ถูกโคลนท่วมส่ำลักตาย

สัตว์ น้ำเค็ม ของ ประเทศ สยามได้ จับกัน มามาก เป็น
กาลนานมาแล้ว แต่ยังมีอุททางที่จะบำรุงให้เจริญยิ่งขึ้นได้
ซึ่งจะทำให้ได้อาหารดี ๆ มากินมากขึ้นอีก ฝ่ายรัฐบาลก็จะ
ได้ผลเพิ่มพูนในส่วนอากรค่าน้ำ และสินค้าออกไปต่าง
ประเทศ ก็จะมีปริมาณเพิ่มขึ้นอีกมาก

การทำปลาและรักษาปลาไว้ไม่ให้เสียนั้น ควรจะทำ
ให้ดีกว่านี้ ปลาดี ๆ หลายอย่างซึ่งเก็บไม่ได้ใช้เป็น
อาหาร ของ มนุษย์ ใน เวลา นี้ ก็ อาจ ใช้ ใน ทาง ที่ เป็น
ประโยชน์มากที่สุดได้ ในตำบลที่มีการจับปลามากควร
ตั้งโรงทำปลาอย่าง ปลาแห้ง และปลากระป๋องขึ้น สินค้า
ปลาสดก็อาจขยายให้แพร่หลายออกไปอีกได้ โดยอาศัย
การแช่น้ำ แข็ง และความ สะดวก ในการขนส่ง เครื่องมือ
อย่างใหม่ที่ทำให้ประโยชน์มากก็ควรนำมาใช้ และการจับ
ปลาก็อาจจะทำในที่น้ำลึกไกลฝั่งออกไปอีก ซึ่ง ณ บัดนี้

ไม่ค่อยมีใครทำกัน.

คำถาม

- (๑) การบำรุงพันธุ์ปลาที่เราทำกันอย่างจริงจังมีการบำรุงพันธุ์ปลาอะไร และบำรุงไว้เพื่ออะไร?
- (๒) ในการทำบ่อเพาะปลา ต้องทำกิจระอย่างไรมบ้าง ?
- (๓) บอกชื่อปลาที่เลี้ยงในบ่อได้.
- (๔) การเพาะสัตว์น้ำในทะเลสยามมีการเพาะอะไร แถบไหน ?
- (๕) การเพาะ หอยนางรม แถบ ทวีป อเมริกา และ ยุโรป ทำกันอย่างไร ?
- (๖) วิธีทำปลาและรักษาปลาไว้ไม่ให้เสีย มีวิธีทำอย่างไรบ้าง ?
- (๗) น้ำแข็งมีประโยชน์เกี่ยวกับปลาอย่างไร ?
- (๘) ทำไมการจับปลาในที่น้ำลึกไกลฝั่งออกไป จึงไม่ค่อยมีใครทำกัน ?

บทที่ ๑๘

เมืองท่า

เมืองที่เป็นท่าเรือมีอยู่แต่ทางอาณาเขตต์ด้านใต้ของ
สยามเท่านั้น เพราะเป็นด้านจดทะเล สยามสมบูรณ์
ขึ้นก็เพราะมีการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ ทางสินค้า
ที่สำคัญก็คือทางทะเล ผังทะเลในอ่าวสยามมักเป็นที่
ราบลุ่มและเป็นหาดดินล้ามากแก่การจอดเรือ ถ้าจะเล่น
เรือตั้งแต่ปลายเขตต์แดนของ มณฑลปัตตานี เลียบริมฝั่ง
ขึ้นมาทางเหนือ แล้ววกไปถึงปลายเขตต์แดนของมณฑล
จันทบุรี จะเห็นมีภูเขาอยู่ริมฝั่งทะเลระหว่างจังหวัด
เพชรบุรีกับชุมพร และระหว่างเกาะเสม็ดกับบางปลาสร้อย
เท่านั้น นอกนั้นเป็นที่ราบลุ่มและเป็นป่าไม้ทั่วไป ตอน
ปากอ่าวสยามคือ ตอนปากน้ำเจ้าพระยา ทำจีน แม่กลอง
และบางปะกง เป็นเลนและลาด มีป่าแสมขึ้นอยู่ริม
ทะเล จึงหาที่ทำท่าเรือริมฝั่งทะเลสำหรับถ่ายและบรรทุก
สินค้าไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ท่าเรือจึงมักอยู่ถ้าเข้าไปเสีย
ในแม่น้ำ

ท่าเรือที่สำคัญก็คือกรุงเทพ ฯ อยู่เลยปากน้ำเจ้า

พระยาเข้าไปราว ๒๐ กิโลเมตร กรุงเทพฯ เป็นที่ประชุม
 ค้าขายสำคัญที่สุด เรือกลไฟต่างประเทศแล่นเข้าออก
 โดยทางแม่น้ำเจ้าพระยาสู่ท่ากรุงเทพฯ มากกว่าท่าเรือใน
 จังหวัดอื่น ๆ และทั้งกรุงเทพฯ ก็เป็นเมืองหลวง. เรือ
 สินค้าที่จะเข้าออกลำบากมาก เพราะมีสันดอนเกิดขึ้น
 ที่ปากน้ำ เรือกลไฟเคระเลขนาดปานกลางจึงจะแล่น
 เข้าออกได้ แต่ต้องเคระตามร่องน้ำของสันดอน มิฉะนั้น
 จะติดตัน แต่ถ้าเป็นเรือขนาดใหญ่ก็แล่นเข้ามาไม่ได้
 ที่เดียว ถึงแม้เรือที่แล่นข้ามสันดอนได้ ก็ต้องเป็นเรือ
 มีสินค้าไม่เพียบถ้ำ เช่นเรือที่จะบรรทุกเข้าไปต่างประเทศ
 จะต้องบรรทุกที่ท่ากรุงเทพฯ เพียงครั้งลำก่อน แล้วแล่น
 ออกไปจอดที่นอกสันดอนบรรทุกให้เต็มลำอีกที ถ้าไม่
 ทำเช่นนั้นก็ข้ามสันดอนไม่ได้ เหตุฉะนั้นจึงต้องมีที่
 สำหรับบรรทุกสินค้าที่นอกสันดอนด้วย ที่สำหรับ
 บรรทุกสินค้านอกสันดอนในเวลานี้มี ๒ แห่ง คือ ที่อ่าง
 ศิลาในจังหวัดชลบุรีแห่ง ๑ กับที่เกาะสีชังอีกแห่ง ๑ ที่
 อ่างศิลานั้นสำหรับบรรทุกในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นฤดูที่ลม
 พัดมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะลมพัดผ่าน
 ผังออกไปทางทะเล ทำให้ฝั่งทะเลปราศจากคลื่น แต่
 เมื่อถึงฤดูฝนต้องย้ายไปบรรทุกที่เกาะสีชังซึ่งไกลออกไป

อีก เพื่ออาศัยเกาะบังคลื่นด้วย เพราะฤดูฝนลมพัดมา
จากทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้คลื่นที่อ่างศิลาแรงจัด
ไม่สะดวกแก่การบรรพทก

จังหวัดที่เป็นท่าเรือตอนปากอ่าวสยามยังมีอีก และ
อยู่ล้าเข้าไปในแม่น้ำเหมือนกัน คือ ท่าเรือที่จังหวัด
ฉะเชิงเทราในแม่น้ำบางปะกง จังหวัดสมุทรสาครใน
แม่น้ำท่าจีน และจังหวัดสมุทรสงครามในแม่น้ำแม่กลอง
แต่ท่าเรือที่จังหวัดเหล่านี้ ไม่มีเรือสินค้าต่างประเทศเข้า
ออกอย่างท่ากรุงเทพ ฯ เพราะไม่ได้ค้าขายกับต่างประเทศ
เรือที่แล่นเข้าออกก็ไม่ใช่เป็นเรือกลไฟ มักเป็นเรือใบ
หาปลาในจังหวัดนั้น ๆ บางทีก็เป็นเรือใบบรรทุกสินค้า
เบ็ดเตล็ดไปในที่ใกล้ ๆ เท่านั้น

จังหวัดจันทบุรีก็มีท่าเรืออยู่ล้าเข้าไปในแม่น้ำจันทบุรี
แต่เรือกลไฟ เข้าไป สู่ท่าจันทบุรีได้โดยยากเหมือนกัน
เพราะมีสันดอนขวางอยู่ที่ปากน้ำ จังหวัดตราดและระยอง
ก็อยู่ล้าเข้าไปในแม่น้ำ มีเรือกลไฟบรรทุกสินค้าและคน
โดยสารเดินระหว่างกรุงเทพ ฯ กับท่าเรือของจังหวัดเหล่านี้
ไม่ได้เดินไปติดต่อกับเมืองต่างประเทศ

ท่าเรือของจังหวัดที่อยู่ตามฝั่งตะวันตกของอ่าวสยาม
มักอยู่ริมทะเลหรือปากน้ำ เช่นท่าเรือที่จังหวัดปัตตานี

สงขลา นครศรีธรรมราช ชุมพร และประจวบคีรีขันธ์
มีเรือกลไฟเดินระหว่างกรุงเทพฯ ๑ กับจังหวัดเหล่านี้ และ
เลยไปสิงคโปร์ด้วย บางลำเดินเพียงในอาณาจักรสยาม
เท่านั้น การบรรทุกสินค้าตามเมืองท่าเหล่านี้ ก็บรรทุก
ไม่ได้ทุกฤดู ฤดูที่บรรทุกสะดวกคือฤดูที่ลมพัดมาจาก
ทิศตะวันตกเฉียงใต้ เพราะไม่ทำให้เกิดคลื่นกระแทกฝั่ง แต่
ถ้าถึงฤดูที่ลมพัดมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้
คลื่นกระแทกฝั่งแรงจัด ก็บรรทุกไม่ได้.

ท่าเรือที่อยู่ทางแหลมมะละยูฝั่งตะวันตก ก็มีจังหวัด
สตูล ตรัง ภูเก็ต และระนอง มีเรือกลไฟรับส่งสินค้า
และคนโดยสารระหว่างจังหวัดเหล่านี้ บางลำก็เลยไป
บีนัง และเมืองทรวายในเขตต์ของอังกฤษด้วย.

คำถาม

- (๑) อธิบายลักษณะของฝั่งอ่าวสยาม
- (๒) ทำไมจึงไม่มีท่าเรือริมฝั่งทะเล แถวปากน้ำ
เจ้าพระยา, ท่าจีน, แม่งลอง, บางปะกง ?
- (๓) กรุงเทพฯ ๑ อยู่ห่างทะเลกี่มากน้อย ?
- (๔) ทำไมเรือกลไฟใหญ่จึงเข้าไปในแม่น้ำสยามไม่
ได้ ?

- (๕) อ่างศิลา กับเกาะสีชัง ทำไมจึงเป็นท่าเรือที่สำคัญด้วย ?
- (๖) สันดอน คืออะไร ?
- (๗) ทำไมเรือต่างประเทศจึงไม่เข้าไปในแม่น้ำอื่น นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ?
- (๘) บอกชื่อท่าเรือ ที่เรือแควรับส่งคนโดยสาร และสินค้าระหว่างกรุงเทพ ฯ กับสิงคโปร์ และระหว่างกรุงเทพ ฯ กับระยอง ?
- (๙) ทำไมการบรรทุกสินค้า จึง บรรทุกไม่ได้ ทุกฤดู ตามท่าเรือต่าง ๆ ยกตัวอย่างด้วย ?
- (๑๐) เรือสินค้าอะไรที่ใช้ปากแม่น้ำอื่นนอกจากปากแม่น้ำเจ้าพระยา และเรือเหล่านี้บรรทุกอะไร มาจากไหน ?

บทที่ ๑๘

เกี่ยวกับการเงิน

ในแบบสอนอ่านการค้าขายเล่ม ๑ บทที่ ๒๐ มีกล่าวไว้
เงินคล้ายกับเป็นแก้วสารพัดนึก นักเรียนก็คงเข้าใจ
ดีว่า เงินสำคัญเพียงไร ถ้าปราศจากเงินเสียแล้วใน

ปัจจุบันสมัย จะทำอะไรเป็นการยากยิ่งทีเดียว การแลก
 สิ่งของต่อสิ่งของ นับวันแต่จะหมดไป ถ้าหากว่ามนุษย์
 อยู่ได้โดยลำพังไม่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นแล้ว เงินก็ไม่
 จำเป็นต้องใช้ ถ้าความเกี่ยวข้องระหว่างกันและกัน
 มีอยู่ตราบใด เงินก็เป็นของจำเป็นยิ่ง สำหรับวัดราคา
 สิ่งของต่าง ๆ ที่ซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนกันตราบนั้น.

เงินเป็นของที่ทุกคนต้องการ ก็เพราะเอาไปใช้แก้
 ความประสงค์ของเราให้สำเร็จได้ต่าง ๆ ใครมีเงินหรือ
 ทองอยู่ในบ้านมาก ก็รู้สึกเกรงใจรักขี้ ก็กลัวมีคนร้าย
 มาปล้นหรือจะโมยไปเสีย สมัยโบราณแม้แต่ในเวลาน
 สี่มี ตามบ้านนอกมีผู้เก็บเงินโดยวิธีฝังดินไว้ บรรจ
 ไว้ในที่ต่าง ๆ ต่อมามีเงินกระดาษ คือธนบัตรใช้ การ
 ฝังเงินจึงน้อยลง แต่กระนั้นก็ดี ยังมีคนอุตรฝังเงิน
 กระดาษ หรือบรรจธนบัตรซุกซ่อนไว้ด้วยเกรงภัยพวก
 โจร พวกนั้นหานึกไม่ว่า เงินกระดาษจะทนการฝัง การ
 บรรจในที่ที่ไม่สมควรได้เท่าเงินจริง.

การขนเงินจากตำบลหนึ่งไปยังอีกตำบลหนึ่งเป็นการ
 ล่อแหลมต่ออันตรายมาก ดูแต่เงินของรัฐบาล ซึ่ง
 มณฑลต่าง ๆ ส่งไปยังกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ยัง
 ต้องมีตำรวจภูธรหลายนายควบคุมทุกคราวเพราะเกรงภัย

นึกถึงการขนเงินจากประเทศหนึ่งไปยังประเทศหนึ่ง จะต้องใช้ความระวังเพียงไร เงินรักษาไว้ในบ้าน ถ้าเกิดอัคคีภัยก็อาจไหม้สูญหมด ถ้าเป็นชนิดเงินกระดาษ และถ้าเป็นชนิดเงินแท่งก็อาจละลายได้ อนึ่งเงินที่นอนอยู่ในบ้าน จะงอกเงยขึ้นเกินกว่าจำนวนที่นอนอยู่นั้นก็ได้ ด้วยเหตุเหล่านี้จึงเกิดมีที่สำหรับรวบรวมเงิน เพื่อรักษาไว้ให้พ้นอันตรายจากโจรภัยอัคคีภัย และเพื่อเป็นที่กลาง สำหรับจัดให้การส่งเงินไปต่างถิ่นสะดวก และทั้งสำหรับทำให้เงินที่นอนอยู่นั้นงอกเงยขึ้นได้ แปลกกว่าที่เก็บทิ้งไว้ในบ้าน ที่เช่นนั้นเรียกว่า ธนาคาร

นอกจากที่กล่าวแล้ว ธนาคารยังให้กู้เงินซึ่งธนาคารรับเป็นผู้รักษาแก่ผู้ที่ประสงค์กู้ยืม โดยยึดทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งมีราคาเกินกว่าจำนวนเงินให้กู้เป็นประกัน พูดอย่างง่าย ๆ ว่า ธนาคารรับฝากเงินและให้กู้เงิน ผลประโยชน์ที่ธนาคารยอมให้แก่ผู้ที่นำเงินฝากเพียงร้อยละหนึ่งถึงสาม แต่ผล ประโยชน์ที่ ธนาคาร คิดเอาจาก ผู้ กู้ยืม ร้อยหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดในเวลานี้ ที่จริงอัตราที่ธนาคารคิดให้และคิดเอาข้อมขึ้นได้ลงได้ เช่นเดียวกับราคาสິงของต่าง ๆ ในตลาด เมื่อธนาคารมีเงิน (รับฝากไว้) มาก ก็ประสงค์จะให้มีคนกู้ มากเป็นธรรมดา เมื่อประสงค์เช่นนั้นก็จำ

ต้องคิดเอาผลประโยชน์แต่น้อย แต่ถ้าหากว่ามีคนมา
 กู้เงินไปมาก ธนาคารไม่ต้องการผู้กู้ อีกแล้วก็คิดโกง
 เอาผลประโยชน์มากขึ้น ย่อมวนเวียนกันเช่นนี้ เช่นเดียวกับ
 กับว่า ถ้ามีมะม่วงในท้องตลาดมาก ราคามะม่วงก็ตก
 ถ้ามีน้อยราคาก็แพง ผลประโยชน์ที่ธนาคารคิดให้แก่
 ผู้ฝากเงิน และคิดเอาจากผู้กู้เงิน เรียกกันว่า ดอกเบี้ย
 กิจที่ธนาคารทำนอกจากที่กล่าวแล้วยังมีอีกมาก จะ
 กล่าวให้ละเอียดทีเดียว ก็เป็นการเกินความมุ่งหมาย
 ของแบบสอนอันนี้ไป นักเรียนจำได้เท่าที่กล่าวในบท
 นี้ ก็นับว่าจำหัวใจสำคัญของธนาคารได้เป็นบ้างจ้อยพอแก่
 ต้องการ

การรับฝากเงิน ธนาคารทุกแห่งแบ่งออกเป็น ๒
 ประเภท คือ

๑. รับฝากชนิดเพื่อเรียก.

๒. รับฝากชนิดประจำ.

ผู้ที่ฝากอย่างชนิดเพื่อเรียก มีอำนาจที่จะถอนเงิน
 ออกจากธนาคารได้ทุกเมื่อ ด้วยเหตุนี้ธนาคารจึงไม่มี
 โอกาสที่จะนำเงินฝากชนิดนี้ไปหาผลประโยชน์ให้ออกงย
 ได้ดี เพราะไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ฝากจะถอนเงินคืนไปเมื่อไร

ดอกเบี้ยที่ธนาคารจะคิดให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้ฝากจึงคง
เพียงร้อยละหนึ่งเท่านั้น และถ้าผู้ฝากชนิดเพื่อเรียก
ฝากไว้ไม่ครบปี ต้องการถอนเงินคืน ธนาคารก็จะไม่คิด
ดอกเบี้ยให้เลย.

การฝากชนิด ประจำให้ประโยชน์แก่ผู้ฝากมากกว่า
ฝากอย่างเพื่อเรียก ธนาคารมักคิดดอกเบี้ยให้ร้อยละ
ไม่น้อยกว่าสาม ผู้ฝากชนิดประจำจะถอนเงินออก ก่อน
ที่ฝากครบกำหนดหกเดือน หรือหนึ่งปี (ตามที่ตกลงกัน
ไว้กับธนาคาร) ไม่ได้ ธนาคารมีโอกาสนำเงินประเภทนี้
ไปหาประโยชน์ให้ออกเงยได้อย่างดี เพราะรู้แน่ว่า
เมื่อนั้น เมื่อนั้น ผู้ฝากจะถอนเงินคืนได้

คำถาม

- (๑) ทำไม เงินจึงเป็นของที่ทุกคนต้องการ ?
- (๒) การเก็บเงินในสมัยโบราณ เก็บกันอย่างไร ?
- (๓) ที่กล่าวว่า การขนเงินจากตำบลหนึ่ง ไปยัง
อีกตำบลหนึ่ง เป็นการล่อแหลมต่ออันตราย
มาก หมายความว่าอย่างไร ?
- (๔) เงินที่เก็บไว้กับบ้านไม่ดีเพราะอะไร ?

- (๕) ธนาคาร คืออะไร ?
 - (๖) ทำไมจึงควรเก็บเงินไว้ในธนาคาร ?
 - (๗) เงินกระดาษกับเงินแร่ ดีกว่ากันอย่างไร ?
 - (๘) ธนาคารมีรายได้อย่างไร ?
 - (๙) ทำไมธนาคารจึงคิดผลประโยชน์ให้แก่ผู้ที่ให้
ธนาคารเป็นผู้รักษาเงินไว้ด้วย ?
 - (๑๐) เมื่อไร ธนาคารคิดเอาดอกเบี้ยจากผู้กู้ ?
 - (๑๑) เมื่อไร ธนาคารคิดดอกเบี้ยแพงสำหรับเงิน
ที่กู้ ?
 - (๑๒) การฝากเงินมีกี่ชนิด ชนิดไหนหมายความว่า
อย่างไร ?
 - (๑๓) ทำไม ธนาคารจึงคิดดอกเบี้ยให้น้อยที่สุด
สำหรับเงินที่ฝากอย่างเผื่อเรียก ?
 - (๑๔) ผู้ฝากเงินมีสิทธิถอนเงินออกได้เมื่อไร ?
 - (๑๕) เหตุใด การฝากเงินอย่างประจำจึงได้ดอกเบี้ย
แพง ?
 - (๑๖) การฝากเงินไว้ในธนาคาร ดีกว่าเก็บนอนไว้
ที่บ้านอย่างไร ?
-

เกี่ยวกับการเงิน (ต่อ)

เมื่อนักเรียนเข้าใจว่า การตั้งธนาคารเป็นการให้ได้ประโยชน์อย่างดี คือ มีผู้นำเงินมาฝาก และเงินที่ให้กู้ไปก็คือเงินที่นำมาฝากนั่นเอง นักเรียนคงประสงค์เป็นนายธนาคารเป็นแน่ แต่เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับธนาคารมากขึ้นแล้ว จะเห็นว่าการตั้งธนาคารไม่ใช่เป็นการที่ใคร ๆ จะทำได้อย่างสะดวกเลย.

ธนาคารจะตั้งขึ้นได้ ก็ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตพิเศษก่อน ทุนสำรองก็ต้องมี และต้องกว้างขวางทำการติดต่อกับธนาคารอื่น ๆ ได้ ต้องทำให้เป็นที่นับหน้าถือตา มิฉะนั้นจะไม่มีใครกล้านำเงินฝาก ต้องมีสถานที่มั่นคง ซึ่งอาจมีกันโจรภัย อัคคีภัยได้ และนอกจากนี้ต้องได้ ผู้ชำนาญการเงินเป็นผู้จัดการ ตลอดจนเสมียนพนักงาน เพียงเท่านี้ก็กล่าวถึงพอจะเห็นได้แล้วว่าเป็นการยากลำบากเพียงไร ไม่ต้องดูอื่น สังเกตแต่ตามจังหวัดต่าง ๆ ก็ได้ว่ามีธนาคารแพร่หลายอย่างไร ที่จริงในประเทศเราอาจกล่าวได้ว่า นอกจากพระมหากษัตริย์แล้ว

ไม่มีธนาคารเลย จะมีบางแห่งก็เป็นสาขาของธนาคาร
ซึ่งได้รับพระบรมราชานุญาตพิเศษ ตั้งเป็นหลักฐานมั่นคง
ในกรุงเทพ ฯ แล้วเท่านั้น.

สถานที่ให้กู้ยืมเงินอาจมีตามจังหวัดก็จริงอยู่ แต่
จะจัดอยู่ในจำพวกธนาคารไม่ได้ ตามข้อที่บ่งชี้คืออยู่แล้ว
ว่าให้กู้ยืม ไม่ได้มีการรับฝากเลย เงินที่สถานเช่นนั้น
ให้กู้ยืมก็คือเงินทุนของผู้ตั้งสถานทีนั้นนั่นเอง ผล
ประโยชน์ที่เขาคิดเอาแก่ผู้กู้ยืมสูงลิบ สูงเกินกว่าที่
กฎหมายอนุญาตเสียอีก ผู้กู้ยืมล้วนแต่เป็นรายย่อยยอม
ทนเสียดอกเบี้ยแพง แต่หากจะมีคดียังโรงศาล ผู้ให้กู้
จะนิยมนกยอมรับผิดชอบดอกเบี้ยเท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ
ซึ่งละสองสลึงหรือร้อยละ $\frac{๕}{๑๐๐}$ ต่อเดือน ธนาคารคิดดอกเบี้ย
ร้อยละเท่านั้นเท่านั้นต่อบปี ซึ่งเป็นการผิดกันไกลลิบ.

การฝากเงินไว้ในธนาคารก็ไม่ใช่ เป็นการง่ายเท่าที่
นักเรียนนึก บางธนาคารกำหนดจำนวนเงิน อย่างต่ำไว้
เท่านั้นเท่านั้นจึงรับฝากครั้งแรก บางธนาคารถึงแก่ต้องการ
ให้เจ้าจำนำของธนาคารนำด้วย จึงจะรับฝากเงินของผู้
ที่ธนาคารไม่รู้จัก.

เมื่อธนาคารตกลงรับฝากเงินแล้ว ผู้ฝากจะต้องให้

ตัวอย่างลายเซ็นนามของตนไว้ เมื่อปรารถนาถอนเงินออก จะต้องทำใบสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินให้ตน เมื่อธนาคารเห็นลายเซ็นนามในใบสั่งจ่ายเป็นที่เชื่อถือแล้วว่าเป็นลายเซ็นของผู้ฝากเงินจริง ก็จะได้จ่ายเงินให้ ธนาคารต้องรับผิดชอบต่อผู้ฝาก ถ้าหากว่ามีการปลอมลายเซ็นของผู้ฝากมาถอนเงินและธนาคารจ่ายให้ไป.

ใบสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน เรียกกันว่า เช็ก ธนาคารทำเป็นแบบเขียนเป็นเล่มไว้จ่ายให้แก่ผู้นำเงินฝาก เพื่อเรียบร้อยและสะดวกแก่กันทั้งสองฝ่าย.

นอกจากนี้ ธนาคารยังมอบสมุดสำหรับลงจำนวนเงินที่ฝากและถอนให้อีกเล่มหนึ่ง เรียกตามภาษาธนาคารว่า พาสส์บุ๊ก ผู้มีบัญชีอยู่ในธนาคารหรือมีเงินฝากอยู่ในธนาคาร ควรส่งพาสส์บุ๊ก เพื่อให้ธนาคารตรวจสอบเดือนละครึ่ง.

คำถาม

- (๑) เหตุใดการตั้งธนาคารจึงเป็นการไม่ง่าย ?
- (๒) ทำไม ตามจังหวัดจึงไม่มีธนาคาร ?
- (๓) สถานที่ให้กู้ยืมเงิน ต่างกับธนาคารอย่างไร ?
- (๔) อัตราดอกเบี้ยซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ คิดอย่างไร ?

- (๕) การฝากเงินธนาคารอย่างไร ?
- (๖) เหตุอะไร ธนาคารจึงกำหนดจำนวนเงินฝากครั้งแรกไว้เท่านี้ ?
- (๗) ผู้ฝากเงินจะได้รับสมุดอะไรจากธนาคาร ?
- (๘) พาส์บุ๊ก คืออะไร เช็ก คืออะไร ?
- (๙) ธนาคาร ต้อง การ ตาย เช่น ผู้ฝากไว้ เพื่อประโยชน์อะไร ?
- (๑๐) ธนาคารรับผิดชอบต่อผู้ฝากเงินอย่างไร ?

ก. 38

(สำเนา)

ใบอนุญาตให้ใช้แบบเรียน

ฉบับที่ ๑๓ / ๒๔๔๗

วันที่ ๑๖ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๓

หนังสือแบบสอนอ่านการคำขาย เล่ม ๒ ของ
อำมาตย์เอก พระยาพนิชยศาสตร์วิชาน พิมพ์ครั้งที่สอง
จำนวนหนึ่งหมื่นฉบับ ใน พ.ศ. ๒๔๓๓

เจ้าหน้าที่ได้ตรวจแล้ว อนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

(ลงพระนาม) ชานีนิวัต มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

(ใช้ไว้เฉพาะในการพิมพ์คราวนี้เท่านั้น)